

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

Тэрмінова ў нумар: шок

Міністэрства інфармацыі прыпыніла на тры месяцы выхад «Белорусской деловой газеты». Гэтае рашэнне было прынятае паводле прадстаўлення Генэральнай пракуратуры, якая рэкамэндавала неадкладна спыніць публікацыю газеты. Міністэрства інфармацыі пасылаецца на артыкулы 5 і 16 Закону аб друку: у артыкулах «Панскі імідж» і «Дзе лявонаўскія мільёны» міністэрства ўбачыла абразу кіраў-

ніка дзяржавы ў адным і публікацыю матэрыялаў сьледства і суду да сканчэння справы ў другім. Выдавец «БДГ» Пятро Марцаў аспрэчвае вынесеныя газэце папярэджанні і абяцае, што газета ўсё ж выйдзе на наступным тыдні. Журналісты рыхтуюць аўторкавы нумар. Чацьвярговы нумар «БДГ» зьявіўся толькі ў Інтэрнэце (www.bdg.by). Мы будзем інфармаваць чытачоў пра разьвіццё сытуацыі.

Бэрлінская опэра на вершы Быкава

А.Лукашэнка зноў даў асечку на культуры.

старонка 11

Бульба выбухае

Палітычны расклад-2003 і пэрспэктывы-2006

Магчыма, разам з пытаньнем пра падаўжэньне прэзыдэнцкіх паўнамоцтваў на плейсцыт будзе вынесенае пытаньне аб інтэграцыі Беларусі ў Эўразьвяз. Такі варыянт перастаў быць неймаверным з таго моманту, як стаў ясны прывал гульні з «канстытуцыйным актам саюзнай дзяржавы».

Хоць улада мае неабмежаваную колькасьць сцэнараў кіраваньня сытуацыяй, у доўгатэрміновай пэрспэктыве Беларусь непазьбежна чакае эпізод палітычнай і сацыяльнай нестабільнасьці, нават хаосу, бо цяперашняя сыстэма не гарантуе перадачы ўлады пераемніку і зьмены пакаленьняў.

Аналіз палітычнае сытуацыі ў артыкуле Віталія Сіліцкага «Палітычны расклад-2003 і пэрспэктывы-2006» на старонках 6–7, камэнтар Паўла Севярынца пра бягучы палітычны момант на старонцы 2, замежнапалітычны кантэкст у ацэнках Зьдзіслава Найдэра — старонка 4.

Пра нацыянальную выключнасьць беларусаў,

якая заключаецца ў тым, каб ня быць падобнымі ні на адзін нармальны народ сьвету, а найперш — каб ня быць падобнымі на сябе саміх

«Любі чужое аж да пакланеньня, сваё любі — да самазабыцьця», — сказаў паэт. Так яно ў нас і было за савецкім часам. Праўда, з усяго чужога пакланяліся мы толькі Расеі, яе вялікай культуры, яе праўдзівай гістарычнай дактрыне, яе магутнай мове. Але і сваё — любілі. Часам літаральна — да самазабыцьця, гэта значыць забываючы родную мову, гісторыю і культуру. Так было да 1995 году, да першага рэфэрэндуму, калі ўсё дзяржаўнае ў нас стала люстэркам прыватных густаў Аляксандра Лукашэнка. Зь ягоным прыходам сваё любіць перасталі. Сваё нараклі чужым, нацыяналістычным, бээнэ-фаўскім і ўжо ніяк не дзяржаўным. Затое да самазабыцьця закахаліся ў Расею, яе культуру, яе гістарычную дактрыну, яе мову.

У нас як нацыі і ў нашай дзяржавы цяпер нічога свайго няма. Мы вызваліліся ад яго гэтаксама, як ад свайго навязьлівага вясковага паходжаньня вызваліліся нашы гараджане першага пакаленьня. Яны ўсімі сіламі імкнуліся «разгаварываць па-гарадзкому» і страшна саромеліся, калі ў іхнай гаворцы праскочваў беларусізм. Ці ня кожны беларус майго пакаленьня згадае, як цяжка пасяля летніх канікулаў, праведзеных у вёсцы, зь яго выбівалі гэтыя мілыя «г» і «ч», што імгненна прыставалі да языка, нібы пакліканьня аднекуль з глыбіні нашых дзіцячых душ.

Працяг артыкулу Сяргея Дубаўца на старонцы 2.

СКАНДАЛ

Коласа гоняць зь ліцэю Коласа

У Нацыянальным дзяржаўным гуманітарным ліцэі імя Якуба Коласа суматня. 28 траўня намесьнік міністра адукацыі Казімер Фарына прадставіў выкладчыкам новую дырэктарку — Тамару Шчарбачэвіч. Паводле загаду міністэрства, яна распачынае працу з 29 траўня. Стваральнік і нязьменны кіраўнік ліцэю Ўладзімер Колас можа пакінуць ліцэй.

Фактычна У.Колас выконваў дырэктарскія абавязкі, але фармальна лічыўся намесьнікам дырэктара — такія былі ўмовы джэнтльмэнскага пагадненьня між ліцэем і былым міністрам Стражавым, складзенага пад ціскам сумнапамятнага Замяталіна.

Паводле словаў К.Фарыны, агулам міністэрства разглядала 10 кандыдатураў на пасаду дырэктара. Была сярод іх і кандыдатура У.Коласа, але яна «не за-даваліла кіраўніц-

тва». Т.Шчарбачэвіч нарадзілася ў Койданаве, мае дзеве вышэйшья адукацыі: культасветработніцы (БУК) і гісторыка (БДПУ імя Танка). Працавала настаўніцай, потым намесьніцай дырэктара СШ №68, кіравала СШ №172. Паўтара году таму стала начальніцай аддзелу прагназаваньня разьвіцця адукацыі пры абласным мэтадычным кабінэце.

Новая кіраўнічка прыйшла ў ліцэй пад самае заканчэньне навучальнага году, што вялікая рэдкасьць. Праўдападобна, гэта вынік раздражненьня дзейнасьцю Ўладзімера Коласа, які за апошні час зладзіў Усебеларускі сход інтэлігенцыі і ўвайшоў у аргкамітэт руху «За годнае жыцьцё».

Канфлікт мае даўнія карані: яшчэ ў 1998 г. чыноўнікі хацелі забраць у навучальнай установы будынак і памянць кіраўніцтва, але навучэнцы з бацькамі распачалі доўгую кампанію пратэсту і перамаглі. Пяць гадоў доўжылася замірэньне: улады не чапалі гэтай узорнай беларускамоўнай установы, што рыхтуе гуманітарную эліту, але пасада дырэктара заставалася вакантнай.

У сераду адбылася сустрэча новапрызначанай дырэктаркі з настаўнікамі. Т.Шчарбачэвіч паказа-ла сябе ня самым прывабным чынам. Гаварыць па-беларуску ёй было складана — зьбівалася на расейскую, а на закіды адказвала: «У нас в гасударстве дваўязычые, і яго нікто не отменял». Да гэтага візыту яна ні разу не была ў ліцэі й нават не азнаёмілася з статутам установы.

Адзін зь ліцэістаў сказаў мне: «Нам зьмены недаспадобы. Колас файны дзядзька. У чацьвер мы разьвесім па ўсім ліцэі лэзунгі «Чужая мачыха горшая за роднага бацьку». Для Міністэрства гэта можа стаць неспадзяванкай. Разьвязваючы пытаньне пры канцы траўня, яно яўна разлічвала, што перад экза-мэнамі ліцэісты не заварушацца.

Выкладчыкі ўспрынялі ў штыхі прызначэньне чалавека, чужога нацыянальнай культуры і трады-

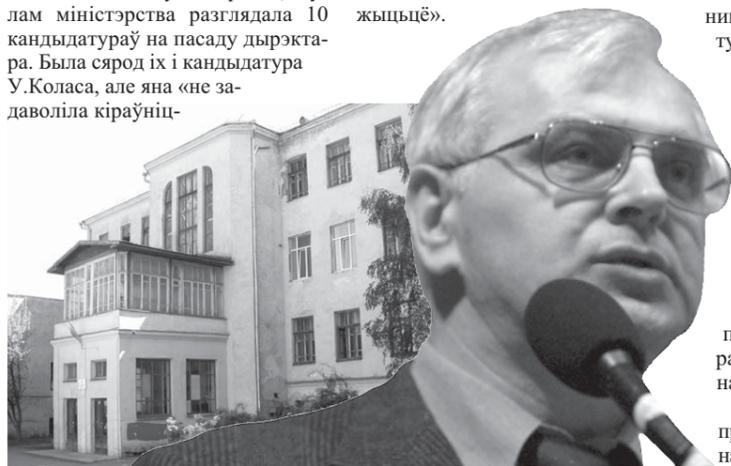
цыям, што складаюць змест навучаньня і духу ліцэю. На іх думку, Мінадукацыі дзеля нейкіх сваіх кабінэтных разборак правакуе зрыў выпуску элітнае нацыянальнае школы, сьведама падсылаючы кіраўніком неспэцыяліста ў гарачы экзаменацыйны час.

Улады хацелі б падштурхнуць выкладчыкаў да арганізаванага груповага сыходу з установы, мяркуючы, што сьледам за імі сыдуць і вучні-завадатары. Такая задача спрашчаецца тым, што ў ліцэі ня больш за 15 штатных выкладчыкаў, астатнія 20 — сумяшчальнікі, выкладчыкі ўнівэрсытэтаў, супрацоўнікі Акадэміі навук, якія і складаюць галоўны навуковы патэнцыял ліцэю, але фінансава ад выкладаньня на Кірава, 21 ня дужа залежаць.

У цяперашняй сытуацыі, на думку У.Коласа, апошняе слова павінна быць за выкладчыцкім калектывам ліцэю. Сам заснавальнік кажа, што прыме волю калегаў. Але пры гвалтоўным прызначэньні новага дырэктара Колас сьдзец.

На бацькоўскім сходзе вырашана зьявіцца да прэм'ера Навіцкага з просьбай адмяніць загад Міністэрства. Бацькі мелі распачаць пратэсты ў чацьвер. А галоўнае слова, паводле Статуту, — за Радай ліцэю, у якую ўваходзяць і выкладчыкі, і бацькі, і вучні. Менавіта яна ў 1998 г. прыняла рашэньне аб масавым пратэсьце.

Аркадзь Шанскі

Працяг са старонкі 1.

Пра нацыянальную выключнасьць беларусаў

Сёньня мы — самая ўнікальная нацыя ва ўсім цывілізаваным сьвеце. Мы з такой лёгкасьцю знішчаем уласную спадчыну, нібы тыя камсамольцы-бязбожнікі, што ў 30-я гады руйнавалі цэрквы і выкідалі з бацькоўскіх хат абразы. У параўнаньні з тымі ж расейцамі ці палякамі, латышамі, літоўцамі, украінцамі (усе — нашы суседзі) мы ўсё робім наадварот. Можа быць, гэтка ўнікальнасьць і дае нам падставы для гонару, але ці лепей мы ад гэтага жывём? Ці асьней за тых жа суседзяў бачым будучыню — сваю і сваіх дзяцей? Ці пачуваемся багатымі — духоўна і матэрыяльна? Ці болей нас шануюць у сьвеце?

Свая мова, гісторыя і культура — у прынцыпе, толькі гэтым розьніца цывілізаваны народ ад таго, які — не зусім. Гэта значыць, усе нашыя суседзі — ад нас. Можа быць, мы вылучаемся нейкай новай рэвалюцыйнай тэорыяй і заўтра ўвесь сьвет зразумее наша самаадрачэньне ды кінецца таксама заганяць свае мовы і культуры ў апазыцыю ды перапісваць свае гісторыі так, каб сабе самім там адводзілася самае ўбогае і непрывабнае месца? Тады — у нас вялікая місія. А мэсія заўжды няпроста. І трэба цягнуць. Наўрад ці нам пашчасьціць жыць у

тым «сьветлым заўтра». Таму застаецца спадзявацца на ўнукаў, якія пабачаць... Зрэшты, што яны пабачаць пасля нас, сваіх дзядоў, калі мы самі пасля сваіх ва ўпяр ня бачым нічога? Мы самаадракліся, закладаючы гэты прынцып паводзінаў на ўсю будучую гісторыю, на ўсіх сваіх унукаў, якім нічога не застанеца, як самаадрачэньне сьледам. А гэта значыць, што і яны жыць будуць ня лепей за нас — ані духоўна, ані матэрыяльна.

Вы скажаце — гэта ж тупік! Што нам замінае быць такімі, як усе, — нармальнымі, паспяховымі, багатымі і паважанымі, прынамсі сярод суседзяў? Нам замінае ўсенародны рэфэрэндум 1995 году, калі мы адракліся ад сваіх спадчынных каштоўнасьцяў — роднай мовы, самадэятковай гісторыі і культуры. Нам замінае дзяржаўная палітыка, што абавіраецца выключна на ірацыянальныя хоцькі-няхоцькі аднаго чалавека. Нам замінае акадэмічная навука, што тыя хоцькі-няхоцькі аб-

гортвае ў форму навукападобных сэнтэнцыяў.

Апошні прыклад — артыкул акадэміка Падлужнага, дырэктара Інстытуту мовазнаўства, у часопісе «Беларуская думка», які менавіта такімі сэнтэнцыямі стракаціць: «Кожнаму з тых, хто зьяўляецца шчырым прыхільнікам беларускай мовы, неабходна абмежаваць свае жаданьні распаўсюдзіць яе ўжываньне ва ўсіх сфэрах, а толькі ў тых, дзе можна дасягнуць поспеху ўжо сёньня»...

Інакш кажучы, акадэмік прапануе «шчырым прыхільнікам» абмежаваць сваю «шчырую прыхільнасьць». Мне гэта нагадала колішнюю рэкамэндацыю А.Лукашэнка беларускаму народу — устрымацца ад уживаньня мяса. А яшчэ я паспрабаваў уявіць сабе такую фразу, зьвернутую да любога з нашых суседзяў — латыша, літоўца, паляка, расейца, украінца. Рэакцыяў магло б быць толькі дзьве: чалавек нічога не зразумеў і пагля-

дзеў на акадэміка як на дзівака; чалавек адказаў неакадэмічным словам, жэстам або рухам. У нас жа сэнтэнцыя надрукаваная ў прэзыдэнцкім часопісе і зьяўляецца настойлівай рэкамэндацыяй для тых, хто праводзіць дзяржаўную палітыку.

Ну, а што адказаў бы акадэміку беларус? Напрыклад я. Я — «шчыры прыхільнік», хоць мне зусім не падабаецца, што спадар Падлужны дае нейкую кваліфікацыю звычайнаму носьбіту беларускай мовы, які карыстаецца ёю дома, зь дзецьмі і ў дачыненнях зь дзяржаўнымі службамі. Ёсьць, ведаецца, такая людзі, што не пайшлі на самаадрачэньне. І як гэта ні дзіўна, але пачуваюцца яны нармальнымі людзьмі. Тут акадэмік Падлужны нагадаў мне расейскага турыста ў Парыжы, які, пабачыўшы французскае дзіця, здзіўлена ўсклікнуў: «Такой маленькі, а ўжо по-французску гаворыць!»

Нас, «такіх маленькіх», у Беларусі зусім няма. І галоўная праблема наша — якраз у дачыненнях зь дзяржаўнымі «сфэрамі». Калі беларускі службовец ня здольны на наш, грамадзянаў Беларусі, зварот па-беларуску адказаць на дзяржаўнай беларускай мове. Спадар Падлужны прапануе нам зь пітэтам ставіцца да элемэтарнага невуцтва выпускнікоў беларускіх школаў на дзяржаўных пасадах. Гэта як бы ў савецкія

часы нам прапаноўвалі маліцца на папулярную таблічку «Ушла на базу». Па вялікім рахунку, менавіта чынавенскае невуцтва прычыняе нам, беларускамоўным, найбольш нязручнасьці ва ўласнай краіне. Астатняе — садкі і школы, кнігі і газэты — мы ствараем сабе самі, нават пры тым неверагодным ціску, які робяць на нас дзяржаўныя органы. Але Бог з імі. Перажывём. Толькі ня трэба прымушаць нас самаабмяжоўвацца. Мы на гэтай зямлі дома. Лягічна было б самаабмежавацца прадстаўнікам іншых моваў і культур, у якіх ёсьць мэтраполіі. У Беларусі іншае мэтраполіі няма.

Зрэшты, я зусім не пра тых палякаў ды украінцаў, што жывуць у Беларусі, і не пра расейцаў, якія ў нас — вышэй за ўсіх, самыя прывілеяваныя. Я нават не пра тое, што родную мову трэба было б неяк паважашь, прынамсі ў акадэмічным Інстытуце мовазнаўства. Я пра тое, што шлях нацыянальнае выключнасьці, якім Беларусь ідзе на чале з А.Лукашэнкам, прывёў нас у цывілізацыйны тупік. І ўсё болей людзей у Беларусі разумеюць, што наша краіна і дзяржава — стаяць на месцы. Каб рушыць далей, варта перастаць быць самымі разумнымі і пачаць жыць паводле агульнапрынятых законаў, прыярытэтаў і каштоўнасьцяў. Як гэта ні цяжка — жыць нармальна.

Сяргей Дубавец

(Пнэў)манія

SARS — ня проста хвароба, SARS — гэта палітыка. Пацярэў Кітай: кітайскія тавары імкліва сталі губляць папулярнасьць. Межы з Кітаем перакрылі ўсе ягоньны суседзі. Апошні на гэта наважылася Расея. Але ці могуць расейскія памежнікі рэальна кантраляваць тысячы кілямэтраў тайгі?

Пагроза атыповай пнэўманіі палюхае ня толькі найбліжэйшых суседзяў Кітаю. Італія (дзе яна, а дзе Кітай? Глябалізацыя, што ні кажы) гатовая выйсці з Шэнгенскага пагадненьня. Лідэр БНФ Вінцук Вячорка заклікаў узмацніць кантроль на мяжы з Расеяй: маўляў, адтуль да нас можа прыйсьці «зараза».

Пачалі зьяўляцца меркаваньні, што хваробу распрацавалі ў нейкіх сакрэтных лябараторыях нейкія сакрэтныя спэцслужбы. Во ўжо дзе ня трэба ніякага доказу — называй толькі краіну, якая табе асабіста найменш сымпатычная! Дзякаваць богу, ганконгаўскія навукоўцы высьветлілі: крыніца вірусу — зьвяркі зь сям'і вівэравых (кшталту мангуста). Кітайцы ядуць іх, як і сабак, зьмеяў, хоць санітарны закон гэта й забараняе. «Можна есьці

ўсё, што мае чатыры нагі, акрамя староў», — кажа прымаўка з паўднёвакітайскай правінцы Гуандун. Для лепшага смаку вівэраў кідаюць у чыгун жывымі. А гэта негігіенічна.

Эбала перайшла са зьдэных малпаў, SARS — з нейкіх невядомых нашай мове зьвяркоў. У глянцальным сьвеце любая трасца зразу становіцца глябальнай пагрозай.

Але SARS — гэта ня толькі палітыка. Атыповае пнэўманія чарговы раз паставіла пад пытаньне лібэральныя каштоўнасьці заходняга (нашага!) сьвету. Ксэнафобія — спрэс! Ролі «ахварнага казла», якую 15 гадоў таму выконвалі хворыя на СНІД, сёньня адыгралі кітайцы. І разумееш супрацоўніцу аднаго з студэнцкіх інтэрнатаў БДУ, якая скардзіцца на журналістаў: «Апанавалі, не давалі продзьку ўвесь дзень. Усё распыталі, ці правяралі мы тут пасылкі з Кітаю тым студэнтам, якія вучацца ва ўнівэрсытэце».

SARS — хвароба глябальная.

Адам Воршыч

Расейская пагроза Гомелю

Лятальныя талеркі па-ранейшаму атакуюць украіны Гомелю. «Беларусь сегодня» ня грэбуе гарачанькай зьвесткаю пра тое, што ў паўночным крыле палцу Румянцавых-Паскевічаў жыве (губа ня дура) «астральная істота з космасу». Ня ведаю, ці вядуць касмічныя засланцы вайну за Гомель. Але штодня адчуваецца змаганьне за родны горад іншых, зусім зямных, сілаў. Увесь час здаецца, што расейцы хочуць адарваць першай менавіта нашу частку Беларусі.

У цэнтральных газэтах апошнім часам модным стала любіць Беларусь. У тутэйшых жа пэрыёдыках спрэс і побач — *русский, российский, московский, отечественный*... З нумару ў нумар. Апаратыкі пэйджынгавых станцыяў, спасылаючыся на суровы наказ начальства, ня хочуць прымаць паведамленьні ў беларускай. Мясцовыя FM-станцыі самазбыўна малпуюць адлучаньня кагандзе маскоўскія. На адной зь іх адсутнасьць у этэры беларускай мовы тлумачаць «жаданьнем спонсара». На другой ніяк не магло дапаць, чаму гэта заганна круціць песьню пра Пуціна, калі яна «нават нам самім падабаецца». Па горадзе разьвешваюць расейскамоўныя шыльды.

Улады чамусь не «асаджаюць пугаём» гэтае пуставоўцтва, хаця самі спрабуюць фармаваць нейкую гарадскую традыцыю. Навобмацак рухаюцца ў цямрэнні, бо мала што пра гісторыю і «так называемую спадчыну» ведаюць.

Грамадзкія арганізацыі другі год ці то ня могуць ачумацца ад 9.09.01, ці проста здаліся перад расейскім патапам. Прынамсі, дзейнасьць многіх зь іх заўважыць надта праблематычна. Міжволі згадаюцца 1998—99 г., як апатэоз іх актыўнасьці — ня толькі кулоарна-сэмінарскай, але й публічнай, якая запомнілася правядзень-

нем разнастайных канцэртаў ды вечарын. Сёньня гэта чамусь (мабыць, грошай няма) запалала. Вяніткі (канцэрт «Старога Ольсы», вечарына да ўгодкаў БНР) вельмі рэдкія і расхістаць цяперашні расейскі фармат Гомелю няздатныя. Неабходная сыстэматычнасьць. Хай гэта будзе кропля, але яна мусяць ці не штодня тачыць той закляты камень. У гэтым пляне аптымальнай выглядае пазыцыя гомельскай «Талакі». Арганізацыя рэгулярна ўказвае сваю прысутнасьць у гарадзкім жыцьці, у партнэрскіх дачыненнях зь мясцовымі ўладамі па канкрэтных справах, важных для ўключэньня Гомелю ў беларускі кантэкст. Гэтае кантактаваньне ані не зьмяняе прынцыпова беларускіх пазыцыяў талакоўцаў.

Гомелю не стае сваёй нармальнай беларускай газэты. Недзяржаўным арганізацыям па-ранейшаму выгодна разьменьвацца на бюлетэньчыкі «дзвесьце дзевяноста дзвяткі» зь няпэўнай аўдыторыяй і накладам 299 ас. Ранейшыя цікавыя праекты зьніклі, не атрымаўшы разьвіцьця. Няма цяперака ў Гомелі выданьня, якое б распавядала па-беларуску пра панкаў, кіслотнікаў, рэпэраў, пра сэкс урэшце, што ў 1999—2001 г. рабіў «Underground». Адкуль чакаць прыходу новых сілаў, амаладжэньня, калі дзеці сталеюць у горадзе, дзе нават візуальна адсутнічае Беларуска? Спадзявацца на такіх апантанцаў-настаўнікаў, як ваш пакарлівы слуга, наўрад ці выпадае. Мукі бо з таго зерня, што спрабуем змалоць на жорнах Беларуска, вобмаль. Спрацоўваюць фактары адчужэньня, дый бацькоўскія стэрэатыпы палымнеюць у глумодных малых. Як у дрэнным фільме, застаюцца спадзевы на дзяржаву, на яе новы ідэалёгічны нахіл, з каторага трэба няшчадна карыстаць у працы для Беларусі цэлай і для Гомелю ў прыватнасьці.

Сяргей Балахонаў, Гомель

Бульба выбухае

На Сяргея Скрабца завялі крымінальную справу, Уладзімера Парфяновіча публічна пацярэлі, каб рыхтаваўся, а генэралу Фралову невдурхсэнсоўна прыгадалі генэрала Захаранку. Апазыцыя сочыць за тым, як у палатцы цкуюць нягодных, зь лёгкай грэблівасьцю й зласьлівасьцю. Між тым паспаліты люд прымае «новенькіх» у разрад «нашых» — цяпер толькі й гаворкі, што аб той «Рэспубліцы», новым руху ды прэзыдэнцкіх плянах дэпутатаў.

Гэта ж колькі намэнклятурнікаў рэжым, высільваючыся, ужо перакаваў у занятых апазыцыянераў і нацыяналістаў! Дырэктары прадпрыемстваў і калгасаў, міністры й дыпляматы. Мечыслаў Грыб, Сямён Домаш, Уладзімер Ганчарык, Васіль Лявонаў. Клясыка — Сямён Шарэцкі. Позьні Шарэцкі выдаваў такое, на што не рашаўся й Пазьняк. Чыгіроў «мачылі» доўга й мэтадычна — самога, жонку, сына — і зрабілі з былога прэм'ера героя-пакутніка. Цяпер вось — Скрабца, Парфяновіч, Фралов.

Калі ўлада дзяўбе канкрэтнага беларуса, да нацыянальнае сьведомасьці й асабістае годнасьці даходзіць па меры болю. Увогуле, ціск на беларусаў выяўляе строгуую заканамернасьць. Калі цясьніць, шчаміць патроху — беларус церпіць, сьціскаецца й сядзіць сабе ціха. Але калі душаць зьнянацку, сякуць сходу, калі заганяюць у глыбіню душы ды там яшчэ й топчуць — вы маеце ўсе шанцы пабачыць грывоты й маланкі, што разгортваюцца з навалічнай хуткасьцю. Беларус, якога дасталі, — страшнае відовішча. Кшталту магілёўскага паўстаньня

1661 г., партызанкі або сутычак дэманстрантаў і амонаўцаў, якія аднолькава зьвяраюць падчас Дня Волі.

«Беларусы падымуцца? Кінь — бульба не выбухае!» — у роспусы казаў мне калісьці гарадзенец Андрусь Мясешка. Так, пакуль варыцца на малым агні, толькі бульбае й не выбухае. Эканоміка дохне паволі, інтэграцыя паўзучая, апазыцыя ніякая. Безнаўны рубель? Ды яго нават ніхто ня бачыў. Палатка прымае закон, каб беларусы маглі ваяваць за мяжой? Што яна такое, тая палатка... Кагосьці зноў забаранілі ці забілі? Бач, выткнуўся адзін і атрымаў — ведаў, на што ідзе.

Што можа змусяць беларусаў да масавага выбуху, як у 1991-м, 1994-м? Халодная зіма бяз Чаркі ды Скваркі, затое з новымі камунальнымі тарыфамі? Акрэсьціна, Валадарка, Курапаты? Рэфэрэндум аб трэцім тэрміне? Яшчэ цікавей, што такое павінны зрабіць у Крамлі, каб дастаць беларускага нацыяналіста ў Лукашэнку. Мухаў, катлетаў і газавая атакі аказалася недастаткова, хаця некаторы прагрэс, пагадзіцеся, заўважны.

Выглядае, што галоўным супернікам Аляксандра Рыгоравіча й бясспрэчным лідэрам апазыцыі стане той беларус, якога дастануць да дна. Уяўляецца сабе ў гэтай ролі, напрыклад, алімпійскага чэмпіёна па веславаньні? Тут і клошка, бадай, не дапаможа.

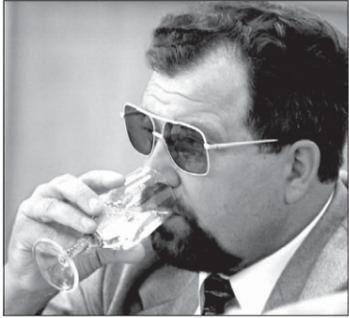
...Дарэчы, наконт бульбы. Калі яе моцна высушыць і сьцерці ў парашок да крухмальнага пылу — выбухне проста ў сумесі з паветрам. Ад аднае іскры.

Павал Севярынец

люстра дзён

Дыялэг па-расейску

26 траўня ў Менску на нейтральнай тэрыторыі, па-за судовай залай, сустрэліся прадстаўнікі Міністэрства юстыцыі і няўрадавых арганізацыяў. Тэма арганізаваных імі Грамадзкіх слуханняў — ліквідацыя шэрагу ГА, распачатая Мінюстам. Абмеркаваньне было эмацыйнае. Ня ў прыклад выніковай рэзалюцыі.

Міхал Сухінін упэўнены, што ніхто ня можа яго абвінаваціць у хлусьні.

Мінюст знайшоў парушэньні ў дзейнасьці грамадзкіх аб'яднаньняў «Ратуша» (Горадня), «Грамадзянскія ініцыятывы» (Гомель), «Варута» (Баранавічы) і «Маладзевы хрысьціянска-сацыяльны саюз». У траўні суды пачалі разглядаць справы па іх ліквідацыі (акрамя МХСС, дата суда якога яшчэ ня вызначана), ды ўсе былі паадкладаныя. У часе «перадышкі» ініцыятыва «Наша салідарнасьць» і правяла Грамадзкія слуханьні, каб наладзіць дыялэг паміж Мінюстам ды «трэцім сэктарам» і ўратаваць ад ліквідацыі найбуйнейшыя грамадзкія аб'яднаньні Беларусі. Дыялэг той вёўся ў асноўным па-

расейску. «Другой дзяржаўнай» гаварыла Алена Танкачова, старшыня праўленьня ГА «Незалежнае таварыства прававых дасьледаваньняў», што вяла слуханьні. Ня ў прыклад ёй, начальнік упраўленьня грамадзкіх аб'яднаньняў Мінюсту Міхал Сухінін на беларускамоўныя пытаньні адказваў па-беларуску. Зьяўленьне гэтага ўрадоўцы падвысіла статус мерапрыемства і дадало яму жывасьці. Астатнія запрошаныя чыноўнікі слуханьні праігнаравалі. Сухінін спрабаваў пераканаць прысутных, што дзеяньні адразу супраць чатырох грамадзкіх аб'яднаньняў — «гэта зьбег абставінаў». Чы-

ноўнік прыводзіў пераканаўчы аргумэнт: «Вы ведаеце мяне не адзін год, і ніхто ня можа мяне абвінаваціць у хлусьні». Толькі большасьць слухачоў у шчырасьць М.Сухініна не паверылі. Кіраўнік «Вясны» Алесь Бяляцкі тлумачыў сьлетнюю «зачыстку» жаданьнем дзяржавы «ўзяць пад кантроль гэты грамадзкі сэктар жыцьця», пслабіць або раскалоць яго напярэдадні прыняцьця Кангрэсам ЗША Акту пра дэмакратыю ў Беларусі.

«Пэўныя таварышы бачаць у нас крываважэрнага зьвера, які нікому ў рэспубліцы не дае жыць», — крыўдаваў М.Сухінін. Паводле ягоных словаў, Мінюст дасць грамадзкім аб'яднаньням палёжку падчас рэгістрацыі, а замест ліквідацыі пачне практыкаваць прыпыненьне дзейнасьці арганізацыі — зноў жа праз суд. Але калі тое будзе — невядома. А пакуль Мінюст не шкадуе пісьмовых папярэджаньняў і сьлёта зрабіў іх аж 33.

Тым ня менш, аптымісты з ініцыятывы «Наша салідарнасьць» разглядаюць Грамадзкія слуханьні як «першы публічны крок да дыялёгу з уладамі». Імкненьне да «сталлага дыялёгу паміж няўрадавымі арганізацыямі і дзяржаўнымі органамі» было адлюстравана і ў прынятай рэзалюцыі.

Алег Тачоны

Баўгарская прэса пра візыт Шэймана

Генэральны пракурор Віктар Шэйман з 19 да 23 траўня знаходзіўся з афіцыйным візытам у Баўгарыі. Адзін з самых уплывовых людзей рэжыму наведваў краіну, якая ўступае ў НАТО і Эўразьвяз. Апошнім часам кантакты між прадстаўнікамі беларускай адміністрацыі і краінамі Захаду пачасціліся.

Шэймана запрасіў у Сафію баўгарскі калега Мікола Філчаў. Досьвед Шэймана, відаць, уразіў гаспадароў. Як піша «Пари», адразу ж пасля перамоваў у баўгарскай пракуратуры пачаліся пераўтварэньні «на беларускі ўзор». Там зьявіўся новы аддзел, што мае займацца выключна карупцыйнай сярод вышэйшых дзяржаўных чыноўнікаў. Аддзел бараць-

бы з карупцыйнай існаваў у пракуратуры і раней, але яго «кліентамі» былі ўсе грамадзяне краіны, а ня толькі ўладцы. «Віктар Шэйман падвёў свайго калегу да гэтай ідэі. Беларуска пракуратура даўно стварыла такі аддзел. Летась быў арыштаваны дэпутат, што быў адначасова міністрам чыгуначнага транспарту. Сьлёта распачатыя крымінальныя справы супраць двух дэпутатаў, распавёў Шэйман. Генэральны пракурор Беларусі мае права санкцыяваць арышт народных дэпутатаў, нават не звяртаючыся да парламэнту», — адзначае інтэрнэт-выданьне «Сэга».

Стварэньнем аддзелу баўгарскі пракурор не абмежаваўся. М.Філчаў прапанаваў унесці зьмены ў судовае заканадаўства Баўгарыі, якія б пашы-

Віктар Шэйман

рылі паўнамоцтвы пракуратуры дзеля «барацьбы са злачыннасьцю» і «інфармаваньня грамадзкасьці пра дзейнасьць пракуратуры». Баўгарская прэса і ў гэтым бачыць беларускі след. «Гэта ў каго ж мы вучымся дэмакратыі!!!» — лямантуе камэнтатарка тыднёвіка «Струма». У адказ у інтэрнэт-гасьцёўні тыднёвіка нейкі чытач адзначае: а што хацець ад Філчава і кампаніі, таварышамі якіх зьяўляюцца «cherveni drugari i lainari» ўсяго сьвету.

Сяргей Радштэйн

ЭКАНАМІЧНАЯ ХРОНІКА

Стандарты жыцьця

Саўмін зацьвердзіў сьпіс з 44 дзяржаўных мінімальных сацыяльных стандартаў — арыенціраў, на якія будзе трымаць курс урад. Гэтак, выдаткі на жыллё мусяць складаць 25% сямейнага бюджэту. 80% вуліцаў павінны быць асьветленыя. Выдаткі на ахову здароўя на чалавека ў сярэднім мусяць складаць 171 тыс. рублёў. Спачатку стандарты будуць ажыццяўлены ў адным раёне на кожную вобласць, потым — па ўсёй краіне. Пашчасьціць сьпяраша жыхарам Верхнядзьвінскага, Пружанскага, Нараўлянскага, Клецкага, Карэліцкага ды Асіповіцкага раёнаў.

Кувэйцкі крэдыт для ЦЭЦ

Менская ЦЭЦ-3, што ацяпляе чвэрць гораду, зьбіраецца да 2007 г. цалкам памяняць сваё абсталяваньне, што ад 1951 г. адпрацавала ўжо тры нормы. Мадэрнізацыя будзе каштаваць 150 млн даляраў. Палову

гэтай сумы пакрые крэдыт, атрыманьні ад Кувэйцкага фонду арабскага эканамічнага разьвіцьця.

Альпы ў Лошыцы

На замову Беларускай асацыяцыі гарналыжнага спорту ды снаўборду ля Лошыцкага вадасховішча ў Менску пачалі будаваць спартовы цэнтар у альпійскім стылі. У Аўстрыі ўжо набылі абсталяваньне для спускавых трасаў. Яны будуць ня дужа доўгія — ад 100 да 150 м. Летам у цэнтры будуць даваць напратат гідрацыклы ды лодкі для адпачынку на вадасховішчы.

Аўстрыйцы кантралююць «Прыёрбанк»

Аўстрыйская банкаўская група «Raiffeisen» заявіла, што мае ўжо 58,5% акцыяў «Прыёрбанку». Пасля атрыманьня 50% акцыяў у студзені яна здолела набыць яшчэ

8,5% у акцыянэраў, атрымаўшы такім чынам кантрольны пакет акцыяў.

Бярвеньне безь ліцэнзіі

Саўмін дазволіў экспартаваць і імпартаваць бярвеньне ўсіх памераў ды дробнатарнаў драўніну (накшталт дошак для скрыняў) дыямэтрам да 13 см безь ліцэнзіяў. Адзіным абмежаваньнем будуць мінімальныя кошты на гэты від драўніны. Прыкладзе гэта да таго, што драўніны будуць гнаць за мяжу значна больш, аднак і працоўных месцаў у дрэвапрацоўцы паболей.

МАЗы ў Санкт-Пецярбургу

Перад сьвяткаваньнем юбілею Санкт-Пецярбургу там абнавілі і аўтобусны парк. Зрабілі гэта з дапамогай МАЗу, які паставіў у Санкт-Пецярбург 100 новых аўтобусаў. На лета колькасьць МАЗаў у былой сталіцы імперыі павялічыцца да тысячы.

АК

АСОБЫ ТЫДНЯ

Міхал Падгайны раздаў за тры дні пяць папярэджаньняў незалежным газэтам і прыпыніў выхад «Белорусской деловой газеты». Журналісты вінавацяць міністра інфармацыі, што, нібыта, гэтакім чынам ён спрабуе адвесьці ад сябе пагрозу адстаўкі, што навісла пасля пракурорскай праверкі ў міністэрстве.

Рамуальд Улан, заснавальнік «Новой газеты Сморгоні», аднавіў выпуск сваёй газэты. Функцыю выдаўца ўзяў на сябе ТБМ. Цяпер палова матэрыялаў газэты, раней расейскамоўнай, будзе друкавацца па-беларуску.

УЛАДЗІМЕР ШЛАПАК

Сяргей Антусевіч, дэпутат Гарадзенскага гарсавету (БНФ), узяў пытаньне аб ушанаваньні памяці Кастуся Каліноўскага ў Горадні. Прэзэдэнтам быў калектыўны ліст ад гарадзкае інтэлігенцыі, які падпісалі Юрась Пацопка, Уладзімер Хільмановіч, Віктар Сазонаў і інш. Ідэя паставіць у Горадні помнік Каліноўскаму блукае калідорамі выканкаму ўжо 15 гадоў.

Сяргей Калякін пераабраны першым сакратаром ЦК ПКБ. Камуністы на сваім VII зьездзе прынялі новую праграму «Праз дэмакратыю да сацыялізму». Задача партыі — «вяртаньне Беларусі на сацыялістычны шлях разьвіцьця». Дзеля гэтага трэба надаць роўнасьць усім формам уласнасьці, падтрымліваць малы і сярэдні бізнэс — словам, стварыць сучасны аналяг НЭПу.

Васіль Бургун, старшыня Барысаўскага гарвыканкаму, можа спаць спакойна. З 1 чэрвеня ў дзяржаўных крамах Барысава забаронена прадаваць незалежныя газэты «без спецыяльнае ліцэнзіі». Каб яе аформіць, трэба сабраць 20 візаў у гарвыканкамаўскіх чыноўнікаў.

Зьміцер Малочка, беларускі тэхнік, загінуў у Турцыі разам з шасьцю дзясяткамі гішпанскіх жаўнераў, што вярталіся зь місіі ў Афганістане, і экіпажам украінскага самалёта Як-42. Налета яму мусіла споўніцца 40 гадоў. У Менску ў Зьмітра засталіся жонка і двое дзяцей.

Прэзыдэнт — гэтак у Беларусі будзе мець права называць сябе толькі кіраўнік дзяржавы. Адпаведная папраўка ў заканадаўстве мусіць зьявіцца да 1 жніўня. Усе іншыя прэзыдэнты (кампаніяў, асацыяцыяў, фірмаў) змушаныя будуць шукаць іншыя назовы для сваёй пасады. Тады ўжо ніводзін пэтакрыўдзіцель не адкруціцца словамі, што меў на ўвазе «не канкрэтнага» прэзыдэнта.

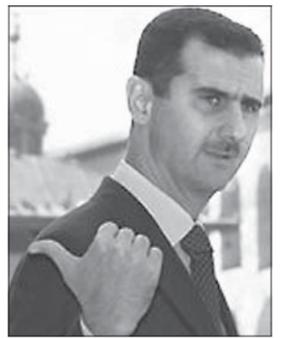

Аляксандар Вешнякоў, старшыня Цэнтравыбаркаму Расеі, агучыў пазыцыю Крамля: рэфэрэндум па канстытуцыйным акце саюзнай дзяржавы сьлёта не аббудзецца.

Тоні Блэр, прэм'ер-міністар Вялікай Брытаніі, настойвае на тым, каб Эўразьвяз не пераназывалі ў Злучаныя Штаты Эўропы. Таксама ён параіў выкінуць з праекту ўсе згадкі пра «фэдэратыўную» Эўропу.

Башар аль-Асад, прэзыдэнт Сырыі, выказаў сумнеў у існаваньні «Аль-Каіды». Маўляў, бэн Ладэн ня можа карыстацца ні тэлефонам, ні Інтэрнэтам, а загады па ўсім сьвеце рассылае — дык ці не прыдуманы ён амэрыканскімі спецслужбамі?

Вітаўтас Ландсбэргіс сышоў з пасады лідэра літоўскай партыі кансэрватараў «Саюз Айчыны», якую сам заснаваў. Месца 70-гадовага Ландсбэргіса заняў 46-гадовы Андрус Кубілюс.

Невядомы амэрыканскі жаўнер затрымаў на ірацка-сырыйскай мяжы транспарт зь дзьвюма тысячамі 18-кіляграмовых залатых зьліткаў. Іх кошт — да 500 млн даляраў. І ніводнага сабе ня ўзяў.

СМ

Зьдзіслаў Найдэр: «Беларусь можа ўвайсьці ў Эўразьвяз хутка»

На запрашэньне Шуманаўскага таварыства Менск наведаў Зьдзіслаў Найдэр. Ягонья «рэгаліі» можна пералічваць доўга: сябар Нацыянальнай рады эўрапейскай інтэграцыі Польшчы, былы дарадца прэзідэнта Леха Валэнсы, былы кіраўнік Польскай службы радыё «Свабодная Эўропа», адзін зь лідэраў антыкамуністычнай дэмакратычнай апазыцыі, дасьледчык творчасьці Джозэфа Конрада, прафэсар Апольскага ўнівэрсытэту...

У Менск ён трапіў амаль на свае... угодкі: 23 траўня 1983 г. вайсковы трыбунал Польшчы завочна вынес яму сьмяротны вырак. «Я жыў пасья гэтага прысуду ўжо дваццаць гадоў, і гэта надае мне аптымізм», — пасьміхаецца прафэсар.

Падчас свайго побыту ў Менску сп.Найдэр выступіў зь лекцыямі на тэму польскай і агульнаэўрапейскай усходняй палітыкі. Вось ягоныя асноўныя думкі ў сьціслым перакладзе «НН».

Тры ўсходнія палітыкі

Пасьля пашырэння Эўразьвязу ён будзе суседзіць зь Беларусіяй, Украінай, Расеяй і Малдовай. Гэта чатыры дзяржавы ў трох катэгорыях. Адна дзяржава — Расея — ня можа быць і ня будзе кандыдаткай у Эўразьвяз. Ёсьць дзьве дзяржавы, якія хочуць быць кандыдаткамі: Малдова і Украіна. І ёсьць Беларусь, якая сур'ёзна не выказвалася наконт свайго сяброўства ў Эўразьвязе.

Паміж Польшчай і Эўразьвязам точыцца дыскусія наконт таго, колькі ўсходніх палітык павінна быць — адна, дзьве ці тры. Чэхі, славакі і вугорцы лічаць, што хутчэй павінна быць адна палітыка. І многія іншыя краіны Эўразьвязу лічаць таксама. Здаецца, такая палітыка мае падтрымку сёньня і ў Злучаных Штатах.

У Польшчы пераважае меркаваньне, што павінна быць дзьве альбо тры ўсходнія палітыкі. Дзьве: адна — у дачыньні да Расеі, другая — да трох астатніх дзяржаваў. І другая палітыка мусіць мець 2 пункты, бо нельга аднолькава ставіцца да тых, хто дэкларуе сваю ахвоту да Эўразьвязу, і тых, хто нічога не дэкларуе.

Некаторыя палітыкі кажуць пра пашырэнне ЭЗ аж да ўлучэньня Расеі, як нядаўна заявіў Бэрлюсконі. Але гэта несур'ёзна, гэта нерэальна. Расея ня можа быць сябрам Эўразьвязу, яна проста завялікая.

Ці ў Эўропу, ці ў Саюз з Расеяй

Беларусь — не такая вялікая дзяржава, як Украіна, і таму яна магла б хутчэй увайсьці ў Эўразьвяз. Але ці

можа Беларусь прэтэндаваць на кандыдацтва ў Эўразьвязе, адначасова ўваходзячы ў саюзную дзяржаву з Расеяй? Адно выключае другое. Ані Польшча, ані ЭЗ ня хочуць умешвацца ва ўнутраныя справы Беларусі. Але Рада Эўропы не прызнае тых «саюзных» дамоваў — лічыцца, што беларусы яшчэ ня мелі гістарычнага шанцу свабодна выказаць сваю волю.

Ёсьць і іншае меркаваньне, менш пашыранае: калі нешта адбываецца ў Беларусі, трэба хуценька націснуць на Маскву, каб ужо тая паўплывала на беларускія працэсы. Падобная палітыка азначае, што ўсё ўжо загады вырашана і можна гаварыць

а ён папрасіў — у Гданьску, бо хацеў мець акно ў сьвет. Гэта быў для мяне сыгнал, што апаратчыкі таксама могуць думаць.

Найлепш — суседзкае радыё

Што варта разьвіваць дзеля дэмакратызацыі грамадства: радыё альбо тэлевізію? Тэлевізія каштуе значна болей, чым радыё. Але хто будзе працаваць на такім радыё? Гэта вельмі вялікае пытаньне. Я маю досвед, бо працаваў на радыё «Свабодная Эўропа». Ці многа людзей рызыкне працаваць на такую станцыю, каб тут іх успрымалі як шпіёнаў?

Паасобныя народы і нават рэгіёны могуць разьвівацца самастойна. Паколькі вайна паміж краінамі Эўразьвязу немагчымая, рэгіянальныя адорэньні будуць квітнець. Гэтак, каталёнцы могуць мець аўтаномію ў рамках Гішпаніі, бо гэта нікому нічым не пагражае. Тыя самыя бэльгійцы, напрыклад, ужо практычна падзяліліся напалам: валёнцы —

сваіх студэнтаў вучыцца сюды ці ва Украіну.

Сярод дасягненьняў польскай усходняй палітыкі я б назваў фармаваньне грамадзкай думкі. Палякі лічаць, што нашая краіна павінна падтрымліваць імкненьне суседзяў да незалежнасьці. На вялікі жаль, у нас было шмат добрых дэкларацыяў у кірунку разьвіцьця такой палітыкі, але на яе выдаткоўвалася мала грошай.

Між вялікіх зьвяроў

Супрацоўніцтва Польшчы з Злучанымі Штатамі не пагражае тэрытарыяльнай цэласьці Беларусі, як гэта

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВИЧ

рыць толькі з адной дзяржавой, а другой ня браць пад увагу.

Візавы рэжым

Палякі зацікаўлены ў тым, каб у Беларусь можна было лёгка прыязджаць. Тут, пад Наваградкам, нарадзіўся Міцкевіч... Але выглядае, што беларускі ўрад не зацікаўлены ў тым, каб беларускія візы было лёгка атрымаць. Добра, што лягчэй за іншых можна праехаць навукоўцам, студэнтам. Але ж каб ня задурылася так, як у Польшчы да 1989 г.: заходнія ўрады прызначалі стыпэндыі, а польскі ўрад не даваў людзям за межных пашпартоў.

Апаратчыкі могуць думаць

На Захадзе пашыраная думка, што пасьля зьмены рэжыму ў Беларусі ўладу прыоймуць не прадстаўнікі апазыцыі, а тыя, хто сёньня круціцца ля ўлады. У іх ёсьць галава на плячах, і яны ведаюць, дзе медам намазана. Памятаю, 11 гадоў таму, падчас візыту прэм'ера Кебіча ў Варшаву, зайшла гаворка пра адкрыцьцё консульства. Мы думалі, што ён хоча мець консульства ў Беластоку,

Я маю іншую ідэю — узмаціць сыгнал польскіх рэгіянальных тэлестанцыяў (Ольштын, Беласток), каб іх можна было прымаць у Беларусі. Хай бы беларусы глядзелі і параўноўвалі сваё жыцьцё з польскім. Гэта палітычна й эканамічна няцяжка зрабіць. Гэта было б бліжэй вашым гледачам, чым праграмы Бі-Бі-Сі ці французскага пятага тэлеканалу, якія паказваюць жыцьцё далейшых краінаў. У Польшчы таксама паўсюдна можна глядзець, напрыклад, галандзкія ці ангельскія праграмы і ўяўляць, як выглядаюць іншыя краі. Радыёстанцыя «Вольная Беларусь» мелася ўзьнікнуць, але зьявіліся палітычныя перашкоды: яна будзе ўспрымацца як агрэсія.

Эўразьвяз — супольнасьць розных

І польскія правыя каталікі, зьвязаныя з радыё «Марыя», і левыя з «Самабароны» выказваюць аднолькавыя аргументы супраць уваходу краіны ў Эўразьвяз, кажа Найдэр. Маўляў, у Эўразьвязе мы страцім самаatoesнасьць. Але гэта абсурдны аргумент. У аб'яднанай Эўропе галандцы не зрабіліся больш падоб-

сабе, флямандцы — сабе.

Хто такі эўрапеец?

Няма эўрапейскай тоеснасьці паза нацыянальнымі тоеснасьцямі. Эўрапейскасць існуе толькі ў нацыянальных культурах. Няма «эўрапейскіх калыханак» і «эўрапейскіх пахавальных звычаяў».

Калі ў мяне пытаюцца, пачуваецца чалавек больш эўрапейцам ці галандцам, я кажу: гэта пытаньне кшталту таго, ці пачуваецца ён больш мужчынам ці самцом.

Усходняя палітыка зашкодзіў Ірак

Вялікая праблема польскай усходняй палітыкі ў тым, што ў яе вельмі слабыя інструмэнты. Наш уплыў на эўрапейскую палітыку апошнім часам зьменшыўся дзеля пазыцыі, якую Польшча заняла ў вайне з Іракам. Нашая ўсходняя палітыка стала ахвярай заангажаванасьці ў ірацкія справы. Мне проста шкада грошай, выдаткаваных на спецыяльныя трапічныя мундыры для нашых вайскоўцаў. Заміж таго мы маглі запрасіць некалькі тысяч студэнтаў з Беларусі ці Украіны альбо паслаць

«Эўразьвяз можна параўнаць з калёнія хамкаў, якія самі на сабе ставяць экспэримэнт. Сярод іх ёсьць хамкі невялікія, ёсьць малюпасенькія, ёсьць сярэднія. Ёсьць адзін вялікі хамак — Нямецчына, але ён сьцяўся ды ўдае, што ня большы за іншых. Але ва ўсёй гэтай калёніі няма супэрхямка. Вось у НАТО ёсьць такі супэрхямак: адзін дыктуе сваю волю ўсім астатнім. А ў Эўразьвязе такога супэрхямка няма і быць ня можа. Вось чаму Расея ніколі ня ўвойдзе ў ЭЗ.»

некалькі дзён таму абвясціла БелТА. Калі б нашая краіна трымалася ў гэтым пытаньні тае ж пазыцыі, што й ЗША, гэта прывяло б да зьмяняньня зацікаўленасьці польскага ўраду ў праблемах усходніх суседзяў. Эўрапейцаў — французаў, фінаў, немцаў — яшчэ можна ўгаварыць падтрымаць супрацоўніцтва паміж Польшчай і Украінай, Польшчай і Беларусіяй без удзелу Расеі, але амэрыканцаў на гэта ўгаварыць цяжка. Вялікія зьвяры любяць размаўляць зь вялікімі зьвярамі. Палітыка Вашынгтону заўжды будзе арыентавацца на дыялёг з Масквой.

Якія краіны маглі б падтрымаць Польшчу ў яе ўсходняй палітыцы? Думаю, нам трэба найперш працаваць зь Нямецчынай і Францыяй. Праўда, яны маюць традыцыю сваёй спецыфічнай палітыкі што да Расеі, і я ня ведаю, ці ўдасца іх пераканаць у неабходнасьці шматузроўневай усходняй палітыкі. Разам з тым, краіны Эўропы вельмі хваравіта сочаць за захаваньнем праваў чалавека, і тут Расея выявілася ня дужа добрай вучаніцаю. Яна далёка ня ўзор. Гэта дае магчымасьць патлумачыць краінам Эўразьвязу, што нельга ва ўсходняй палітыцы арыентавацца толькі на яе.

Занатаваў АШ

Хто найбольш забруджвае паветра ў Менску?

Вызначаныя гарвыканкамам ліміты дапушчальных выкідаў забруджвальных рэчываў у атмасферу ад стацыянарных крыніц

Прадпрыемства	тонаў за 2003 год
Менскэнерга (Менская ЦЭЦ-4, Менская ЦЭЦ-3, Менскія целласеткі)	12645,1
Менскі трактарны завод	5551,9
Менскі аўтамабільны завод	3100,8
Менскі завод ацяпляльнага абсталявання	2510,9
Менскі завод будматэрыялаў	2154,8
ААТ «Керамін»	1228,2
Менскамунацеласетка	656,6
ЗАТ «Атлянт»	630,0
Менскі матарны завод	542,2
ААТ «Макрадор»	331,8
Менскі авіярамонтны завод	265,9
Менская кватэрна-эксплуатацыйная часць	255,2
ААТ Беларуская-амерыканскае СП «Уніфлекс»	241,2
Менскхлебпрам	209,6
АП «Менскі падшыпнікавы завод»	208,5
Менскі электратэхнічны завод імя Казлова	194,8
ААТ «Мотавэля»	160,1
СП «Флексфорс» ЗАТ	155,4
Вытворчае прыватнае ўнітарнае прадпрыемства «Плутас-Маркет»	154,1
ААТ «Беларускія шпалеры»	148,6
Завод «Гарызонт»	145,8
Менскі мясакамбінат	143,0
Завод паўправадніковых прыбораў імя Дзяржынскага	141,1
ААТ «Менскпраэктмэбля»	117,9
ААТ «КамВоль»	108,1
Прамысловая база «Ўручча», вайсковая часць	106,9
АП «Менскі камбінат сілікатных вырабаў»	105,3
Лякаматэрыялавае дэпо Менск	104,2
Менскі мэханічны завод імя Вавілава	96,8
Менскі вагонарамонтны завод	92,5

ВАСІЛЬ МАШАК

Хто ў Менску болей за ўсіх сьмеціць?

Вызначаныя гарвыканкамам ліміты звозу адкідаў

Прадпрыемства	тонаў за 2003 год
Менскі аўтамабільны завод	66740,0
Спецыялізаванае будаўнічае ўпраўленьне №1 УСМУ Менгарвыканкаму	40000,0
Менскі Камароўскі рынак	21351,8
Менскі завод ацяпляльнага абсталявання	20707,5
УСМУБ Менгарвыканкаму	18066,3
Упраўленьне мэханізацыі 70 трэсту №15	16020,0
ЖРЭА Першамайскага раёну	15000,0
Менскі трактарны завод	13320,0
Менскі мясакамбінат	13221,8
Менскмэтрабуд	13045,0
ААТ «Керамін»	13000,0
ААТ «Грандбуд»	12000,0
УП «Целласетка»	10815,0
ЗП «Сан лайн»	10010,0
СБУ-4 УСМУБ Менгарвыканкаму	9040,0
СБУ-5 УСМУБ Менгарвыканкаму	9000,0
ЗАТ «Атлянт»	8950,0
ЗАТ «Будэнерга»	8015,0
Менскі домабудаўнічы камбінат	8000,0
Спецыялізаванае аранднае прадпрыемства «Менскзелянбуд»	8000,0

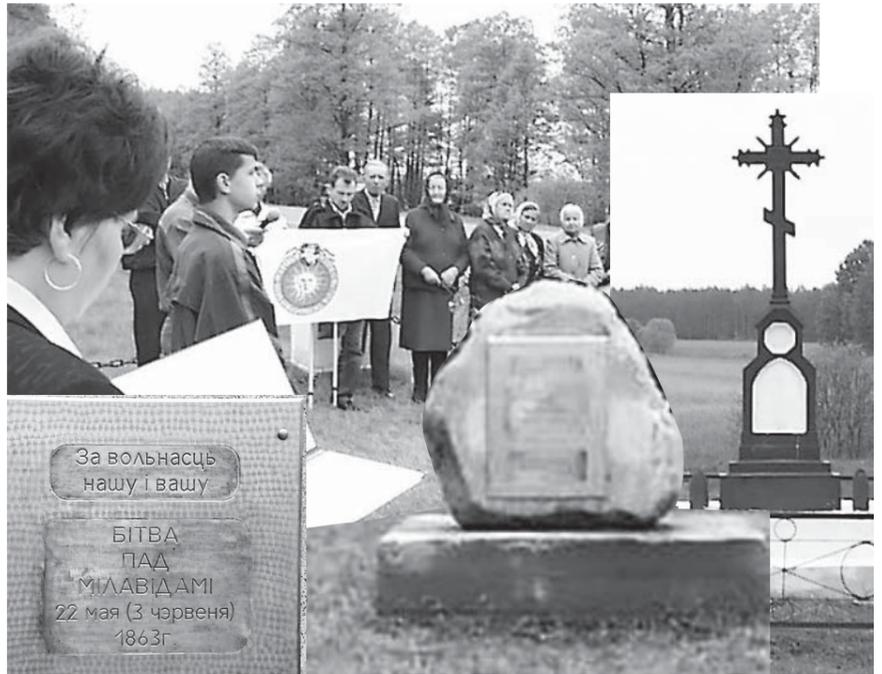
Jubilej biez ulanaў

Minuła 140 hadoŭ z dnia Miłavidzkaj bitvy. Tady pad Miłavidami (Baranaviččyna) syšlisia bielaruskija paŭstancy i rasijskija karnyja vojski. Kryvavy boj doŭžyŭsia da viečaru. Rasijscy paniešli ciažkija straty dy, nia zdolejšy pahnac paŭstancaŭ, čakali na daramohu jašče niekalki paŭkoŭ. Paŭstancy nočču padzialilisia na drabniejšyja addziety j adyšli. U 70-ja hady XX st. Miłavidzkaja bitva jašče raz nahadała pra siabie. Špiŭavaŭšy staroje dreva, ludzi znajšli ŭ im čalaviečyja pareštki i strelbu. Adzin z paranienyh paŭstancaŭ, mahčyma, žbiraŭsia pieranačavač u duple, dy tak i pamior u hlybini dreva.

Bieraściejski abŭvykankam svajoj dyrektyvaj nahadaŭ baranavičkim vertykalščykam pra hadavinu bitvy i rekomendavaŭ jaje ŭračysta adznačyć. Rajonnyja ŭłady sapchnuli miera-pryjemstva na Miłavidzkuju školku dy Baranavičkiju haradzckuju biblijateku. Daŭčuŭšasia j TBM.

22 traŭnia ŭ Miłavidach adbylisia ŭračystaści. Dziecki pačytali vieršyki, vystupili staršynia sielvykankamu, nastajniki, staršynia filiji TBM. Miascovyja babulki ŭspaminali šviatkavaŭnie za polskim časam: tady lažzilisia festy i parady konnych ulanaŭ. Ciapieraka, havaryli, nia toje šviata. Baciška adslužyŭ panichidu «pa ŭbijennyh pravasłaŭnych voinach». Vyšvianciŭ kryž rasijskim saŭdatam, pastaŭleny ŭ 1913 h. la darohi, kaplicu nasuprac, pabudavanuju za palakami ŭ 30-ch, dy pamiatny kamieŭ, ustalavany ŭ 90-ch.

Ułady tym časam ryčhtavalisia da aficyjnaha haradzckoha šviata «Baranavičkaja viasna-

2003», što j adbylosia 24—25 traŭnia. Padčas jaho ŭ kramach zabaranili handlavač harekaj. Zviazana heta nia z tym, što miascovyja ŭłady vyrašyli nia spojvac narod. Paprostu ciapier prybytak ad prodažu harekci dzie ŭ respublikanski, a nie ŭ miascovy biudžet. Samo ž šviata

adbylosia pa starym šmathadovym scenaru. Na ploščy Lenina, nasuprac pomnika jamu ž, chutkimi tempami zbudavali scenu. Akramia svajich artystaŭ i načnoj dyskateki, pryžadžali Iryna Darafiejeva i «Mirskija muzyki».

Ruslan Raviaka, Baranavičy

Абцянка-цацанка

У пачатку траўня намесьнік старшынні Рэчыцкага райвыканкаму (а па сумішчальніцтве й намесьнік старшынні Рэчыцкага райсавету) наведаў СШ №4 Рэчыцы. На сустрэчы ён паабяцаў, што ўсе настаўнікі гораду будуць атрымліваць заробак раней за мэдыкаў і ў тэрмін да 14-га дня. Узрадаваная такою навіною дырэктарка школы («па сумішчальніцтве» цешча старшынні райвыканкаму) расказала ўсё і іншым настаўнікам, якія не прысутнічалі на сустрэчы. Але вось ужо прайшоў амаль тыдзень ад тэрміну атрымання заробку, а грошыкаў усё нямашка. Настаўнікі ў распачы — ці можна так падманваць любімую цешчу?

Перакулілася вахтоўка

У вёсцы Падмосьце Рэчыцкага раёну 19 траўня а 9-й адбылося сутыкненне вахтавага аўтобуса з 15 нафтавікамі ды «Жыгулёў» намесьніка старшынні Рэчыцкага райвыканкаму Шостака. У выніку аварыі аўтобус нафтавікоў перакуліўся дагары й адзін з пасажыраў у цяжкім стане быў дастаўлены ў Рэчыцкую больніцу. Кіроўца «Жыгулёў» не пацярпеў (самога намесьніка ў той момант у машыне не было). Ходзяць чуткі, што кіроўца вахтоўкі хворы на эпілепсію і ў той момант у яго здарыўся прыступ.

Валеры Пуціцкі, Рэчыца

Плітка ляціць

Умовы, у якіх існуюць установы культуры Глушчыны, пакідаюць жадаць лепшага: здравыя драўляныя сьцены цэнтральнай бібліятэкі ў Глуску, пачарнелая столь танцавальнай залі раённага Дому культуры... А ў вёсцы Бярозаўцы глядзельная зала ДК ў такім стане, што на нядаўнім канцэрце, які давалі самадзейныя артысты з суседніх Завалочыц, ад столі адвалілася плітка і параніла ў галаву адну з артыстак.

Камэнданцкая гадзіна

У адпаведнасці з рашэннем райвыканкаму абмежаваны час працы шэрагу прыватных крамаў Глуску. Цяпер «Прэстыж», крамы Габруся і Гуля, што гандлююць, сярод іншага, гарэлкай і півам, мусяць сканчаць сваю працу не пазней за 22-ю гадзіну. У апошні час павялічылася колькасць нецвярозых кіроўцаў і п'яных пешаходаў на вуліцах, пачасыціліся выпадкі затрымання непаналетніх у нецвярозым

стане. Улады разлічваюць скарачэннем часу працы крамаў зменшыць спажыванне алькаголю глушчанамі, што ня ведаюць меры. У той жа час вышэйназваныя крамы часцяком былі адзінымі крыніцамі святла на цёмных глускіх вулках увечары.

Ігар Кірын, Глуск

Не пускаюць па пэнсію

Неспадзяваную рэакцыю выклікаў апошні нумар грамадзка-палітычнай газеты «Шклоўскія навіны», якая ў Шклове ўважаецца за надзвычай скандальнае выданьне. Рэдактару газеты сп.Шчарбаку забаранілі ўвайсці ў памяшканьне мясцовага аддзелу пэнсійнага забеспячэння. Начальнік аддзелу пэнсіянэру Шчарбаку прычынаў не глумачыў, але даў зразумець, што пісаць трэба менш. Тое ж паўтарылася і ў памяшканьні мясцовай раёнкі «Ўдарны фронт». Як мяркуе сп.Шчарбак, гэтая рэакцыя выкліканая вострымі артыкуламі, аўтары якіх даводзяць уласнае меркаваньне што да побыту мясцовага чынавенства і іхнага дабрабыту. Матэрыялы поўняцца канкрэтнымі фактамі. Сп.Шчарбак кажа, што дырэктар камунальнай гаспадаркі Шклова мае намер падаць на яго ў суд.

Алесь Асіпцоў, Магілёў

«Лоша» на замку

Жыхар Смургоняў хапеў разбагацець на аўтазапчастках і вёз іх праз пункт памежнага кантролю «Лоша». Каб не плаціць мыта, схаваў іх пад капотам свайго аўтамабіля. «Нумар» разгадалі памежнікі, а суд сканфіскаваў у даход дзяржавы запчасткі. У выніку смурговец аказаўся ў мінусе больш чым на мільён рублёў.

А ў машыне жыхара Астраўцу памежны нарад знайшоў 80 літраў сьпірту. Перавозіў ён яго ў прыстасаваным для гэтых мэтаў бэзабаку. Парушальнік пакараны штрафам на 133 тысячы рублёў.

Мар'ян Вянгроўскі, Астравец

Маршрутныя войны

У Воршы працуе каля 500 прыватных маршрутных таксовак. Цана праезду ў іх адносна невялікая — 250—300 руб., ды ходзяць яны часта. Але ў найбліжэйшы час карціна зьменіцца. Мясцовыя ўлады вырашылі пакінуць на патрэбы гораду толькі 180 таксовак, а астатнія накіраваць на прыгарадныя маршруты. Перад выездам на лінію кіроўцы будуць абавязаныя праходзіць мэдычны, а машыны (збольшага

зношаныя іншамаркі) — тэхнічны агляд. Узмоцніцца патрабаванні да маршрутак з боку ДАІ, бо за апошні час некалькі кіроўцаў былі затрыманыя выпіўшы, а адзін нават ня меў правоў. Дарэчы, між уладальнікамі маршрутак няма згоды. На стаянках таксовак часта знаходзяць мэталёвыя «вожыкі» ды цвікі, якімі спрабуюць сапсаваць колы канкурэнтаў.

Віктар Лютынскі, Ворша

Выстава Міколы Купавы

У Сьветлагорскай галерэі «Традыцыя» адкрылася персанальная выстава Міколы Купавы. Экспазыцыя складаецца з акварэляў ды аўталітаграфіяў мастака: партрэтны Янкi Купалы, Якуба Коласа, Цёткі, Каліноўскага, Вітаўта, акварэлі з мяляўнічымі краявідамі. У цэнтры экспазыцыі — трыптых, прысьвечаны паўстанцам Касьцюшкі. Уражае левая частка — «Інтэграцыя»: на стромкім пагорку старажытны замак, побач плошча з ратушай, іншыя мураванкі. Усё сьветлае, жыцьцесьцьвярдзальнае. І над гэтай прыгажосцю ў шэрым небе раскінуў крылы чорна-брунатны дзьвюхгаловы драпежнік. На радзіме Купавы, у Воршы, выставіць гэтую карціну ўлады не дазволілі.

Вадзім Болбас, Сьветлагорск

ШКОЛЬНАЯ ПРАГРАМА

Далей скарачаць няма куды

У школах пайшлі чуткі, што з 1 верасьня асобныя школьныя прадметы «мова» й «літаратура» зводзяцца ў адзін «новы» — «мова і літаратура». Галоўная інспэктарка Міністэрства адукацыі Тамара Саўчук не пацьвердзіла інфармацыі: «Папросту раней у нас у навучальным пляне гэтыя прадметы стаялі асобнымі пазыцыямі. Але гэта тычыцца толькі навучальнага пляну — самі прадметы інтэграваныя ня будуць». Не плянуецца таксама і скарачэння гадзінаў на вывучэньне беларускай мовы й літаратуры ў школе: «У нас некалькі гадоў у 10-й і 11-й класах было па тры гадзіны на тыдзень на гэтыя прадметы, цяпер — па дзьве. Але гэта адзінае скарачэнне, якое ўжо ёсьць, і новых ня будзе».

Віталь Сіліцкі

Палітычны расклад — 2003

Хоць выбары пры аўтарытарных рэжымах часцяком праводзяцца ва ўмовах шматпартыйнай сыстэмы і на альтэрнатыўнай аснове, іх нельга назваць мэханізмам, праз які адбываецца ратацыя ўлады. Гэта хутчэй сродак надання легітымнасці існай уладзе і дэмаралізацыі апазыцыі шляхам пераканання грамадства ў значнай перавазе рэжыму над яго апанэнтамі. Выключэнне складаюць так званыя «шокавыя выбары», праз якія апазыцыя альбо прыходзіць да ўлады, альбо набывае палітычную вагу і змяняе расклад сілаў унутры рэжыму. Неабходны чыньнік поспеху — здольнасць апазыцыі абараніць вынікі выбараў шляхам вулічных акцыяў.

Адметнасць шокавых выбараў — іх нечаканасць як для рэжыму, так часта і для грамадства. Да іх прыводзіць самаўпэўненасць дыктатарскіх уладаў, якія не дапускаюць нават магчымасці паразы. Аднак вонкавая рэвалюцыйнасць такіх выбараў — насамрэч вынік доўгай сацыяльнай і палітычнай эвалюцыі грамадства, што прыводзіць да карэннай змены раскладу сілаў. Галасаванне толькі робіць гэтыя змены відавочнымі.

Мясцовыя выбары ў сакавіку 2003 г. ня сталі шокавымі. Іх вынік ня ўнёс істотных зменаў у палітычны статус-кво. Дый тактыка кожнага з бакоў не была нечаканай для назіральнікаў. Выбары ўскосна пацвердзілі факт паступовага размывання сацыяльнай базы рэжыму і ў той жа час адлюстравалі ўзмацненне яго рэпрэсіўных магчымасцяў. Яны — чарговы крок у эвалюцыі беларускай палітычнай сцэны. Каб вызначыць вектар далейшага палітычнага развіцця краіны, неабходна адзначыць змены, што адбыліся ў стане і статусе асноўных палітычных гульцоў.

Улады: заканчэнне рамана з электаратам

Выбары-2003 былі адносна паспяхова для існага рэжыму. Улады запабеглі стварэнню «сыстэмнай апазыцыі» ў мясцовых саветах. Апазыцыя забясьпечыла сабе хіба дэкаратыўны ўдзел у дэкаратыўных органах улады. Зрэшты, яны ў беларускіх умовах граюць такую фармальную ролю, што нават шырокае прадстаўніцтва апазыцыі ў саветах не наблізіла б яе да рычагоў уплыву на палітычныя працэсы. Але трыюмфу апазыцыі нельга было чакаць нават пры «найчысцейшым» падліку галасоў, бо ў 90% акругаў выбары былі безальтэрнатыўнымі, а ўдзел у кампаніі палітычных партыяў — мізэрны.

Перамога на мясцовых выбарах магла б надаць апанэнтам рэжыму псыхалагічную перавагу ў наступных кампаніях і падвысіць ступень даверу да іх з боку грамадства і межных гульцоў. Вынік барацьбы ў тых некалькіх сотнях акругаў, дзе выбары можна было назваць выба-

рамі, мусіў высветліць, ці можна ўвогуле ў беларускіх умовах звязаць з галасаваннем спадзеў на перамены. На выбарах-2003 быў прадэманстраваны альтэрнатыўны паводзінаў улады ва ўмовах паступовага размывання яе сацыяльнай базы (і знікнення квазідэмакратычнай легітымнасці) ды трансфармацыі палітычнага рэжыму ў выразна султанісцкі.

Па-першае, **улады былі зусім абыякавыя да забеспячэння сваёй легітымнасці як за мяжой, так і ў краіне.** Улады ня сталі рызыкаваць, не дазволішы нават абмежаванай рэальнай канкурэнтнасці выбараў, «зафіксаваўшы» іх вынікі яшчэ на этапе рэгістрацыі кандыдатаў.

Па-другое, **жорстка блякавалася рэальная канкурэцыя ў буйных гарадох, у першую чаргу ў Менску.** Паказальны факт: каб забякаваць кандыдата «ад улады» па адзінай акрузе ў сталіцы, спатрэбілася ўмяшальніцтва адразу трох дэпутатаў парламэнту ў якасці назіральнікаў. Прычым абранне альтэрнатыўнага кандыдата было таксама забякаванае, бо 600 галасоў

- Дэпутатам, што
- прэтэндавалі на
- незалежнасць ад
- уладаў, паказалі, што іх
- можа чакаць на выбарах.

згубіліся па дарозе з участковых камісій у акруговую. У буйных гарадох старанна маюцца асяродкі адміністрацыйнай рэакцыі.

Па-трэцяе, **рэзка вырас адсотак фальсыфікацыі выбараў**, які дасягаў максымуму ў Менску. Калі ў папярэдніх кампаніях доля сфальсыфікаваных галасоў, паводле незалежных ацэнак, складала 15—20%, дык гэтым разам павялічылася ці не ўдвая. Так, у акрузе №8 у Менску, дзе балытаваліся незалежны кандыдат Сяргей Казлоўскага і камандзір аддзелу САХР Сяргей Хаменка, на двух участках вынікі былі адпаведна 688 на 487 і 874 на 271 голас на карысць Казлоўскага (па галасаванні 2 сакавіка) і 56 на 685 ды 54 на 570 на карысць Хаменкі (па папярэднім галасаванні). Згодна з падлікамі НІСЭПД, рэальная колькасць выбарцаў, што ўзялі ўдзел у першым туры галасавання, меншая за афіцыйную лічбу на 7,2% (65,8% супраць 73%), амаль на столькі сама меншы і працэнт тых, хто ўзяў удзел у датэрміновым галасаванні (12,5% супраць 20%, заяўленых уладамі). Толькі 21,6% апытаных заявілі, што галасавалі за кандыдатаў ад улады. Праўладныя кандыдаты збіралі галасы пераважна коштам свайго беспартыйнага статусу (больш за палову выбарцаў ня мелі дастатковай інфармацыі аб тым, за каго яны галасуюць).

Па-чацьвертае, **змянілася тактыка кааптацыі мясцовых элітаў.** Апрача ўласнай намэнклатуры, на выбарах-2003 улады зрабілі стаўку выключна на настаўнікаў і дактароў, чыя ляльнасць гарантуецца залежнасцю ад дзяржавы. У гэтым мясцовыя выбары кантрастуюць з парламэнцкімі выбарамі-2000, калі быў даволі высокі працэнт прадстаўні-

коў «вольных» прафэсіяў (прадпрымальнікі складаюць каля 10% цяперашняй палаты прадстаўнікоў).

Нарэшце, сябры выбаркамаў канчаткова пераўтварыліся ў апарат дасягнення неабходнага палітычнага выніку, што мацвала іх ляльнасць да дзяржаўнага апарату, паколькі тым самым павышаецца імавернасць іх пераследу ў выпадку змянення рэжыму.

Іншая прычына, што дазваляе разглядаць мясцовыя выбары як пасьпяховую для ўладаў кампанію, гэта канчатковае спыненне «ўнутрырэжымнага плюралізму», якім вызначаліся, напрыклад, выбары ў ПП 2000 г. Гэтым разам улада дамаглася таго, каб на адну выбарчую акругу амаль паўсюдна прыпадаў адзін кандыдат ад улады. Ва ўнутраным плюралізме, нават калі яго наступствы абмяжоўваюцца актывізацыяй лабісцкай дзейнасці асобных групавак, улады бачылі патэнцыйную небяспеку, як і ў перспэктыве прасоўвання «пазасыстэмнай» апазыцыі ў інстытуты ўлады.

Нарэшце, трэба вызначыць і посьпех улады ў стварэнні атмасферы сацыяльнай апатыі і абыякавасці грамадства да палітычных працэсаў увогуле і выбараў у прыватнасці. Гэтаму паспрыяла фактычнае замоўчванне перадвыбарнай тэматыкі афіцыйнымі СМІ ды ўжо традыцыйныя абмежаванні на выкарыстанне мэдыяў кандыдатамі дзеля перадвыбарнай агітацыі.

«Прадказальнасць» вынікаў выбараў зніжае да мінімуму грамадзкі спадзяванні на тое, што ў іх выніку нешта зменіцца. Выбары ператвараюцца для выбарцаў у рытуал, што нагадвае працэдурны савецкі часоў.

Пераўтварэнне выбараў у тэатрылізаванае дзеянне з загадка вядомым вынікам пераходзіць у абыякавасць да самой працэдур. У аднозненне ад папярэдніх часоў, калі перамога на выбарах ці рэфэрэндуме падвышала рэйтынг улады на 8—15%, мясцовыя выбары сталі першай буйной палітычнай кампаніяй, пасля якой Лукашэнка страціў прыхільнікаў у грамадстве. Яго рэйтынг знізіўся з 30,5% (сьнежань 2002 г.) да 26,2%, што ёсць рэкордна нізкім паказчыкам за ўсе часы прэзідэнцтва.

Яшчэ больш уражвае імклівасць фармавання антылукашэнкаўскай сацыяльнай большыні. Ажно 64% выбарцаў жадалі ў красавіку 2003 г. абрання новага прэзідэнта, і толькі 23% згодныя абраць Лукашэнка яшчэ на адзін тэрмін. (А яшчэ два гады таму суадносіны тых, хто жадаў і не жадаў абрання Лукашэнка на другі тэрмін, былі 36% на 41%). Значыць, колькасць сацыяльных апанэнтаў рэжыму павялічылася з хуткасцю 1% за месяц, а сярэдняя хуткасць скарачэння базы яго паплечнікаў складала прыкладна 0,5% у месяц. Можна меркаваць, што фармаванне антылукашэнкаўскай большыні адбываецца ў першую чаргу за кошт г.зв. «балота», ці выбарцаў, якія дагэтуль ня вызначыліся. Размыванне балота, у сваю чаргу, азначае абмежаванне магчымасцяў для аднаўлення сацыяльнай базы рэжыму.

Такое падзенне папулярнасці падтурхоўвае ўладу да пошуку больш жорсткіх мэтадаў кантролю за грамадствам. Гэта і было прадэ-

Віталь Сіліцкі — палітолаг. Дацэнт катэдры эканомікі Эўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэту. У 2001 г. працаваў дарадцам місіі АБСЭ ў Беларусі.

манстравана кампаніяй па выпрацоўцы новай «дзяржаўнай ідэалогіі». Дарма што аўтарытарны рэжым паводле сваёй прыроды ня здольны легітымізаваць самога сябе ідэалогічнымі сродкамі, дадзена кампанія заслужоўвае ўвагі. Падчас яе асаблівы націск робіцца на калектывізм, традыцыялізм і нават (амаль згодна з канонамі чучке) імкненне да самаізаляцыі, мэсянскяе вызначэнне ролі беларусаў як «духоўных лідэраў» Усходняй Эўропы. У ранг дзяржаўнага ідэалу ўзводзіцца таталітарная вартасці, якія апраўдваюць неабмежаванае выкарыстанне рэпрэсіўнага апарату. Аднак гэтыя тылі вартасці, што губляюць глебу ў палітычнай культуры грамадства. Трэба адзначыць, што сам Лукашэнка ў пэўнай ступені разгублены, ён

- «Фронда» ад апазыцыі
- розьніца тым, што яна
- арыентаваная на
- рашэнне дробных
- праблем, а не на
- глянбальнае змяненне
- статус-кво.

усьведамляе штучнасць уласных ідэалогічных пошукаў. У прамове перад нацыянальным сходам 16 красавіка ён прызнаўся, што сам ня мае ўяўлення аб тым, якой павінна быць новая дзяржаўная дактрына. Квольны спробы паднавіць мэханізм «прамывання мазгоў» сьведчаць толькі аб тым, што раман Лукашэнка з электаратам амаль вычарпаўся. Выжыванне рэжыму залежыць ад здольнасці падтрымліваць адзінства ўладнага апарату ды апэратыўна вынішчаць палітычныя альтэрнатывы. Але рабіць апошняе зь цягам часу будзе ўсё цяжэй.

Апазыцыя: вяртанне надзеі

Выбары адбываліся ў значна больш спрыяльным для дэмакратаў сацыяльным кантэксце, чым прэзы-

дэнцыя пазалетаў. Паводле дадзеных аксіямэтрычнай лябараторыі «Новак» за лістапад 2002 г., упершыню з 1994 г. перавага была на баку тых, што хацелі бы прагаласаваць на мясцовых выбарах за кандыдата-супраціўніка Лукашэнка. Згодна з дадзенымі «Новака», найбольшы электаральныя сымпаты мелі незалежныя кандыдаты — 27% па ўсёй краіне і 28% у Менску, за імі ішлі кандыдаты ад улады — адпаведна 21 і 24%; потым — кандыдаты ад шырокага блёку грамадзянскіх сілаў (калі б такі ўзнік) — 17 і 19%; нарэшце — кандыдаты ад палітычнай апазыцыі — 9% і 10%.

Чаго ж рэальна магла дамагчыся апазыцыя на гэтых выбарах, калі адміністрацыйныя рэсурсы быў цалкам манапалізаваны ўладамі?

Любая выбарчая кампанія нават пры такіх варунках пашырае базу падтрымкі палітычнага кантралі, што ў перспэктыве паспрыяе пераходу да дэмакратыі. Стратэгічная мэта апазыцыі (забеспячэнне ўласнага ўплыву ў «сыстэмнай» палітыцы) не была дасягнута. Аднак можна вызначыць некалькі тактычных поспехаў, пераважна псыхалагічнага пляну. Па-першае, апазыцыя пачала пазабляцца комплексу ўласнай непаўнаўартасці, што ствараўся раней існай перавагай сымпатыяў электарату на карысць Лукашэнка. Многія апазыцыйныя кандыдаты выдатна «адпрацавалі» кампанію, здолелі стварыць пра сябе пазытыўнае меркаванне сярод выбарцаў, і, калі б фальсыфікацыя вынікаў не была настолькі нахабнай, шмат хто прайшоў бы. Там, дзе апазыцыя ўсё ж трапіла ў выбарчы бюлетэні, за яе прагаласавала пераважная большасць выбарцаў!

Па-другое, выбары выявілі адсутнасць адмоўнага ўспрыняцця партыйных брэндаў. Пльні нэгатыўнай, часам скандальнай інфармацыі аб дзейнасці апазыцыі мелі абмежаваны ўплыў на грамадзкую думку. Партыі атрымалі магчымасць «ляпіць» сваё сацыяльнае аблічча з чыстага аркуша. Нарэшце, мясцовыя выбары паказалі наяўнасць сацыяльнай базы для апазыцыі на пэрыфэрыі і нават у вёсцы, аб чым сьвед-

Скарочаная, газетная версія артыкулу «Змяненне палітычнага раскладу пасля мясцовых выбараў і перспэктывы наступных выбарчых кампаній», што будзе цалкам надрукавана ў жніўні на старонках кнігі «Мясцовыя выбары ў найноўшай палітычнай гісторыі Беларусі».

і пэрспэктывы — 2006

чаць асобныя пераканаўчыя перамогі яе прадстаўнікоў там, дзе адміністрацыйны рэсурс усё ж такі ўдаўся «зламаць». Напрыклад, Алесь Міхалевіч з партыі БНФ, які стаў дэпутатам Пухавіцкай раённай рады з вынікам больш за 70% галасоў, значыць, што яго перамога стала магчымай дзякуючы пэрыяду «між-уладзья» ў раёне, калі наоў-прызначаны старшыня адміністрацыі яшчэ не паспеў адрэгуляваць адміністрацыйнай машыны.

Апазыцыя зрабіла істотны крок для выхаду з сацыяльнай ізаляцыі. Аднак каб прарваць ізаляцыю палітычную, у беларускіх варунках мала проста заваяваць сымпаты выбарцаў. Апазыцыя пакуль няздольная барацьбіць палітычныя поспехі неінстытуцыйнымі сродкамі. Дый грамадства не імкнецца да абароны ўласнай волі, выказанай праз выбарчы бюлетэні, на вуліцах.

Мабілізацыя грамадства на абарону вынікаў выбараў патрабуе ад апазыцыі іншага стылю перадвыбарнай кампаніі. Такая кампанія павінна не нагадваць рутынную акцыю, якая тычыцца толькі асобных кандыдатаў, а прыцягваць да сябе ўвагу ўсяго грамадства. Яна мусіць весціся ня толькі ад імя адзінай сілы, зь якой грамадства магло б сябе атакаваць. У адваротным выпадку, апазыцыйная кампанія ператвараецца ў «конкурс прыгажосці» з удзелам асобных кандыдатаў. Таксама, каб на што-небудзь разлічваць у гарадох, трэ было ствараць вялізарную перавагу ў дзясяткі адсоткаў над кандыдатамі ад улады.

Асноўная слабасць палітычнай стратэгіі апазыцыі падчас выбарчай кампаніі — гэта праца партый у аўтаномным рэжыме. Стуацыя ж патрабуе аб'яднання ўсіх дэмакратычных сілаў вакол супольнай ідэі і адзінага сцэнара. Прамоцыя партыйных брэндаў не ўраўнаважвалася прамоцыяй брэнду дэмакратычнай апазыцыі.

Гэтыя два недахопы і стварылі сітуацыю, пры якой у кампаніі адсутнічаў агульнанацыянальны элемент, а значыць, нягледзячы на ўдзел асобных кандыдатаў, апазыцыя, як палітычны фактар, была слаба ў ёй прадстаўленая. Гэта не дазваляла апазыцыі прыцягнуць увагу да атакаў улады на яе, рабіла мабілізацыю грамадства на супрацьстаянне парэшаным загадам немагчымай. Да таго ж, апазыцыя зацкілася на буйных гарадох і не «апрацоўвала» сельскага электарату, на чым можна было б дасягнуць больш спрыяльнага для яе выніку.

Выкарыстанне выбараў дзеля вырашэння вужкапартыйных, карпаратыўных ці пэрсанальных задачаў у Беларусі беспэрспектыўнае. Барацьба пры той тактыцы, якую абрала ўлада (а яна была цалкам працкальнай) — паводле прынцыпу «кожны сам за сябе», — была абсалютна бессэнсоўная. Безумоўна, магчымасць дзеля паспяховай рэалізацыі іншай тактыкі існуюць. У адрозненне ад часоў трох-чатырохгадовай даўніны, калі само азначэнне «апазыцыя» было блага прадавальна палітычным брэндам, беларускае грамадства паступова пазбаўляецца ад нэгатыўных стэрэатыпаў што да яе. Так, у красавіку 2003 г. сукупны рэйтынг сямі асноўных апазыцыйных партыяў (ПКБ, АГП, БСДГ, БНФ, КХП-БНФ, БСДП,

Партыя працы) упершыню перавысіў рэйтынг самога Лукашэнкі, падняўшыся да адзнакі ў 27%. Аднак той факт, што рэйтынг аніводнай з гэтых партыяў не перавышае ўзроўню статыстычнай памылкі, сведчыць аб тым, што поспеху можна будзе дасягнуць толькі пры адзінстве дзеянняў.

Трэцяя сіла: больш міт, чым рэчаіснасць

Размовы аб магчымасці зьяўлення новых суб'ектаў палітычнага працэсу ў альтэрнатыўным афіцыйнаму палітычным лягэры (пераважна з былых знакавых асобаў рэжы-

- «Пераемнік» не ўтрымаецца перад спакусай
- выкарыстаць былога прэзідэнта як «ахвярнага
- казла».

му, што перайшлі да больш незалежнага вызначэння ўласнай палітычнай ролі) пачаліся яшчэ некалькі гадоў таму. Унутраны крызіс апазыцыі пасля паразы 2001 г. толькі стымуляваў пошук такіх фігураў. «Традыцыйная» апазыцыя бачыла ў «трэцяй сіле» хіба што «пятыю калёну» ўладаў ва ўласным лягэры. Аднак «нажніцы» паміж патэнцыйным і рэальным апазыцыйным электаратам у грамадстве стваралі для яе ўзьнікненне спрыяльную глебу. Абсалютным лідэрам у прэтэнзіях на стварэнне «трэцяй сілы» стала дэпутацкая група «Рэспубліка» ў палатце прадстаўнікоў, якая з цягам часу ператвараецца ва ўсё больш заўважнага крытыка ўладаў.

Меркаваньні, што «трэцяя сіла» можа ператварыцца ў пятыю калёну ўладаў, былі абвергнуты дзеяннямі апошніх падчас мясцовых выбараў. Выціскаліся незалежныя кандыдаты, але ня менш рэзалі і патэнцыйную «фронду» — карпаратыўных лабістаў, прадпрымальнікаў, вылучэнцаў найбольш лібэральных дэпутатаў ПП. Так, не былі зарэгістраваныя кандыдатамі памочнікі дэпутатаў Кірылы Халопіка, Васіля Хрола, Аляксея Ваганова. Ня трапілі ў спіс прэтэндэнтаў у Менгарсавет Зьміцер Вус і Юры Данькоў — найбольш энэргічныя дэпутаты ранейшага склікання. Улады ўзброіліся тактыкай «Хто ня з намі (дакладней, не ад нас) — той супраць нас». У выніку ў Менску з 55 акругаў у 37 прысутнічаў толькі адзін беспартыйны кандыдат, і магчымасць прасунуць патэнцыйна альтэрнатыўнага палітычнага гульца была зведзеная на нішто. Выбарчы камісіі атрымалі выразную ўстаноўку наконт таго, хто менавіта з кандыдатаў ішоў «ад улады». Гэткім чынам прэзідэнцкая адміністрацыя імкнулася забяспечыць фармальную легітымнасць выбараў, разлічваючы на высокі ўзровень грамадзкай антыпатыі да палітычных партыяў акуртаў у сталіцы, дзе 81% рэспандэнтаў дэляравалі імкненне прагаласаваць менавіта за беспартыйнага кандыдата, у адрозненне ад 73% па краіне.

Дэпутатам, што прэтэндавалі на незалежнасць ад уладаў, было паказана, які сцэнар можа быць рэалізаваны да іх на парламэнцкіх выбарах налета, калі яны ня выкажуць ляяльнасці. Наступным крокам іх дэмаралізацыі стала распаўсюдж-

ваньне чутак аб тым, што на наступныя выбары рыхтуецца стоадсоткавая замена складу палаты. Дэпутаты-«франдзёры» сталі перад выбарам: ці адмовіцца ад незалежнай ролі, ці нейкім чынам арганізавацца і ўступіць у палітычную гульню. «Рэспубліка» апошнім часам ідзе па другім шляху. Яе збліжэнню з палітычнымі партыямі спрыяла правядзенне круглага стала зь іх удзелам у сьценах палаты прадстаўнікоў у лютым 2003 г. Сама тэма, «Незалежная Беларусь яднае нас», сведчыць аб імкненні да пошуку пэўнага палітычнага мінімуму, які б стаў асновай для мацавання кансэнсусу паміж усімі дэмакратычнымі і неза-

лежнікімі сіламі краіны. Збліжэнне светапогляду зародкаў сыстэмнай і існай пазасыстэмнай апазыцыі відавочнае. Нарэшце, група «Рэспубліка» ў красавіку 2003 г. выступіла і з ініцыятывай аб стварэнні новай апазыцыйнай партыі.

Але ці значыць гэта, што на базе «фронды» ў ПП і ў мясцовых саветах узнікне новая сыстэмная апазыцыя? Такі сцэнар развіцця падзеяў выглядае малаімаверным зь некалькіх прычынаў.

«Фронда» ад апазыцыі розніца тым, што яна арыентаваная на рашэнне дробных праблем, а не на глянцальнае змяненне статус-кво. Яна можа сутыкнуцца зь яшчэ вострай праблемай адсутнасці ўласнай палітычнай стратэгіі, чым «традыцыйная» апазыцыя. Па-другое, у «фрондзе» будзе пераважаць намэнклятура, якая ў беларускіх умовах адрозніваецца асырожнасцю, што мяжуе зь бяззубасцю. Яе пераход у стан апазыцыі немагчымы, пакуль ня здарыцца заўважна аслабленне пазыцыяў улады. Каб стаць рэальнай палітычнай сілай, ёй спатрэбіцца палітычныя структуры і пэўная ідэалёгія, якія яна можа пазычыць толькі ў дзейнай пазасыстэмнай апазыцыі. Аднак у ідэалёгічным плане існае **беларуская апазыцыя выразна структурызаваная, што робіць узнікненне новага брэнду малаімаверным** (аб чым усюсна кажа і папярэдняя назва партыі, якую плянуюць утварыць дэпутаты групы «Рэспубліка», — «За лепшае жыццё»). У апазыцыі прысутнічаюць усе магчымыя палітычныя плыні (кансэрватары, лібэралы, сацыял-дэмакраты, нават камуністы). Узнікненне новай сілы будзе азначаць пачатак барацьбы за існыя палітычныя брэнды. Дый **чалавечы патэнцыял апазыцыйнага асяроддзя і няўрадавага сэктару выключна абмежаваны**. Таму фармаванне новых структураў можа вырашыць і ў канкурэнцыю за чалавечыя рэсурсы. Што тычыцца пэрспектываў зьліцця сыстэмнай і пазасыстэмнай апазыцыі, то гэтаму працэсу можа быць выстаўлены жорсткі супраціў сённяшніх партыйных лідэраў у выпадку, калі ён будзе пагражаць зьменай улады ў палітычных партыях.

Нарэшце, паступовае размыванне сацыяльнага «балота» пазбаўляе патэнцыйную «трэцюю сілу» электа-

ральных рэсурсаў, бо **ўзніклай антылукашэнкаўскай электаральнай бальшыні занадта «мяккая» апазыцыя можа быць чужая**. А выбары-2003 паказалі, што і інсай-дэрскія рэсурсы ўнутранай «фронды» былі перабольшаныя — гэтаксама, як два гады таму перабольшваліся рэсурсы «намэнклятуры».

Таму найбольш рэальны шлях узмацнення апазыцыі — гэта кааліцыйная праца і яе якаснае ўмацаванне ў рамках існых структураў (магчыма, з абнаўленьнем складу галоўных палітычных актараў у іх шэрагах), а не стварэнне новых, якія, дарэчы, могуць быць проста зьліквідаваныя «ў зародку» — яшчэ на этапе іх рэгістрацыі. Але ўзмацненне апазыцыі немагчымае без пашырэння яе кадравага складу і выпрацоўкі трывалых прынцыпаў ды механізмаў каардынацыі і аб'яднання замест тых, што не перажылі палітычнага сезону-2001.

Пэрспектывы развіцця палітычнай сітуацыі

Ва ўмовах страты папулярнасці ўладам не застаецца іншага выйсця, як пераўтварыць і парламэнцкія, і прэзідэнцкія выбары ў рытуальную працэдурку з запрограмаваным вынікам. Вельмі імаверна, што гэта адбудзецца па ўжо вядомым сцэнары: адсячэнне найбольш рэальных кандыдатаў і палітычных структураў на стадыі рэгістрацыі і давяршэнне справы падчас галасавання сродкамі абсалютнага кантролю над выбарчымі камісіямі і падлікам галасоў. Абсалютная мааналізацыя кантролю за выбарчым працэсам пакуль што робіць пэрспектыву шокавых выбараў у Беларусі малаімавернай. Як трапна заўважыў Валер Карбалевіч, апазыцыя можа ніколі не даведацца аб уласнай перамозе. У той жа час, калі працягнецца заўважнае апошня паўтара году змяненне баянасілаў паміж прыхільнікамі і апанэнтамі рэжыму на карысць апошніх, будзе расці і імавернасць

- Барацьба пойдзе на
- выжыванне, а стаўкай
- будзе не прэзідэнцкі
- фатэль, а лёс
- палітычнага рэжыму.

таго, што механізмы адміністрацыйнага рэсурсу рана ці позна не спрацуюць. Застаецца толькі даведацца, адбудзецца гэта да ці пасля 2006 г.

Пэрспектывы палітычнага развіцця краіны, таксама і як ход найбліжэйшых выбарчых кампаній, вызначацца пасля таго, як вырашыцца галоўнае ў 2003 г. палітычнае пытанне: ці адбудзецца рэфэрэндум па працягу прэзідэнцкіх паўнамоцтваў?

Стварыўшы пэрсаналізаваную сыстэму ўлады, у якой адзін чалавек усвабляе ўсё палітычны рэжым, Лукашэнка фактычна ня можа дазволіць сабе мець пераемніка. Пераемнік выконвае дзве функцыі. Першая — гэта захаванне ўсталяваных правілаў палітычнай гульні. Другая — гэта захаванне баянасілаў, які склаўся ў рамках папярэдняга кіравання. Парадокс беларускай сітуацыі, дзе прэзідэнт — аднаасобны ўладар дзяржавы, у тым, што акурта кансэрвацыя правілаў гульні, іншы-

мі словамі, палітычных інстытутаў, пры любым новым прэзідэнту карэнным чынам змяняе палітычны расклад. Калі Лукашэнка перадае пераемніку нічым не абмежаваную ўладу, ён сам і яго атачэнне робяць бездапаможнымі перад гэтай уладай. Нельга выключыць, што «пераемнік» не ўтрымаецца перад спакусай выкарыстаць былога прэзідэнта як «ахвярнага казла» за тую цяжкасць, зь якой сутыкнецца краіна ў постлукашэнкаўскую эпоху.

Вынік рэфэрэндуму, калі ён усё ж адбудзецца, ня можа выклікаць ілюзіяў, нягледзячы нават на непрыманьне гэтай ідэі беларускім грамадствам. У беларускіх умовах галоўны чыньнік перамогі на выбарах і рэфэрэндумах — не галасаванне, а падлік галасоў. Пры любым выніку рэфэрэндуму (і гэтым ён адрозніваецца ад выбараў) кіраўнік дзяржавы застаецца на сваёй пасаде пасля яго правядзення як мінімум да канца свайго тэрміну паўнамоцтваў. А значыць, што на любога прадстаўніка ўлады, які не забяспечыў спадзяванага выніку, з боку прэзідэнцкіх структур адрэзана арыбуцтва рэпрэсіі. Таму фармат магчымага рэфэрэндуму-2003 ня будзе кардынальна розніцца ад усенароднага галасавання ў лістападзе 1996 г.

Гіпатэтычна перашкодзіць правядзенню рэфэрэндуму могуць наступныя акалічнасці. Першая — гэта рэзка рост сацыяльнай напружанасці ў грамадстве. Малапапулярная палітычная кампанія можа справакаваць пераўтварэнне пасіўнай, падсподнай сацыяльнай апазыцыі ў актыўную і яўную. Але вельмі малаімаверна, што чыньнікі для такога развіцця падзеяў складуцца за кароткі адрэзак часу. Больш імаверным уяўляецца сцэнар, пры якім Лукашэнка не рызыкне пайсці на рэфэрэндум, калі ня здолее атрымаць замежнай палітычнай і фінансавай падтрымкі, у першую чаргу — з боку Расеі.

Аднак нават і без блаславення расейскай палітычнай эліты Лукашэнка ўсё ж можа наважыцца правесці рэфэрэндум. Ідучы на гэта ўва ўмовах ужо поўнай ізаляцыі, ён сур'ёзна рызыкуе. Тры гады могуць аказацца дастатковым тэрмінам, каб змабілізаваць намаганні ўнутранай апазыцыі і замежных гульцоў, зацікаўленых у змене палітычнага рэжыму ў Беларусі. Таму ня выключаны і варыянт датэрміновых прэзідэнцкіх выбараў пасля рэфэрэндуму, шанцы прайграць якія ў Лукашэнкі мінімальныя. Бо апазыцыю і замежных актараў такое развіццё падзеяў можа засяпець зьнянацку. Калі ажыццявіцца гэты сцэнар, канфрантацыя паміж прыхільнікамі і апанэнтамі існага рэжыму надоўга прыойдзе ў поле пазасыстэмнай палітыкі.

Калі ж абмежаванне тэрмінаў прэзідэнцтва ня будзе скасавана, Лукашэнка не застанеца нічога іншага, як прызначыць умоўнага пераемніка і чакаць канца ўласных паўнамоцтваў у 2006 г. Тады Беларусь найхутчэй чакае палітычная стагнацыя, пры якой сыстэма ўлады перажыве толькі касметычныя змяненні, а базавы расклад сілаў паміж дзяржбюракратыяй з аднаго боку і дэмакратычнай апазыцыяй ды грамадствам зь іншага застаецца нязмененым. Улада прыойдзе да лукашэнкаўскай намэнклятуры.

30 траўня пятніца

● БТ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.00 Навіны.
6.10, 7.10 Добрая раніца, Беларусь!
8.10, 18.15 «Паварот ключа». Сэрыял.
9.10, 17.00 «72 гадзіны». Дэтэктыўны сэрыял.
10.00 Сад мары.
10.30 «На скрыжаваньнях Эўропы». Нацыянальны тэлефэстываль песні.
10.55 Кухня КВК.
11.05, 21.55 «Каралева сэраца». Сэрыял.
12.15, 14.15 Добры дзень, Беларусь!
13.05 А.Абдулаў у экранізацыі апавяданьня А.П.Чэхава «Пашалунак». («Масфільм»)
15.20 Сэрыял «Прыгадай пра будучыню».
15.45 5 цудаў.
15.55 «Вакол шпіёны». Анімацыйны сэрыял.
16.20 5х5.
19.05 Маст. фільм «Рэпэтытар». («Беларусьфільм»)
20.40 Калыханка.

21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
21.45 Навіны рэгіёну.
22.50 Зона Ікс.
23.15 Дэтэктыў «Макс і бляхары» (Францыя).

● СТБ

5.30 Музычны канал.
6.00 «Вялікія грошы».
6.30 «Паўэр рэйджэры», ці Магутныя рэйджэры». Тэлесэрыял.
6.55, 15.25 «Флінт — дэтэктыў у часе». Мультисэрыял.
7.20, 17.55 «Меншчына. Людзі, падзеі, факты».
7.30, 13.30, 16.00, 19.30, 22.25 «24 гадзіны».
7.50, 19.50 «СТБ-спорт».
8.00 «Сьнеданьне зь Інай Афанасьевай».
8.05, 18.20 «Менск і менчкі».
8.10, 23.45 «Тэхналігія».
8.20 Кіно: баявік «Паліцэйская гісторыя».
9.55 «Турпаход».
10.05 «Беларусь на перакрываўны стогодздыяў». Дак. фільм, 2-я частка.
10.55, 20.40 «Аўтапанарама».
11.10 «Тэатральныя гісторыі».
11.25 «Народ супраць». Тэлегульня.
12.00 «Віно каханьня». Тэлеавазла.
12.55 «Чыста па жыцці». Сэрыял.
13.50, 18.35 «Правінцыялы». Тэлесэрыял.

14.40 «Бітлборгі». Тэлесэрыял.
15.00 «Чалавек-паук». Мультисэрыял.
16.20 Кіно: кінараман «Вечны поклін», 1-я сэрыя.
18.05 «Філярманічны тыдзень».
18.10 «Сьвецкая хроніка».
18.25 «Тэма дня».
20.00 «Рэактыўны бокс».
20.20 «Добры вечар, маленькі...».
20.55 Кіно: камэдыя «Паштоўкі з краю бездзі». ЗША, 1990.
23.55 «Навіны СНД».
23.10 Праект «Адлюстраваньне»: «Вяртаньне ў Норд-Ост». Дак. фільм.
23.55 Кіно: камэдыя «Сэкс-клён».

● Першы музычны канал

7.00 «Пад'ёмнік».
9.00, 16.00 Рухач.
14.00 «V.I.P.онія».
17.00, 19.40, 22.10 УльтраМікс.
19.30 People-mix.
22.00 «120/80».
23.30 МэгаМікс.

● АНТ

8.00, 9.00, 18.00, 20.30, 23.30 Нашы навіны.
8.05 Тэлеканал «Добрая раніца».
9.05, 19.05 «Зямля каханьня, зямля надзеі». Сэрыял.

9.50 Камэдыйны баявік «Забойная сіла: Роля другога плану».
10.45 Прэм'ера АНТ: «Бяз тэрміну даўнасьці». «Брудныя танцы». Дак. дэтэктыў.
11.10 Камэдыйны баявік «Забойная сіла: Крэдыт даверу».
12.05, 22.05 «Фабрыка зорак-2».
12.35 Сэрыял «Твінісы».
16.00 Шматсэрыіны фільм «Дасье дэтэктыва Дуброўскага».
16.55 Вялікае мыццё.
18.10 Дак. дэтэктыў. «Адмычка для кашалькоў». Справа 2003 г.
18.35 Гумарыстычная праграма «Самі з вусамі».
20.00 Час.
21.00 «Поле цудаў».
23.45 Камэдыя «Апэрацыя «3 Новым годам!»».

● РТБ

7.45 Тэлесэрыял «Галоўныя ролі».
8.40 Тэлесэрыял «Людзі і цені-2».
9.40 Весткі. Дзяржаўная часьць.
10.00, 18.50 Весткі.
17.50 «Аншыг».
19.30 Мясцовы час. Весткі — Масква.
19.50 Маст. фільм «Тайны палацавых пераваротаў». Расея, стагодзьдзе XVIII...». «Я — імператар». 2000 г.
21.25 300-годзьдзе Санкт-Пецярбургу.

Гала-канцэрт у Марыінскім тэатры.

● НТВ

9.00 «Сёньня раніцай».
9.20 Надвор'е на заўтра.
9.25 «Найноўшая гісторыя. Санкт-Пецярбург. Пасьведчаньне на права жыхарства».
10.15 «Без рэцэпту».
11.00, 16.00 «Сёньня» з Кірылам Паздняковым.
14.35 Ток-шоў «Прынцып даміно».
16.30 Сэрыял «Хуткая дапамога».
17.25 «Каманда.гу».
18.00 «Сёньня» з Тацянай Мітковай.
18.35 «Свабода слова».
19.55 Баявік «І цэлага сьвету мала».
22.35 Прэм'ера. Да 300-годзьдзя Санкт-Пецярбургу. Праект Л.Парфёнава «Расейская імперыя. Мікалай ІІ», 3-я частка.

● Культура

15.10 «Урокі расейскай». М.Лермантаў. «Герой нашага часу». Чытае К.Лаўроў.
15.45 Э.Элгар. Інтрадукцыя і алегра.
16.00 «Парыскі часопіс».
16.25 «Людзі і ролі. Гендэрны фармат».
«Жанчыны-падзеньшчыцы» (Узбэкістан, 2002). «Заўтра будзе лепш?» (Літва, 2003). Дак. фільмы.
17.30 Навіны культуры.
17.50 «Парадак слоў». Кніжныя навіны.

17.55 Да 300-годзьдзя Санкт-Пецярбургу. «Паўднёныя сны».
18.25 Ток-шоў «Аркестравая яма».
19.05 «Дапамажыце Тэлеку».
19.10 «Бабуля ўдава». Мультифільм.
19.20 45 гадоў з дня нараджэньня актэрысы. «Успамін пра Лену Маёраву».
19.50 «Парад плянэты». Маст. фільм.
21.25 «Лінія жыцця».
22.20 Блеф-клуб.
23.00 Навіны культуры з Уладзіславам Фляркоўскім.

● Эўраспорт

9.30 Горны вэльсыпэд. Сант Вэндэль.
10.00 Гольф. US PGA. Паўтор.
11.00 Тэніс. Легенды Ралян Гаросу. Граф-Санчэс.
12.00, 17.30 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат Францыі. Ралян Гарос. Дзень 5-ы. Жывая трансляцыя.
15.30 Горны вэльсыпэд. Джыра д'Італія. 19-ы этап. Жывая трансляцыя.
22.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат Францыі. Ралян Гарос. Дзень 5-ы. Агляд.
23.00 Формула-1. Аўтаспартовы часопіс.
23.30 Супэргоначны ўкэнд. Часопіс.
0.00 Баявая адзінаборства. Баі. Паўтор.
1.15 Экстрэмальныя віды спорту. Паўтор.

31 траўня субота

● БТ

7.00, 12.00, 15.00 Навіны.
7.15 «Крыс Каларада». Мультисэрыял.
7.40 5 цудаў.
7.50 «Не зьявай!». Тэлеканал.
8.15 Існасьць. Духоўная праграма.
8.50 «Усё нармальна, мама!».
9.35 Экран індыйскага кіно. «Чацьвёра адчайных». 1-я сэрыя.
11.05 Здароўе. Тэлечасопіс.
11.30 «Сьпявай, душа!». Фальклёрныя калектывы Менскага раёну.
12.15 Вясёлая сямейка.
12.45 Падарожжа дылетанта. «Жупраны. Край зуброў».
12.55 Сола для дэбютанта. Вікторыя Трэнас (паэтка).
13.10 Плянэта АРТ.
13.35 Дак. сэрыял «Пары і дуэты». 1-я сэрыя.
14.00 Сэрыял «Чыста ангельскае забойства» (Англія).
15.15 «Жывы тавар. Нядорага...». Відэафільм АТН.
15.35 Кухня КВК.
15.50 «Містэр Бін». Сэрыял.
16.15 КВК. 1/8 фіналу Эўралігі.
17.50 «Маршрут №...».
17.55 Сусьветная калекцыя кароткамэтражных фільмаў. «Касірка», «Стол і кроў» (Вялікабрытанія).
18.35 «На скрыжаваньнях Эўропы». Нацыянальны тэлефэстываль песні.
19.00 Прэм'ера. Драма «Прыкаваны» («Беларусьфільм»)
21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
21.25 Галоўнае пытаньне.
22.05 Драма «Дурныя няма» (ЗША).
23.55 Начны музычны этэр.

● СТБ

7.30 «Дэніс-непасада». Мультисэрыял.
8.00, 15.55 «Сьвет Бобі». Мультисэрыял.
8.25 «Хіткліф». Мультисэрыял.
8.50, 19.50 СТБ-спорт.
9.00 «Рэактыўны бокс».
9.20 «Адпачывай».
9.30 Сьнеданьне зь Інай Афанасьевай.
9.55 Кіно: казка «Падзямельле драконаў», частка 1-я. ЗША, 2000.
10.55 «Разам».

11.20 «Рамонт».
11.35 «Філярманічны тыдзень».
11.40, 20.10 Тэлесэрыял: «Месца сустрачы зьмяніць нельга».
12.50 «Плянэта людзей».
13.05 «Кіно»: камэдыя «Беражыце мужчыны!».
14.55 «Дружная сямейка». Сэрыял.
16.25 «Усё для цябе».
17.00 «Запрашаем паскардзіцца».
17.10 «Аўтапанарама».
17.30 Кіно: камэдыя «Паміж анёлам і бесам».
19.30 «24 гадзіны».
21.25 Кіно: драма «Краіна глухих».
23.25 «Навіны СНД».
23.40 Кіно: трылер «Памятай». ЗША, 2000.

● Першы музычны канал

8.00, 12.30 Рухач.
12.00 «Сіла цягі».
17.00 Музыка.RU.
18.00, 19.40 УльтраМікс.
19.30 People-mix.
23.00 МэгаМікс.

● АНТ

8.00, 12.00 Навіны.
8.10 Аркады Райкіну прывітаеца.
9.00, 10.15 «Добрая раніца, Санкт-Пецярбург!».
10.00, 15.00 Навіны (з субтытрамі).
11.15 Пакуль усе дома.
12.15 «Сканэр».
12.45 Трагікамэдыя «Восенскі маратон».
14.30 «Куміры».
15.15 Прэм'ера. Дак. фільм «Дэкарацыя для жыцця».
15.45 «Сьмехапанарама» Пецярбургу.
16.30 Камэдыя «Неймаверныя прыгоды італьянцаў у Расеі».
18.25 Прэм'ера. «Бурштынавы прывід».
19.15 «Піццэрская жартуюць».
20.00 Час.
20.30 Нашы навіны.
20.55 «Хто хоча стаць мільянерам?». Спецвыпуск.
21.55 Што? Дзе? Калі?
23.20 Вялікая прэм'ера. Фільм Аляксандра Сакурава «Расейскі каўчэг».
1.00 Маст. фільм «Піццэрскае ракі».

● РТБ

8.25 «Ранішняя пошта».
9.00, 17.00, 20.15, 20.15 300-годзьдзе Санкт-Пецярбургу. Трансляцыя юбілей-

ных урачыстасьцяў.
9.30 «Гарадок». Дайджэст.
10.00 «Сто да аднаго».
11.00 «Сам сабе рэжысэр».
11.55 «У пошуках прыгоду».
13.00 Весткі.
13.20 Камэдыя «Лецішча».
15.00 Футбол. Чэмпіянат Расеі. «Крылы Саветаў» (Самара) — ЦСКА. Жывая трансляцыя з Самары.
18.00 «Аншыг».
19.00 Весткі.
19.50 «Сумленны дэтэктыў».
20.55 Сусьветнае кіно. Крымінальная драма «Тэорыя змовы» (ЗША). 1997 г.

● НТВ

9.05 «Кулінарны паядынак».
10.00 «Кватэрнае пытаньне».
10.55 Надвор'е на заўтра.
11.00 «Сёньня».
11.15 Прафэсія — рэпарцёр.
11.40 «Служба выратаваньня».
12.15 Дэтэктыў «Вінт».
13.50 Смачныя гісторыі.
14.05 Свае гульні.
15.00 «Сёньня».
15.20 Спорт. «Лято 6 з 49».
15.20 «Жаночы погляд».
16.05 Камэдыя «Дзень бацькі».
18.00 Прэм'ера. «Злачынства ў стылі «мадэрн». Першае замоўленае».
18.45 Дэтэктыў «Сышчыкі-2. Тайна воньскага лесу».
20.00 «Асабісты ўклад».
21.00 Баявік «Уцекачы».
23.05 Супэрбок. Заб Джуда супраць Рэджы Грына.

● Культура

11.10 Пецярбург-300. «Рыбны дзень». Дак. фільм.
11.25 ГЭГ.
11.40 «Графаман».
12.10 Дэзьячэ сэанс. «Казка пра страчаны час». Маст. фільм.
13.25 «Дар дажджоў. Вялікія рэкі Афрыкі». Фільм 9-ы. «Лімпапо. Рака гігантаў».
13.55 130 гадоў з дня нараджэньня С.Сабашнікава. «Стрэл у Арбакіам завулку».
14.35 Да 300-годзьдзя Санкт-Пецярбургу. Ф.Гаронштэйн. «Казаньне пра цара Салтана ды цара Пятра і забітага сына яго Аляксея». Прэм'ера тэлеверсіі спэктакля.
16.25 Магія кіно.

16.50 «У вашым доме».
17.30 «Сфэры».
18.10 70-гадоў з дня нараджэньня Г.Буркова. «Астравы».
18.50 «Гараж». Маст. фільм.
20.30 «Вялікія раманы дваццатага стагодзьдзя».
21.00 Навіны культуры.

21.20 «Амэрыканская рапсодыя». Маст. фільм (ЗША, 1997).
23.05 «Сага французскага шансону». Жыльбэр Бэко.

● Эўраспорт

10.00 Футбол. Кубак Лібэртадорэс. Чэрыфіналы. Паўтор.
12.00, 18.30 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат

Францыі. Ралян Гарос. Дзень 6-ы. Жывая трансляцыя.
16.30 Вэльсыпэд. Джыра д'Італія. 20-ы этап. Жывая трансляцыя.
21.00 Формула-1. Кубак нацыяў. Кубак Францыі. Фінал. Жывая трансляцыя.
0.45 Экстрэмальныя віды спорту.
1.45 Бокс. Паўтор.

Фэст у Міры

31 траўня ў Міры адбудзецца навукова-практычная канфэрэнцыя на тэму «Матэрыяльна і духоўнае культура замкаў Беларусі» і выстава партрэтаў князёў з роду Радзівілаў. У аднадзённым фэсьце возьмуць удзел прадстаўнікі рыцарскіх кляубаў, камэрныя калектывы Дзяржаўнага канцэртнага аркестру пад кіраўніцтвам Міхала Фінбэрга, фальклёрныя калектывы і інш.

1 чэрвеня нядзеля

● БТ

7.00, 12.00, 15.00 Навіны.
7.15 «Крыс Каларада». Мультисэрыял.
7.40 5 цудаў.
7.50 Мультиклуб.
8.30 Арсенал.
9.05 Альхімія слова.
9.10 «Сузор'е надзей». Нацыянальны тэлевізійны конкурс юных талентаў.
9.35 Экран індыйскага кіно. «Чацьвёра адчайных». 2-я сэрыя.
11.10 Сад мары.
11.45 Музэюм. «Жырандоль П.Багрыма».
12.15 «Усё нармальна, мама!».
13.00 «Ваша лято».
13.40 Сьвятліні Беларусі. «Крыж Эўфрасіныі Полацкай».
14.05 Сэрыял «Чыста ангельскае забойства» (Англія).
15.15 «Лёс чалавека».
15.45 Сэрыял «Барацьба за выжываньне».
16.40 Маст. фільм для дзяцей «Маленькі баец». («Беларусьфільм»)
18.10 Кліп-абойма.
18.50 Камэдыя «Сэрцаедкі» (ЗША).
21.00 Панарама: падзеі тыдня.
21.50 Тэлебаромэтэр. Прагноз надвор'я.
22.15 Бокс. Баі наймацнейшых прафэсі-

яналаў сьвету. Антоніё Тарвэр — Мантэл Грыфін. Трансляцыя з ЗША.
23.10 Камэдыя «Некалькі дзён са мной» (Францыя).

● СТБ

7.30, 16.00 «Дэніс-непасада». Мультисэрыял.
8.00, 16.25 «Сьвет Бобі». Мультисэрыял.
8.25 «Хіткліф». Мультисэрыял.
8.50 «СТБ-спорт».
9.05 «Менск і менчкі».
9.15 «Партрэт у інтэр'еры».
9.30 «Аўтапанарама».
9.50 Кіно: казка «Падзямельле драконаў», частка 2-я. ЗША, 2000.
10.45 «Сьнеданьне зь Інай Афанасьевай».
11.10 «Добры дзень, доктар!».
11.25 «Сьвецкая хроніка».
11.35, 20.35 Тэлесэрыял «Месца сустрачы зьмяніць нельга». СССР, 1979.
12.50 «Арт-экспрэс». Культурнае жыццё сталіцы.
13.05 «Кіно»: прыгодніцкі фільм «Галава Гаргоны».
15.00 «Дружная сямейка». Сэрыял.
17.00 «Навіны сусьветнай шоу-індустрыі».
17.30 «Вар'яцкі сьвет». Дак. фільм.
18.20 «Усё для цябе».
18.45 «168 гадзін».
19.30 «Пакуль гарыць сьвечка».
20.00 «Асабісты інтэрас».
21.00 «24 гадзіны».
22.10 «Турпаход».

22.20 Кіно: камэдыя «Рабаваньне». Францыя, 1985.
0.15 «Навіны СНД».
0.25 Канцэрт «Сусьветныя зоркі».

● Першы музычны канал

8.00, 13.45 Рухач.
12.00 «Чарнасьці».
13.00 «Пра Fashion».
17.00 Музыка.RU.
18.00, 19.40 УльтраМікс.
19.30 People-mix.
23.00 МэгаМікс.

● АНТ

8.00 Сэрыял «Твінісы».
8.20 «Ералаш».
8.30 Армейскі магазын.
8.55 Дыснэй-клуб: «Легенда пра Тарзана».
9.15 «У сьвечце жывёл».
10.00, 14.00 Навіны (з субтытрамі).
10.10 «Юкі адкрывае Дыснэйлэнд».
10.15 «Падарожжы нататкі».
10.35 Пакуль усе дома.
11.15 Дог-шоў.
12.00 «Гойка Міціч — сапраўдны індзе-ец».
12.25 «Клуб падарожнікаў».
13.05 Разумніцы і разумнікі.
13.15 Дыснэй-клуб: «Геркулес».
14.15 «Валадар смаку».
15.15 Ток-шоў «Выбар».
15.55 АНТ прадстаўляе. Дабрачынны канцэрт да Дня абароны дзяцей.
17.30 АНТ прадстаўляе. Фінал этапу

Кубку сьвету па конным спорце.
18.15 КВК-2003. Вышэйшая ліга.
20.30 Контурсы.
21.10 Прэм'ера АНТ: «Беларусы ў Афрыцы. Ралі па Сахары». Частка 3-я.
21.35 Арнольд Шварцэнггер у камэдыйным баевіку «Дзетсадаўскі паліцэйскі».
23.35 Прэм'ера. Тэатар лялек зь Міхаілам Лявончыевым.
0.00 Часы.

● РТБ

9.15 «Гарадок». Дайджэст.
9.50 300-годзьдзе Санкт-Пецярбургу. Трансляцыя юбілейных урачыстасьцяў.
10.20 Камэдыя «Прага золата» (Францыя). 1993 г.
12.10 «Парлямэнцкая гадзіна».
13.00 Весткі.
13.20 «Вакол сьвету».
14.15 «Дыялёгі пра жывёл».
15.20 «Сьвет на мяжы».
15.50 «Пакой сьмеху».
16.50 Вялікі сьвятоточны канцэрт «Дарослыя і дзеці».
18.50 «У «Гарадку».
19.00 Весткі тыдня.
20.10 «Спацыяльны карэспандэнт».
20.35 Сусьветнае кіно. Маст. фільм «Адвакат д'ябла» (ЗША). 1997 г.
23.25 300-годзьдзе Санкт-Пецярбургу. Канцэрт Аляксандра Разенбаума на Дварцовай плошчы.
0.15 Чэмпіянат сьвету па аўтагонках у клясе «Формула-1». Гран-пры Манака. Трансляцыя зь Монтэ-Карла.

● НТВ

8.55 Сэрыял «Каханьне ўдаўца».
9.50 «Вы будзеце сьмяяцца!».
10.15 «Расьліннае жыццё».
10.55 Надвор'е на заўтра.
11.00, 15.00 «Сёньня».
11.15 «Уплыў».
12.05 Камэдыя «Нікчэмная мітусыня».
13.50 Смачныя гісторыі.
14.05 Свае гульні.
15.20 Гулеём у «Кену».
15.20 Ток-шоў «Прынцып даміно».
16.35 Дэтэктыў «Насуперак усяму!».
18.00 Прэм'ера. «Злачынства ў стылі «мадэрн». Забойства празь пярсьцёнак».
18.45 Дэтэктыў «Сышчыкі-2. Ангельскі імпацт».
20.00 «Надоечы» зь Леанідам Парфёнавым.
21.30 Фільм тыдня. Прэм'ера. Прыгодніцкі фільм «Роб Рой».
0.10 Сэрыял «Клан Сапрана».

● Культура

11.05 «Рыцары сьмеху». «Камічнае трыё».
11.35 Нядоўгія гісторыі.
11.50 Дэзьячэ сэанс. «Прыгоды чароўнага глэбуса, ці Хітрыкі ведзьмы». Мультифільм.
12.55 Міжнародны дзень абароны дзяцей. Заклучны гала-канцэрт фэстывалю дзіцячай творчасьці «Надзея».
13.25 «Дар дажджоў. Вялікія рэкі Афрыкі». Фільм 10-ы. «Руфіджы. Вечная

рака».
13.55 Чорныя дзіркі. Белыя плямы.
14.50 «Час музыкі». Тэлечасопіс.
15.15 Міжнародны дзень абароны дзяцей. «Маці Уладзімерская». Дак. фільм.
15.45 Зорныя гады «Ленфільму».
16.25 «У агні броду няма». Маст. фільм.
18.00 Да 300-годзьдзя Санкт-Пецярбургу. Трансляцыя гала-канцэрту Акадэмічнага сымфанічнага аркестру Санкт-Пецярбургскай філярмоніі.
20.45 «Кішэнь». Кароткамэтражны маст. фільм.
21.00 «Болей чым каханьне».
21.40 «Замкі жажу». Дак. сэрыял.
22.05 «Культ кіно». «Два капітаны-2». Маст. фільм.
23.25 «Джазафрэнія».

● Эўраспорт

9.30 Аўтагонкі сэрыі КАРТ. Вэст-Аліс.
10.30 Футбол. Кубак нацыяў. Кубак Францыі. Фінал. Паўтор.
12.00, 18.15 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат Францыі. Ралян Гарос. Дзень 7-ы. Жывая трансляцыя.
16.30 Вэльсыпэд. Джыра д'Італія. 21-ы этап. Жывая трансляцыя.
21.30 Аўтагонкі сэрыі Наскар. Шарлот.
22.30 Бокс. Паўтор.
23.45, 0.45 Супэрбайк. Нямецчына. Спец-агляд.
0.15 Супэрспарт. Нямецчына. Спец-агляд.
1.15 Матакрос. Чэмпіянат сьвету. Італія.

праграма ТВ з 30 траўня да 8 чэрвеня

2 чэрвеня панядзелак

● БТ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.00 Навіны.
 6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
 9.10, 17.05 «72 гадзіны». Сэрыял.
 10.05 Плянэта АРТ.
 10.30 Кліп-абойма.
 11.10, 21.55 «Каралева сэрцаў». Сэрыял.
 12.15 Панарама: падзеі тыдня.
 13.05 Тэлебаромэтар. Прагноз надвор'я.
 13.20 Мэлядрама «Фруза» («Беларусь-фільм»)
 14.50 Да 30-годзьдзя беларускай анімацыі. «Як дзед па дождж хадзіў». Мультфільм («Беларусьфільм»)
 15.20 «Не зьявай!». Тэлеканал для дзяцей.
 15.45 «Сузор'е надзей». Нацыянальны тэлевізійны конкурс юных талентаў.
 16.10 Мультыклоб.
 16.50 5 цудаў.
 18.25 Футбол. Чэмпіятат Беларусі. «Дынама» (Менск) — «Шахцёр» (Салігорск). Жывая трансляцыя.
 20.30 3 дакладных крыніц.

20.45 Калыханка.
 21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
 21.45 Навіны рэгіёну.
 22.50 Зона Х.
 23.15 Начная размова.
 0.15 Драма «Свой крыж».
 2.55 Хакей. Кубак Стэнлі. Фінал. Жывая трансляцыя з ЗША.
 5.35 Дак. фільм «Вяртаньне ў рай».

● СТБ

6.30 «Паўэр рэйджэрс, ці Магутныя рэйджэры». Тэлесэрыял.
 6.55, 15.25 «Флінт — дэтэктыв у часе». Мультсэрыял.
 7.20 «168 гадзін».
 8.05 «Менск і менчукі».
 8.10, 22.55 «Тэхналегія».
 8.20 Кіно: камэдыя «Паштоўкі з краю прорвы». ЗША, 1990.
 10.00 «Турпаход».
 10.10 «Асабісты інтэрвас».
 10.45 «Вар'яцкі сьвет». Дак. фільм.
 11.25 «Народ супраць». Тэлегульня.
 12.00 «Віно каханьня». Тэлеавэзла.
 12.55 «Чыста па жыцці». Сэрыял.
 13.30, 16.00, 19.30, 22.35 «24 гадзіны».
 13.50, 18.35 «Правінцыялы». Тэлесэрыял.
 14.40 «Дзятлов'с». Мультсэрыял.
 15.00 «Чалавек-паук». Мультсэрыял.

16.15 Кіно: кінараман «Вечны покліч».
 17.55 «Меншчына. Людзі, падзеі, факты».
 18.05 «Партрэт у інтэр'еры».
 18.20 «Арт-экспрэс». Культурнае жыццё сталіцы.
 19.50 «СТВ-спорт».
 20.10 «Гульнівы рэфлекс».
 20.20 «Добры вечар, маленькі...».
 20.40 Кіно: Джон Траволта ў фантастычным баевіку «Поле бітвы — Зямля».
 23.05 «Навіны СНД».
 23.20 «Сталічны футбол зь Сяргеем Сафар'янавым».
 23.40 Кіно: фільм жахаў «Я ўсё яшчэ ведаю, што вы зрабілі мінулым летам».
 ЗША, 1998.

● Першы музычны канал

7.00 «Пад'ёмнік».
 9.00, 22.00 «120/80».
 9.10, 16.00 Рухач.
 14.00 «ІнтэрАктыў».
 17.00, 19.40, 22.10 УльтраМікс.
 18.00 «Пра Fashion». Модная праграма.
 19.30 People-mix.
 23.00 МэгаМікс.

● АНТ

8.00, 9.00, 18.00, 20.30, 22.50 Нашы на-

віны.
 8.05 Тэлеканал «Добрай раніцы».
 9.05 Контурсы.
 9.45 Камэдыйны баявік «Дзетсадаўскі паліцэйскі». ЗША, 1990 г.
 11.35, 23.50 «Фабрыка зорак-2».
 12.05 Сьледзтва вядзе Калабоў.
 16.00 Шматсэрыіны фільм «Дасье дэтэктыва Дуброўскага».
 16.55 «Вялікае мышцё».
 18.10 Чалавек і закон.
 18.55 Чакай мяне.
 20.00 Час.
 21.00 Ток-шоў «Выбар».
 21.45 Маст. фільм «Па той бок ваўкоў».
 23.05 Тайны стагодзьдзя. «Зьніклая экспэдыцыя Ракфэлера».

● РТР

7.45 Камэдыя «Самалётам, цягніком, аўтамабілем» (ЗША). 1987 г.
 9.30 «Экспэртыза».
 9.40, 18.50 Весткі. Дзяжурная часць.
 10.0, 19.00 Весткі.
 17.50 «Камісар Рэкс». Тэлесэрыял.
 19.30 Мясцовы час. Весткі — Масква.
 19.50 «Дабранач, дзеці!».
 19.55 Тэлесэрыял «Галоўныя ролі».
 20.55 Прэм'ера. «Пані Перамога».

22.00 Ток-шоў «Весткі+».
 22.30 «Дзяжурны па краіне». Міхаіл Жванецкі.
 23.20 Вячэрні сэанс. Баявік «Дзэальная зброя» (ЗША). 1991 г.

● Культура

17.30 Навіны культуры.
 17.50 «Парадак слоў». Кніжныя навіны.
 17.55 Улада факту.
 18.25 Да 300-годзьдзя Санкт-Пецярбургу. «Час сабору». Дак. сэрыял.
 Фільм 7-ы. «Ісаакіўскі сабор».
 18.55 «Дапамажыце Тэлеку».
 19.05 «Маленькая вядзьмарка». Мультфільм.
 19.30 Час музыкі.
 20.10 А.Пушкін. «Завіруха». Тэлеспэтакль.
 21.25 «Тым часам».
 22.05 Ток-шоў «Школа зласлоўя».
 23.00 Навіны культуры.
 23.25 «Начны палёт».

● НТВ

9.00 «Сёньня раніцай».
 9.20 Надвор'е на заўтра.
 9.25 «Надоечы» зь Леанідам Парфёнавым.
 11.00, 16.00 «Сёньня» з Вольгай Бяловай.
 14.35 «Ток-шоў «Прынцып даміно»».
 16.30 «Жаночы погляд».

17.10 «Увага. Вышук!».
 18.00 «Сёньня» з Тацянай Мітковай.
 18.35 Сэрыял «Скарбы мёртвых».
 19.45 «Дальнабойнікі. Расейскі канвой».
 21.00 «Краіна і сьвет».
 21.40 Сэрыял «Сэкс у вялікім горадзе» (ЗША).
 22.20 «Жывы Пушкін». Праграма Л.Парфёнава. Частка першая.
 23.25 «Сёньня».

● Эўраспорт

9.30 Футбол. Кубак нацый. Кубак Францыі. Фінал. Паўтор.
 11.00 Тэніс. Легенды Ралян Гароса. Сэлэш-Граф. Паўтор.
 12.00 Тэніс. Легенды Ралян Гароса. Граф-Хінг.
 13.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіятат Францыі. Ралян Гарос. Дзень 8-ы. Жывая трансляцыя.
 21.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіятат Францыі. Ралян Гарос. Дзень 8-ы.
 22.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіятат Францыі. Ралян Гарос. Дзень 8-ы. Спэцыяльны агляд.
 23.00 Эўрагалы. Футбольны часопіс.
 0.45 Футбол. Спэцыяльны агляд.
 1.15 Веславаныне. Чэмпіятат сьвету. Мілян.

3 чэрвеня аўторак

● БТ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.00 Навіны.
 6.10, 7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
 8.10 «Паварот ключа». Сэрыял.
 9.10, 17.10 «72 гадзіны». Сэрыял.
 10.05 Існасьць. Духоўная праграма.
 10.30 «Пары і дуэты». Дак. сэрыял.
 10.55 3 дакладных крыніц.
 11.10, 21.55 «Каралева сэрцаў». Сэрыял.
 12.15, 14.30 Добры дзень, Беларусь!
 13.05 Сацыяльная драма «Сын старшыні». («Беларусьфільм»)
 15.15 «Вакол шпіёны». Анімацыйны сэрыял.
 15.40 Да 30-годзьдзя беларускай анімацыі. «Каму чорт дзетак люляе», «Ліса, мядзьведзь і мужык». Мультфільмы («Беларусьфільм»)
 16.00 Прыгодніцкі фільм «Корцік». («Беларусьфільм»). 1-я сэрыя.
 18.20 Хакей. Кубак Стэнлі. Фінал. Трансляцыя з ЗША.
 20.50 Калыханка.

21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
 21.45 Навіны рэгіёну.
 22.50 Зона Х.
 23.15 Конны спорт. Міжнародныя спаборніцтвы па трохбор'і.
 0.05 Начны этэр.

● СТБ

7.20 «Меншчына. Людзі, падзеі, факты».
 7.30, 13.30, 16.00, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».
 7.50, 19.50 «СТВ-спорт».
 8.10 «Тэхналегія».
 8.20 Кіно: фантастычны баявік «Поле бітвы — Зямля». ЗША, 2000.
 10.15 «Гульнівы рэфлекс».
 10.25 «Сталічны футбол зь Сяргеем Сафар'янавым».
 10.45 «Пакуль гарыць сьвечка».
 11.15, 23.15 Праект «Адлюстраваньне»: «Звалка». Дак. фільм.
 12.00, 12.45 «Віно каханьня». Тэлеавэзла.
 13.50, 18.35 «Правінцыялы». Тэлесэрыял.
 14.40 «Дзятлов'с». Мультсэрыял.
 15.00 «Чалавек-паук». Мультсэрыял.
 15.25 «Флінт — дэтэктыв у часе». Мультсэрыял.
 16.15 «Кіно»: кінараман «Вечны покліч».
 17.55 «Меншчына. Людзі, падзеі, факты».
 18.05 «Добры дзень, доктар!».

18.20 «Менск і менчукі».
 18.25 «Тэма дня».
 20.05 «Запрашаем паскардзіцца...».
 20.15 «Добры вечар, маленькі...».
 20.30 «Закон і крымінал».
 20.50 Кіно: баявік «Пацукі, ці Начная мафія».
 23.00 «Навіны СНД».
 0.00 Кіно: трылер «Па сьледзе мянька». Канада—ЗША, 1997.

● Першы музычны канал

7.00 «Пад'ёмнік».
 9.00 «120/80».
 9.10 Рухач.
 14.00 «ІнтэрАктыў».
 16.00 «20-ка Першых».
 17.00, 19.40 УльтраМікс.
 19.30 People-mix.
 23.00 МэгаМікс.

● АНТ

8.00, 9.00, 18.00, 20.30, 23.35 Нашы навіны.
 8.05 Тэлеканал «Добрай раніцы».
 9.05, 19.00 «Зямля каханьня, зямля надзеі». Сэрыял.
 9.50, 22.30 Шматсэрыіны фільм «Па той бок ваўкоў».
 10.45, 23.50 «Фабрыка зорак-2».

11.15 Дыснэй-клуб: «Лойд у космесе».
 16.00 Шматсэрыіны фільм «Дасье дэтэктыва Дуброўскага».
 16.55 «Вялікае мышцё».
 18.10 Дак. сэрыял «Спэцназ». «Браняпоезд ХХІ стагодзьдзя».
 20.00 Час.
 21.00 «Ня толькі пра футбол». Спартовы агляд.
 21.25 «Хто хоча стаць мільянерам?».
 0.10 «Ра па футболе».

● РТР

7.45, 19.55 Тэлесэрыял «Галоўныя ролі».
 8.40, 20.55 Тэлесэрыял «Пані Перамога».
 9.40, 18.50 Весткі. Дзяжурная часць.
 10.00, 19.00 Весткі.
 17.50 «Камісар Рэкс». Тэлесэрыял.
 19.30 Мясцовы час. Весткі — Масква.
 19.50 «Дабранач, дзеці!».
 22.00 Ток-шоў «Весткі+».
 22.30 Весткі — Спорт.
 22.40 Вячэрні сэанс. Мэлядрама «Польская прыгажуня» (ЗША). 1997 г.

● Культура

15.10 «Тэатральны летпіс ХХ стагодзьдзя».
 15.40 «Ляціце, галубы, ляціце». Канцэрт.

16.30 «У пошуках Траянскай вайны». Дак. сэрыял. 2-я сэрыя. «Легенды, схаваныя за аблогай Троі».
 17.30 Навіны культуры.
 17.50 «Парадак слоў». Кніжныя навіны.
 18.00, 19.05, 20.10, 20.55 Да 300-годзьдзя Санкт-Пецярбургу. Дж.Вэрдзі. «Травіята». Трансляцыя зь Марыінскага тэатру.
 18.45 «Дапамажыце Тэлеку».
 19.50 «Тэатар аднаго мастака». «Род». Рыгор Аасроўскі.
 20.40 «Pro memoria». «Хоку».
 21.35 Да 300-годзьдзя Санкт-Пецярбургу. «Віват, Пецяргоф!»
 22.05 «Што рабіць?».
 23.00 Навіны культуры.
 23.25 «Начны палёт».

● НТВ

9.00 «Сёньня раніцай».
 9.20 Надвор'е на заўтра.
 9.25 «Злачынства ў стылі «Мадэрн». Першае заказное».
 11.00 «Расьлінае жыццё».
 11.10, 16.00 «Сёньня» з Вольгай Бяловай.
 14.35 Ток-шоў «Прынцып даміно».
 16.30 Сэрыял «Хуткая дапамога» (ЗША).
 17.25 Дак. драма «Злачынства і пака-

раньне».
 18.00 «Сёньня» з Тацянай Мітковай.
 18.35 Сэрыял «Скарбы мёртвых».
 19.45 Сэрыял «Дальнабойнікі. Хімія і жыццё».
 21.00 «Краіна і сьвет».
 21.40 Сэрыял «Сэкс у вялікім горадзе».
 22.25 «Жывы Пушкін». Праграма Л.Парфёнава. Частка другая.
 23.15 «Сёньня».

● Эўраспорт

9.30 Веславаныне. Чэмпіятат сьвету. Мілян. Паўтор.
 10.30 Эўрагалы. Футбольны часопіс.
 Паўтор.
 12.00 Тэніс. Легенды Ралян Гаросу. Куэртэн-Мустэр.
 13.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіятат Францыі. Ралян Гарос. Дзень 9-ы. Жывая трансляцыя.
 21.00 Тэніс. Адкрыты Чэмпіятат Францыі. Ралян Гарос. Дзень 9-ы.
 22.00 Тэніс. Адкрыты Чэмпіятат Францыі. Ралян Гарос. Дзень 9-ы. Спэцыяльны агляд.
 23.00 Бокс. ТВА.
 1.15 Гонкі на матацыклах. Асэн.
 1.45 Супэргоначны ўік-энд. Часопіс. Паўтор.

4 чэрвеня серада

● БТ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.00 Навіны.
 6.10, 7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
 8.10 «Рабі добро». Дак. фільм.
 9.10, 17.10 «72 гадзіны». Сэрыял.
 10.05 «Сьпявай, душа!». Фальклёрныя калектывы Менскага раёну.
 10.30 Здраоўе. Тэлечасопіс.
 10.55 Сола для дэбютанта. Андрэй Карэлін (драматург).
 11.10, 21.55 «Каралева сэрцаў». Сэрыял.
 12.15, 14.20 Добры дзень, Беларусь!
 13.05 Кінааповесьць «Зімародак» («Беларусьфільм»)
 14.45 «Масква — Менск».
 15.15 «Вакол шпіёны». Анімацыйны сэрыял.
 15.40 Да 30-годзьдзя беларускай анімацыі. «Рэактыўнае парася». Мультфільм («Беларусьфільм»)
 15.55 Прыгодніцкі фільм «Корцік» («Беларусьфільм»). 2-я сэрыя.
 18.15 «Паварот ключа». Сэрыял.
 19.05 Баявік «Праект «Альфа»».
 20.45 Калыханка.

21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
 21.45 Навіны рэгіёну.
 22.50 Зона Х.
 23.15 Начны этэр.

● СТБ

6.30 «Паўэр рэйджэрс, ці Магутныя рэйджэры». Тэлесэрыял.
 6.55, 15.25 «Флінт — дэтэктыв у часе». Мультсэрыял.
 7.20, 17.55 «Меншчына. Людзі, падзеі, факты».
 7.30, 13.30, 16.00, 19.30, 22.45 «24 гадзіны».
 7.50, 19.50 «СТВ-спорт».
 8.00 «Сьнеданьне зь Інай Афанасьевай».
 8.05 «Менск і менчукі».
 8.10, 23.05 «Тэхналегія».
 8.20 Кіно: баявік «Пацукі, ці Начная мафія».
 10.00 «Запрашаем паскардзіцца».
 10.10, 23.30 Праект «Адлюстраваньне»: «Кругасьветка». Дак. фільм.
 10.55, 20.30 «Аўтапанарама».
 11.10 «Закон і крымінал».
 11.25 «Народ супраць». Тэлегульня.
 12.00 «Віно каханьня». Тэлеавэзла.
 12.55 «Чыста па жыцці». Сэрыял.
 13.50, 18.35 «Правінцыялы». Тэлесэрыял.
 14.40 «Дзятлов'с». Мультсэрыял.
 15.00 «Чалавек-паук». Мультсэрыял.
 16.20 «Кіно»: кінараман «Вечны покліч».

18.05 «Плянэта людзей».
 18.20 «Дзед Бухаркін». Дак. фільм цыклу «Агульны дом».
 20.05 «Турпаход».
 20.15 «Добры вечар, маленькі...».
 20.50 Кіно: камэдыя «Шчасьлівыя выпадкі». ЗША, 2000.
 23.15 «Навіны СНД».
 0.15 «Люзіён»: прыгодніцкі фільм «Марскі ястраб». ЗША, 1940.

● Першы музычны канал

7.00 «Пад'ёмнік».
 9.10, 16.00 Рухач.
 14.00 «ІнтэрАктыў».
 17.00, 19.40, 22.10 УльтраМікс.
 19.30 People-mix.
 22.00 «120/80».
 22.30 «Pra Fashion». Модная праграма.
 23.15, 1.00 МэгаМікс.
 0.00 «Чарнасьліў». Культуралёгічнае шоў.

● АНТ

8.00, 9.00, 18.00, 20.30, 23.10 Нашы навіны.
 8.05 Тэлеканал «Добрай раніцы».
 9.05, 19.05 «Зямля каханьня, зямля надзеі». Сэрыял.
 9.50 «Ня толькі пра футбол». Спартовы агляд.
 10.10, 22.05 Шматсэрыіны фільм «Па той бок ваўкоў».

11.05, 23.25 «Фабрыка зорак-2».
 11.35 Дыснэй-клуб: «Лойд у космесе».
 16.00 Шматсэрыіны фільм «Дасье дэтэктыва Дуброўскага».
 16.55 «Вялікае мышцё».
 18.10 «Беларусы ў Афрыцы. Ралі па Сахары». Частка 3-я.
 18.35 Сымэхапанарама.
 20.00 Час.
 21.00 «Слабае зьяно».
 23.45 Прэм'ера. Дак. фільм «Асаблівасьці нацыянальнага футболу».

● РТР

7.45, 19.55 Тэлесэрыял «Галоўныя ролі».
 8.40, 20.55 Тэлесэрыял «Пані Перамога».
 9.40, 18.50 Весткі. Дзяжурная часць.
 10.00, 19.00 Весткі.
 17.50 «Камісар Рэкс». Тэлесэрыял.
 19.30 Мясцовы час. Весткі — Масква.
 19.50 «Дабранач, дзеці!».
 22.00 Ток-шоў «Весткі+».
 22.30 Весткі — Спорт.
 22.40 Вячэрні сэанс. Маст. фільм «Гадзінынікі бяз стрэлаў». 2001 г.

● Культура

15.10 «Тэатральны летпіс ХХ стагодзьдзя».
 15.40 Грае В.Фэльцман (фартэпіяна, ЗША).
 16.05 «Арт-панарама».

16.30 «У пошуках Траянскай вайны». Дак. сэрыял. «Пясняры казаньняў».
 17.30 Навіны культуры.
 17.50 «Парадак слоў». Кніжныя навіны.
 17.55 «Айчына й лёсы».
 18.25 Да 300-годзьдзя Санкт-Пецярбургу. «Час сабору». Дак. сэрыял. «Сабор сьвятых апосталаў Пятра і Паўла».
 18.50 100 гадоў з дня нараджэньня Яўгена Мравінскага. Д.Шастаковіч. Сымфонія №8. Выконвае Акадэмічныя сымфанічны аркестар Ленінградзкай філярмоніі.
 19.55 «Злачынства і пакараньне». Маст. фільм.
 21.25 100 гадоў з дня нараджэньня маэстра «Валадар аркестру. Яўген Мравінскі». Дак. фільм.
 22.20 Навіны культуры.
 22.45 XIV Адкрыты расейскі кінафэстываль «Кінатаўр».

● НТВ

9.00 «Сёньня раніцай».
 9.20 Надвор'е на заўтра.
 9.25 Дак. драма «Злачынства і пакараньне».
 10.00 «Кулінарны павыдак. Пецярбург — Самара».
 11.00, 16.00 «Сёньня» з Вольгай Бяловай.
 14.35 Ток-шоў «Прынцып даміно».

16.30 Сэрыял «Хуткая дапамога».
 17.25 «Шчырае прызнаньне».
 18.00 «Сёньня» з Тацянай Мітковай.
 18.35 Прыгодніцкі сэрыял «Скарбы мёртвых».
 19.45 Сэрыял «Дальнабойнікі. Экспэдытар».
 21.00 «Краіна і сьвет».
 21.40 Сэрыял «Сэкс у вялікім горадзе».
 22.20 «Жывы Пушкін». Праграма Л.Парфёнава. Частка трэцяя.
 23.10 «Сёньня».

● Эўраспорт

9.30 Эўрагалы. Футбольны часопіс. Паўтор.
 11.00 Экстрэмальныя віды спорту. Паўтор.
 12.00 Тэніс. Легенды Ралян Гаросу. Агасі—Мядзьведзьёў.
 13.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіятат Францыі. Ралян Гарос. Дзень 10-ы. Жывая трансляцыя.
 21.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіятат Францыі. Ралян Гарос. Дзень 10-ы.
 22.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіятат Францыі. Ралян Гарос. Дзень 10-ы. Спэцыяльны агляд.
 23.15 Конны спорт. Кубак нацый. Сэн-Гален.
 0.15 Гольф. US PGA.

6 чэрвеня пятніца

● БТ

6.00, 7.00, 9.00, 12.00, 15.00, 17.35, 23.00 Навіны.
8.00 «Паварот ключа». Сэрыял. Заключная сэрыя.
8.50 Выпускны экзамен па беларускай і расейскай мовах за курс базавай школы ў агульнаадукацыйных і спецыяльных установах.
9.10, 16.45 «72 гадзіны». Сэрыял.
10.00 Сад мары.
10.30 «На скрыжаваньнях Эўропы». Нацыянальны тэлефэстываль песні.
10.55 Падарожжа дылтанта. «Жураны. Край зуброў».
11.10, 21.55 «Каралева сэраца». Сэрыял.
12.15, 14.45 Добры дзень, Беларусь!
13.05 Маст. фільм «Высакародны разбойнік Уладзімер Дуброўскі» («Беларусьфільм»).
15.15 «Вакол шпіёны». Анімацыйны сэрыял.
15.40 Прыгоднікі фільм «Бронзавая птушка» («Беларусьфільм»). 1-я сэрыя.
17.55 Футбол. Чэмпіянат Эўропы. Мо-

ладзевыя каманды. Адборачны матч. Беларусь—Галандыя. Жывая трансляцыя з Барысава.
20.05 Трэці тайм.
20.20 Сусветная калекцыя кароткаметражных фільмаў. «Свой мэтад».
20.45 Кальханка.
21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
21.45 Навіны рэгіёну.
22.50 Зона X.
23.15 «Сола для саксафона». Канцэрт Аляксандра Сярова.
0.10 Камэдыя «Пісталет з глушыцелем».

● СТБ

6.30 «Паўэр рэйджэрс, ці Магутныя рэйджэры». Тэлесэрыял.
6.55, 15.25 «Флінт — дэтэктыв у часе». Мультсэрыял.
7.20, 17.55 «Меншчына. Людзі, падзеі, факты».
7.30, 13.30, 16.00, 19.30, 22.35 «24 гадзіны».
7.50 «СТБ-спорт».
8.00 «Сьнеданьне зь Інай Афанасьевай».
8.5, 18.20 «Менск і менчукі».
8.10, 22.55 «Тэхналегія».
8.20 Кіно: баявік «Паліцэйская гісторыя-2».
10.00 «Турпаход».
10.10, 23.20 Праект «Адлюстраваньне».
«Бамонд». Дак. фільм.
10.55, 20.30 «Аўтапанарама».

11.10 «Тэатральныя гісторыі».
11.25 «Народ супраць». Тэлегульня.
12.00 «Віно каханьня». Тэлеавэла.
12.55 «Чыста па жыцьці». Сэрыял.
13.50, 18.35 «Тайны знак». Тэлесэрыял.
14.40 «Малыш і Карлсан». Мультфільм.
15.00 «Чалавек-павук». Мультсэрыял.
16.15 Кіно: кінараман «Вечны покліч».
18.05 «Філярманічны тыдзень».
18.10 «Сьвецкая хроніка».
18.25 «Тэма дня».
20.00 «Рэактыўны бокс».
20.15 «Добры вечар, маленькі...».
20.50 Кіно: камэдыя «Пераключаючы каналы». ЗША, 1988.
23.05 «Навіны СНД».
23.20 «Аблічча новага стагодзьдзя». Конкурс прыгажосьці-2002.
0.30 Кіно: баявік «Мёртвая хватка». ЗША, 2001.

● Першы музычны канал

7.00 «Пад'ёмнік».
9.00, 16.00 Рухач.
14.00 «V.I.P.онія».
17.00, 19.40, 22.10 УльтраМікс.
19.30 People-mix.
22.30 «120/80».
22.30 «20-ка Першы».
23.30 МэгаМікс.

● АНТ

8.00, 9.00, 18.00, 20.30, 23.35 Нашы на-

віны.
8.05 Тэлеканал «Добрай раніцы».
9.05, 19.05 «Зямля каханьня, зямля надзеі». Сэрыял.
9.50 Шматсэрыіны фільм «Па той бок ваўкоў». Заключная сэрыя.
10.45 Дак. дэтэктыву «Бяз тэрміну даўнасьці». «У пошуках згубленага мангаль-фэра».
11.10, 22.10 «Фабрыка зорак-2».
11.40 Сэрыял «Твінісы».
16.00 Шматсэрыіны фільм «Дасье дэтэктыва Дуброўскага». Заключная сэрыя.
16.55 «Вялікае мыцьцё».
18.10 Дак. фільм. «Танец з шаблямі». Да 100-годзьдзя Арама Хачатурана.
18.35 «Самі з вусамі».
20.00 Час.
21.00 «Поле цудаў».
23.50 Драма «Голка».

● РТР

7.45 Тэлесэрыял «Галоўныя ролі».
8.40 Прэм'ера. Тэлесэрыял «Пані Перамога».
9.40, 18.50 Весткі. Дзяжурная часьць.
10.00, 19.00 Весткі.
17.50 «Аншыяг».
19.30 Мясцовы час. Весткі — Масква.
19.50 «Дабранач, дзеці!».
19.55 Клуб «Тэатар + ТБ».
21.55 Прэм'ера. Маст. фільм «Крымі-

нальныя сувязі» (ЗША). 2001 г.

● Культура

15.10 Наталі. Тры жыцьці Наталлі Ганчаровай.
16.05 «Са столі».
16.35 «Я Вас хаваю», «Медная бабуля». Дак. фільмы.
17.30 Навіны культуры.
17.50 100 гадоў з дня нараджэньня Арама Хачатурана. Гала-канцэрт Акадэмічнага вялікага сымфанічнага аркестру імя П.Чайкоўскага.
18.45 Да 300-годзьдзя Санкт-Пецярбургу. «Час сабору». Дак. сэрыял. Фільм 10-ы. «Феадораўскі Гасудараў сабор».
19.10 Ток-шоў «Аркестравая яма».
19.50 «Паненка-сялянка». Маст. фільм.
21.40 100 гадоў з дня нараджэньня кампазытара. «Стагодзьдзе Арама Хачатурана».
22.20 Блеф-клуб.
23.00 Навіны культуры.
23.25 «Хто там...».

● НТВ

9.00 «Сёньня раніцай».
9.20 Надвор'е на заўтра.
9.25 «Значыства ў стылі «Мадэр». Забойства дзеля пярэсьцэнка».
10.10 «Без рэцэпту».
11.00, 16.00 «Сёньня» з Вольгай Бяловай.

14.35 Ток-шоў «Прынцып даміно».
16.30 Сэрыял «Хуткая дапамога».
17.25 «Нацыянальная бясьпека. Кіна ня будзе?».
18.00 «Сёньня» з Тацянай Мітковай.
18.35 «Свабода слова».
19.55 Залатая калекцыя. Баявік «Законнік».
22.00 «Усё адразу!».
22.40 «Жывы Пушкін». Праграма Л.Парфэнава. Частка пятая, заключная.

● Эўраспорт

9.30 Горны вэлясыпэд.
10.00 Футбол. Кубак Лібэртадорэс. Паўфінал. Першы матч. Паўтор.
11.30, 21.00 Футбол. Эўра-2004. Таварыскі матч. Паўтор.
12.30 Ралі Акропаліс. Паўтор.
13.00 Тэніс. Легенды Ралян Гаросу. Курэтан — Расэл.
14.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат Францыі. Ралян Гарос. Паўфінал. Мужчыны. Жывая трансляцыя.
22.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат Францыі. Ралян Гарос. Паўфінал. Мужчыны.
23.15 «Формула». Часопіс.
23.30 Гонкі «Легенды 24 гадзін Ле Ману».
0.30 Гонкі. Мані-Кур.
1.00 Ралі-рэйд.
1.15 Ралі Акропаліс.
1.45 Экстрэмальныя віды спорту. Паўтор.

7 чэрвеня субота

● БТ

7.00, 12.00, 15.00 Навіны.
7.15 «Крыс Каларада». Мультсэрыял.
7.40 5 цудаў.
7.50 «Не звай!».
8.15 Існасьць. Духовная праграма.
8.50 «Усё нармальна, мама!».
9.30 Экран індыйскага кіно. «Сонечная дынастыя». 1-я сэрыя.
11.05 Здароўе. Тэлечасопіс.
11.35 Тэлевізійны Дом кіно. «Да 30-годзьдзя беларускай анімацыі». 1-я частка.
12.15 Вясёлая сямейка.
12.45 Падарожжа дылтанта. «Нароўля. Духовная спадчына палешукоў».
13.00 Сола для дэбютанта. Кацярына Сумарава (мастачка).
13.10 Плянэта АРТ.
13.35 «Ёсьць толькі міг...».
14.05 Сэрыял «Чыста ангельскае забойства».
15.15 «Знайсьці самога сябе». Відэафільм АТН.
15.35 Казка Л.Керала «Аліса ў краіне цудаў» (ЗША—Вялікабрытанія). 1-я і 2-я сэрыі.
17.05 Сусветная калекцыя кароткамет-

ражных фільмаў. «Лёгі ўдар». (ЗША).
17.20 «На скрыжаваньнях Эўропы». Нацыянальны тэлефэстываль песні.
17.50 Мэлядрама «Джэфэрсан у Парыжы». (ЗША).
20.10 Панарама. Інфармацыйны канал.
20.55 Футбол. Чэмпіянат Эўропы. Адборачны матч. Беларусь—Галандыя. Жывая трансляцыя.
23.05 Трэці тайм.
23.20 Начны музычны этэр.

● СТБ

7.30, 15.50 «Дэнис-непасада». Мультсэрыял.
8.00, 16.15 «Сьвет Бобі». Мультсэрыял.
8.25 «СТБ-спорт».
8.35 «Рэактыўны бокс».
8.50 «Сьвецкая хроніка».
9.05 «Плянэта людзей».
9.20 «Сьнеданьне зь Інай Афанасьевай».
9.45 «Кіно — дзеціям»: казка «Пра Чырвоную Шапачку». 1-я сэрыя.
10.50 «Разам».
11.20 «Рамонт».
11.35, 20.10 Тэлесэрыял: «Месца сустрачы зьмяніць нельга».
13.05 Кіно: прыгоднікі фільм «Барман з «Залатога якара».
14.45 «Дружная сямейка». Сэрыял.
16.40 «Усё для цябе».
17.10 Кіно: камэдыя «Афрыканец». Францыя, 1982.
19.30 «24 гадзіны».

19.50 «СТБ-спорт».
21.50 Кіно: трылер «Прыватны дэтэктыв». Францыя, 1976.
23.35 «Навіны СНД».
23.50 Кіно: драма «Сука-любоў».
Мэксыка, 2000.

● Першы музычны канал

8.00, 12.30 Рухач.
12.00 «Сіла цягі».
17.00 Музыка.RU.
18.00, 19.40 УльтраМікс.
19.30 People-mix.
23.00 МэгаМікс.

● АНТ

8.00 Сэрыял «Твінісы».
8.20 Грай, гармонік любі!.
9.00 Слова пастыра.
9.15 Здароўе.
10.00, 14.00 Навіны (з субтытрамі).
10.10 «Смак».
10.30 Кремль-9. «Сьвятлана Сталіна. Уцёкі зь сям'і». Фільм 3-і.
11.10 Прэм'ера. «Праваднік».
11.40 Сьмехаланама.
12.20 «Падарожжы натураліста».
12.50 «Срэбраны шар». Аляксандар Блок.
13.35 Дыснэй-клуб: «Геркулес».
14.10 «Расейская рулетка».
15.05 Дак. дэтэктыву. «Хроніка аднаго забойства».
15.35 «Андрэй Вазьнясенскі-2003».
16.55 Дэтэктыву «Забіць прытворшчыка».

18.25 Песьня года. Лета.
20.00 Час.
20.30 Нашы навіны.
21.05 Футбол. Адборачны матч. Чэмпіянат Эўропы-2004. Зборная Швайцарні — Зборная Расеі. Жывы этэр са Швайцарні.
23.05 Што? Дзе? Калі? Фінал летніх гульняў.
0.30 Камэдыіны трылер «Забойства на радыё» (ЗША).

● РТР

8.45 «Ранішняя пошта».
9.20 «Сто да аднаго». Тэлегульня.
10.15 «Сам сабе рэжысэр».
11.15 «У пошуках прыгод».
12.10 «Клуб санатараў».
13.00 Весткі.
13.20 Камэдыя «Запасны гулец». 1954 г.
15.00 Прэм'ера. Камэдыя «Дэзальны муж» (ЗША). 1999 г.
17.00 «Мая сям'я».
18.00 «Аншыяг».
19.00 Весткі.
19.25 «Люстра».
19.50 «Сумленны дэтэктыв».
20.15 Сусветнае кіно. Прэм'ера. Мэл Гібсан у ваеннай драме «Мы былі салдатамі» (ЗША). 2002 г.
23.00 Прыгоднікі фільм «Прыбыцьцё» (ЗША). 1996 г.

● Культура

10.50 Пецярбург-300. «Пра казу...». Дак.

фільм.
11.05 ГЭГ.
11.20 «Графаман».
11.45 Дзіцячы сэанс. «На залатым ганку сядзелі...». Маст. фільм.
12.50 «Муха-цакатуха». Мультфільм.
13.00 «Дар дажджоў. Вялікія рэкі Афрыкі». Фільм 11-ы. «Аліфантэ. Рака скарбаў».
13.30 «Мэгрэ вагаецца». Тэлеспэкттакль.
16.25 Магія кіно.
16.50 «Рамантыка рамансу».
17.30 «Гігант». Маст. фільм.
19.10 «Сфэры».
19.50 70 гадоў Аркадыю Арканаву. «Мой гадзіннік сьпяшаецца...».
20.30 «Вялікія раманы дваццатага стагодзьдзя».
21.00 Навіны культуры.
21.20 «Беражы мяне, мой талісман». Маст. фільм.
22.30 «Фрак народу». Пра тэатар і ня толькі.
23.20 «Перавал». Мультфільм для дарослых.

● НТВ

9.05 «Кулінарны паядынак».
9.55 «Кватэрнае пытаньне».
10.50 Спорт. «Лято 6 з 49».
10.55 Надвор'е на заўтра.
11.00, 15.00 «Сёньня».
11.15 «Удовы». Прафэсія — рэпарцёр.

11.40 «Служба выратаваньня».
12.10 Камэдыя «Нечакана-неспадзявана».
13.55 Смачныя гісторыі.
14.05 Свая гульня.
15.20 «Жаночы погляд».
15.55 Баявік «Нікіта».
18.05 «Зусім сакрэтна. Апошняя таямніца канкорда».
18.50 Сэрыял у выхадныя. Баявік «Агент нацыянальнай бясьпекі. Сьвятло праўды».
20.00 «Асабісты ўнёсак».
21.00 Дэтэктыву «Басэйн».
23.30 Супэрбок. Арселіна Фрэйта супраць Джэзэля Касамеэра.

● Эўраспорт

9.30, 15.00, 2.30 Ралі Акропаліс.
10.00 Футбол. Кубак Лібэртадорэс. Паўфінал. Першы матч. Паўтор.
11.30, 12.15, 13.00, 18.14 Футбол. Эўра-2004. Паўтор.
13.45 Мота Гран-пры. Італія. Жывая трансляцыя.
15.30 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат Францыі. Ралян Гарос. Фінал. Жанчыны. Жывая трансляцыя.
20.00 Сьпідвай. Гран-пры. Швэцыя.
21.30 Экстрэмальныя віды спорту.
22.00 Кік-боксынг. Жывая трансляцыя.
0.15 Ралі рэйд.
0.30 Футбол. Эўра-2004. Адборачныя матчы. Спецыяльны аглед.

8 чэрвеня нядзеля

● БТ

7.00, 12.00, 15.00 Навіны.
7.15 «Крыс Каларада». Мультсэрыял.
7.40 5 цудаў.
7.50 Мультыклуб.
8.30 Арсенал.
9.00 Альфімія слова.
9.05 «Сузор'е надзей». Нацыянальны тэлевізійны конкурс юных талентаў.
9.35 Экран індыйскага кіно. «Сонечная дынастыя». 2-я сэрыя.
11.15 Сад мары.
11.40 Музіюм. «Урэзка-Налібоцкае шкло».
12.15 «Усё нармальна, мама!».
13.00 «Ваша лято».
13.40 Сьвятны Беларусі. Старадаўнія манастыры Турава.
14.10 Сэрыял «Чыста ангельскае забойства».
15.15 «Лёс чалавека».
15.40 «Барацьба за выжываньне».
16.35 «Аліса ў краіне цудаў». Маст. фільм. Заключная сэрыя.
17.20 Кліп-абойма.
18.00 Кінараман «Рока і яго браты» (Італія—Францыя). 1-я і 2-я сэрыі.
21.00 Панарама: падзеі тыдня.
21.50 Тэлебаромэтар. Прагноз надвор'я.
22.10 Бокс. Баі наймацнейшых прафэсіяналаў сьвету. Эрык Маралез—Бобі Вэлрдэз. Трансляцыя з ЗША.
23.05 Трагікамэдыя «Добры чалавек у Афрыцы».

● СТБ

7.30, 15.50 «Дэнис-непасада». Мультсэрыял.
8.00, 16.20 «Сьвет Бобі». Мультсэрыял. Заключная сэрыя.
8.25 «СТБ-спорт».
8.40 «Філярманічны тыдзень».
8.45 «Менск і менчукі».
8.50 «Партрэт у інтар'еры».
9.05 «Добры дзень, доктар!».
9.20 «Аўтапанарама».
9.45 «Кіно — дзеціям»: казка «Пра Чырвоную Шапачку». 2-я сэрыя.
10.55 «Сьнеданьне зь Інай Афанасьевай».
11.20 «Арт-экспрэс». Культурнае жыцьцё сталіцы.
11.35, 20.40 Кіно: тэлесэрыял «Варыянт «Амэга»».
13.05 Кіно: прыгоднікі фільм «Ня стаўце Лесуну капканаў...».
14.45 «Дружная сямейка». Сэрыял.
16.45 «Залатая дзясятка Беларускай опэры».

17.15 «Мэтафізыка Пецярбургу».
18.15 «168 гадзін».
19.00 «Запрашаем паскардзіцца».
19.15 «Аўтапанарама».
19.35 «Пакуль гарыць сьвечка...».
20.05 «Асабісты інтэрас».
22.00 «24 гадзіны».
22.15 «Гульнявы рэфлекс».
22.25 Кіно: камэдыя «Мае пяць жонак». ЗША, 2000.
0.05 «Навіны СНД».
0.25 «Робі Уільямс у Альбэрт-Холе».

● Першы музычны канал

8.00, 13.45 Рухач.
12.00 «Чарнасьліў». Культуралёгічнае шоў.
13.00 «Пра Fashion». Модная праграма.
17.00 Музыка.RU.
18.00, 19.40 УльтраМікс.
19.30 People-mix.
23.00 МэгаМікс.

● АНТ

8.00 Сэрыял «Твінісы».
8.20 «Ералаш».
8.30 Служу Айчыне!
8.55 Дыснэй-клуб: «Легенда пра Тарзана».
9.15 «У сьвечце жывёл».
10.00, 14.00 Навіны (з субтытрамі).
10.10 «Юкі адкрывае Дыснэйленд».
10.15 «Падарожжы нататкі».
10.35 Пакуль усе дома.
11.15 Дог-шоў.
12.00 Тайны забытых перамог. «Яго ракетная вялікасьць».
12.25 «Клуб падарожнікаў».
13.05 Разумніцы і разумнікі.
13.35 Дыснэй-клуб: «Геркулес».
14.10 «Валадар смаку».
15.10 Ток-шоў «Выбар».
15.55 Камэдыя «Кітайскі сэrvіс».
17.45 Жывая прырода. «Прагулкі з дыназаўрамі».
«Страўс-маратонец».
18.50 Баявік «Гарачыя галовы». ЗША, 1991 г.
20.30 Контуры.
21.10 «Беларусы ў Афрыцы. Ралі па Сахары».
Частка 4-я, заключная.
21.35 Прэм'ера. Баявік «Пад'ём з глыбіні».
23.35 Часы.
0.35 Рэальная музыка.

● РТР

9.15 «Ранішняя размова зь Дзьмітрыем Кісялёвым».
9.45 «У «Гарадку». Справаздача за травень».
10.20 Парад камэдый. «Боінг-Боінг» (ЗША).

1965 г.
12.10 «Парлямэнцкая гадзіна».
13.00 Весткі.
13.20 «Вакол сьвету».
14.15 «Дыялёгі пра жывёл».
15.20 «Сьвет на мяжы».
15.55 «Пакой сьмеху».
16.50 Камэдыя «Клуб першых жонак» (ЗША), 1996 г.
19.00 Весткі тыдня.
20.10 «Спецыяльны карэспандэнт».
20.35 Сусветнае кіно. Авантурны фільм «Пастка» (ЗША). 1999 г.

● Культура

11.00 Пецярбург-300. «Воднае жыцьцё». Дак. фільм.
11.15 «Рыцары сьмеху». Галівудзкія насмешнікі.
11.40 Нядоўгія гісторыі.
11.55 Прагулкі па Бразэві.
12.20 «Тайна Трэціх плянэты». Мультфільм.
13.10 «Дар дажджоў. Вялікія рэкі Афрыкі». Фільм 12-ы. «Пангола. Шчодрая рака».
13.40 «Час музыкі». Тэлечасопіс.
14.10 «У сьвечце танцу». А.Хачатурян. «Спартак». Фільм-балет.
16.20 «Гісторыі з прывідамі». Мультфільм.
17.10 «Глядзіце на захад». Дак. фільм.
17.45 «Гігант». Маст. фільм (ЗША, 1956).
19.20 «Дом актара». «Цуд па імені Шлез!».
20.00 Сьмеханастальгія.
20.30 «Болей чым каханьне».
21.10 «Замкі жахаў». Дак. сэрыял. Фільм 13-ы. «Вязьні».
21.35 «Культ кіно». «Каханьне юнай Нак». Маст. фільм (Тайланд, 1999).
23.25 Джэм-5.

● НТВ

9.10 Сэрыял у нядзелі. «Каханьне ўдаўца», 10-я сэрыя.
10.05 «Вы будзеце сямьянца!».
10.15 «Расьліннае жыцьцё».
10.50 Гуляем у «Кену».
10.55 Надвор'е на заўтра.
11.00, 15.00 «Сёньня».
11.15 «Уплыў».
12.05 Дэтэктыву «Круг».
13.55 Смачныя гісторыі.
14.05 Свая гульня.
15.20 «Экстрэмальны кантакт. Лімонная акула».
15.50 Ток-шоў «Прынцып даміно».
17.10 Камэдыя «Хто такі Гары Крамб?».
18.50 Сэрыял у выхадныя. Баявік «Агент нацыянальнай бясьпекі. Скрыпка Страдывары».

20.00 «Надоочы» зь Ленаідам Парфэнавым.
21.30 Стужка тыдня. Прэм'ера. Маст. фільм «Штонядзелі» (ЗША).
0.30 Сэрыял «Клан Сапрана».

● Эўраспорт

9.30, 1.30 Ралі Акропаліс.
10.00, 19.00 Футбол. Эўра-2004. Адборачныя

матчы.
11.00 Мота Гран-пры. Італія. Жывая трансляцыя.
16.15 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат Францыі. Ралян Гарос. Фінал. Мужчыны. Жывая трансляцыя.
23.00 Аўтагонкі сэрыі Наскар. Дуўр.
0.15 Ралі рэйд.
0.30 Матакрос. Чэмпіянат сьвету. Баўгарыя.

Інвэстыцыйна-лізынгавая кампанія

спэцыялізацыя — аграпрамысловая сфэра

праводзіць адбор кандыдатаў на наступныя пасады

Нашы патрабаваньні

да ўсіх кандыдатаў:

- в/а (перавога аддаецца БДАТУ, сельскагасп. ВНУ, БДЭУ);
- магчымасьць выезду ў камандзіроўкі па РБ, РФ;
- арганізатарскія здольнасьці, ініцыятыўнасьць, энэргічнасьць;

кіраўнік

аграпрамысловага комплексу:

- абавязкова в/а (БДАТУ, сельскагасп. ВНУ);
- узрост 35-45 гадоў;
- валоданьне сучаснымі тэхналегіямі кіраваньня аграпрамысловымі працэсамі;
- стаж кіроўнай працы ня меншы за 5 гадоў;

Бэрлінская опэра на вершы Быкава

15 траўня Аляксандар Лукашэнка з гонарам паведаміў студэнтам Беларускай акадэміі мастацтваў, што ў Беларусі 27 тэатраў, ніводзін з якіх не зачыніўся цягам апошніх гадоў, 130 музеяў і болей за 4000 клубоў. Але пералікам дасягненняў кіраўнік дзяржавы не абмежаваўся. У стылі старой савецкай прапаганды ён намаляваў перад студэнтамі жудасную карціну заняпаду, што пануе ў Эўропе: «Возьмем, напрыклад, Прыбалтыку. У Рызе зачыненыя многія тэатры. Некаторыя акторы трымаюць піўніцы, большасць папросту ня мае за што жыць. У Заходняй Эўропе таксама скарачаецца тэатральная прастора. Нямеччына пасьля аб'яднання ня можа ўтрымліваць у Бэрліне тры славетныя раней опэрныя тэатры. У Францыі з чатырох опэрных тэатраў Парыжу працуе ўсяго адзін. Рымская, Флярэнтыйская, Лісабонская опэры даюць толькі шэсьць спектакляў у месяц. Гэта сусьветныя жамчужыны!»

Факты добрыя тым, што іх заўжды можна праверыць: дастаткова наведаць інтэрнэт-сайты адпаведных тэатраў і паглядзець, што там на праўдзе адбываецца. Як выявілася, ніводзін дзяржаўны тэатар у Рызе не зачыніўся! «Дайлес», Рыскі моладзевы тэатар, Дзяржаўны тэатар лялек, Тэатар расейскай драмы — усе працуюць.

Або вось Нацыянальная опэра. Латыская дзяржава атрымала ў спадчыну ад саветаў напаяўзбураны будынак і трупу ў стане пэрманэнтнага разброду. Спэтаклі на галоўнай сцэне ня граліся, найлепшыя артысты зьехалі на Запад (латыская вальдская школа, у адрозьненьне ад беларускай, цанілася высока), рэпэртуар зьбяднёў ды знісіўся. Аднак новы дырэктар Андрэй Жагарс (рыскі бізнэсовец, а ў мінулыя — папулярны актор) здолеў аднавіць Опэру ды ўзняць яе на новы ўзровень. Ён звольніў частку трупы (вось хто, мабыць, трымае піўніцы) і набраў новых людзей. Маладых сьпевакоў выправіў вучыцца ў Мілян ды Лёндан, запрасіў італьянскіх пэдагогаў ды канцэртмайстраў. Дзяржава дала грошы на рамонт будынку і абсталяваньне камэрнай залі. У СМІ рэкламавалася акцыя «Купі сабе месца ў Опэры», як вынік — у партэры зьявіліся крэслы, упрыгожаныя бронзавымі шльдачкамі з імёнамі самых шчодрых ахвярадаўцаў.

Сёньня эўрапейская опэрная пастаноўка каштуе 600—800 тыс. даляраў (а «Хаваншчына» ці «Барыс Гадую» пацягнуць на мільён). У Рызе робяць пастаноўкі эўрапейскага ўзроўню, не шкадуючы ні грошай, ні творчых рэсурсаў. Цяпер у рэпэртуары тэатру 23 опэры. Звольніўшага тыя ж назвы, што і ў Менску. Зь фірмовых «далікатэсаў» — традыцыйны для Рыгі «Лятуць Галандзец» Вагнэра (маэстар ў маладосці быў капэлямэйстрам рыскае Опэры), «Арфэй і Эўрыдыка» Глюка, барочная «Альцына» Гендэля, Моцартава «Cosi fan tutte» («Гэта робяць усе кабеты») — опэра даволі фрывольная ды занадта вытанчаная для вакалістаў старое маскоўскае

школы. Захавалася ў рэпэртуары і «Салямэя» Штраўса, якую за савецкім часам можна было пачуць толькі ў Рызе.

Цікавы і даступны рэпэртуар ды якаснае выкананьне прывабліваюць у Рыгу «культурных» турыстаў з замежжа. Опэрны турызм цяпер вельмі папулярны, асабліва сярод амэрыканцаў, хоць у ЗША таксама багата высакаклясных тэатраў. Галоўныя цэнтры прыцягненьня — моцартаўскі фэст у Зальцбургу і вагнэраўскі ў Байрэйце, славетны ангельскі фэстываль у маэнтку Гліндэнбурн ды тэатры Італіі — ад Палерма да Міляну. Але і цэны там адпаведныя. Так, «опэрны тур» (12 ночаў у гатэлі, харчаваньне, чатыры спэтаклі ў Лёндане і два ў Парыжы, плюс адзін спэтакль-«сюрпрыз», плюс экскурсія за кулісы лёнданскага «Covent Garden», плюс сустрэча з артыстамі) каштуе 4450 даляраў. Адно месца ў партэры «Covent Garden» пацягне за 200 даляраў.

У Рызе ж, дзе з 1998-га ладзяць свой опэрны фэст, цэны ніжэйшыя (ад 5 да 25 даляраў), а якасьць зусім нядрэнная. У 2001 г. колькасць турыстаў там была рэкордная, бо Рыгу абвясцілі «культурнай сталіцай Эўропы». Нацыянальная опэра падрыхтавала «Аіду» Вэрды з удзелам Вольгі Барадзіной і Сяргея Ларына. Посьпех быў агромністы. Зусім нядаўна латвійская «Аіда» прайшла ў маскоўскім Вялікім тэатры і таксама была высока ацэнена маскоўскай крытыкай.

Няма зьвестак і пра закрыцьцё бэрлінскіх альбо парыскіх опэрных тэатраў. У Бэрліне, праўда, сытуацыя няпростая: на тры з паловай мільёны чалавек — чатыры опэрныя тэатры. Самы малады і экстравагантны зь іх, «Zeitgenössische Oper», заснаваны шэсьць гадоў таму. Яго рэпэртуар складаюць опэры, што паўсталі пасьля 1945 г. Астатнія тры тэатры маюць доўгую гісторыю.

Самы салідны — «Deutsche Staatsoper Unter der Linden» (Нямецкая дзяржаўная опэра) — быў заснаваны ў пачатку 1740-х і да 1918-га меў статус Каралеўскай опэры. Пасьля другой сусьветнай вайны ён апынуўся ва Ўсходнім Бэрліне. У 1992-м, праз тры гады пасьля разбурэньня Бэрлінскага муру, тэатар узначаліў адзін з найславетных музыкаў сучаснасьці Даніэль Барэнбойм. Месца ў партэры цяпер тутакж каштуе 68 эўра. Сёньня рэпэртуар «Deutsche Staatsoper Unter der Linden» налічвае 24 опэры, у тым ліку пяць — Моцарта, чатыры — Штраўса і тры — Вагнэра.

«Komische Oper» («Камэдыйная опэра») таксама месціцца ва ўсходняй частцы Бэрліна. Гэты тэатар канцэптуальна дэмакратычны, хоць квітка і там дарагія. Усе творы выконваюцца па-нямецку, пэўную частку рэпэртуару складаюць венскія апэраты і нямецкія зынгшпілі. Аднак на афішы «Komische Oper» ёсьць і назвы, якія зрабілі б гонар любому тэатру Эўропы: «Тамэрлан» Гендэля, «Фідэлія» Бэтховэна, «Любоў да трох апэльсынаў» Пракоф'ева і інш.

І Дзяржаўная опэра, і «Komische Oper» некалькі дзесяцігодзьдзяў

Парыская «Opera Bastille» штомесяц дае 14 спэтакляў з удзелам найлепшых сьпевакоў Эўропы.

жылі на дзяржатацыях. Зрэшты, адзіны опэрны тэатар у Заходнім Бэрліне — «Deutsche Oper» — дагэтуль утрымлівае дзяржава. Яго рэпэртуар пазайздросьціць любы тэатар сьвету: 38 опэраў, у тым ліку дзевяць — Вагнэра. Сюды прыяжджаюць з канцэртамі славетныя опэрныя паялылі. 5 ліпеня немцы чакаюць Рэнэ Флемінг — элегантную прымадонну нью-ёрскай «Metropolitan Opera», якая займае другое месца

- Бюджэт бэрлінскіх
- опэрных тэатраў, якія
- так шкадуе Лукашэнка,
- складае 112,5 млн. Для
- параўнаньня: бюджэт
- Беларусі на 2003 г.
- прадугледжвае
- сукупныя выдаткі на
- культуру, мастацтва і
- кінэматограф у
- маштабах цэлай краіны
- ў памеры 21 млн
- даляраў.

ца ў сусьветным рэйтынгу; 26 верасня ў «Deutsche Oper» засьпявае легендарная афраамэрыканская мэцца-сапрана Грэйс Бамбры. А на 12 сьнежня прызначаны выступ беларускай супэрзоркі Марыі Гулегінай. Квіткаў на гэтыя канцэрты ўжо няма. У красавіку «Komische Oper» займела новы фэшнэбэльны сайт, дзе можна замовіць квітку аж да 19 красавіка 2004 г. Аднак гэта сытуацыя не палепшыла: на «Аіду» на 11 лістапада вольных месцаў няма, хоць ніякіх зорак у гэты вечар не

абяцаюць.

Словы беларускага прэзыдэнта пра якіясьці праблемы з бэрлінскімі тэатрамі выкліканыя вельмі чым. Летась сэнатар па справах адукацыі, навукі ды культуры бэрлінскага муніцыпалітэту Томас Флірль абвясціў, што запазычаныя гораду перад фэдэральным бюджэтам вырасла і адзіны спосаб яе ліквідаваць — скараціць выдаткі, у тым ліку і бюджэт опэрных тэатраў, з 123 млн даляраў у год да 112,5 млн. Для параўнаньня: бюджэт Беларусі на 2003 г. прадугледжвае сукупныя выдаткі на культуру, мастацтва і кінэматограф у маштабах цэлай краіны ў памеры 21 млн даляраў.

Скарачэньне субсыдыяў азначала ліквідацыю 220 працоўных месцаў — 10% ад існае агульнае колькасці. Тром тэатрам — «Deutsche Staatsoper Unter der Linden», «Komische Oper» і «Deutsche Oper» — прапанавалі аб'яднаць вытворчыя цэхі, адміністрацыйныя службы, балетныя трупы. Балет цяперака не карыстаецца вялікім попытам (нават квітка каштуюць у 2—3 разы таньней). Гэтая апэрацыя ніяк не пагражала творчай незалежнасьці тэатраў, але адміністрацыйны замах выклікаў пратэсты з боку музычных і культурных дзеячоў усяго сьвету.

І чатыры опэрныя тэатры ў Парыжы па-ранейшаму жывуць спакойна. «Opera Bastille», якая паўстала ў 1989 г. намаганьнямі Франсуа Мітэрана, штомесяц дае 14 спэтакляў з удзелам найлепшых сьпевакоў Эўропы. Усе 2700 месцаў у залі звычайна занятыя, хоць квіток каштуе пад 100 даляраў. У «Opera Bastille» спачатку перанеслі былі опэрныя праекты парыскай «Grande Opera», а ў старым будынку пакінулі толькі балетныя спэтаклі. Аднак з 1996 г. на старой сцэне прыйшлося ўзнавіць і опэры, каб задаволіць попыт з боку аматараў і турыстаў.

Сукупны опэрны бюджэт «Grande

Opera» і «Opera Bastille» на 60% складаецца зь дзяржаўных інвэстыцыяў (прыкладна 80 млн эўра ў год), на 30% — з прыбыткаў ад продажу квіткаў і арганізацыі экскурсіяў, на 10% — з спонсарскіх ахвяраваньняў.

У Парыжы даўно адмовіліся ад рэпэртуарнай сыстэмы: салістаў і дырыжораў запрашаюць на асобныя пастаноўкі. Новы спэтакль ідзе 10—20 разоў, потым дэкарацыі трапляюць у сховішча альбо здаюцца ў арэнду правінцыйным тэатрам. Удаля пастаноўкі паўтараюць праз год. У парыскім музычным тэатры «Шатле» паводле гэткай схемы з канца студзеня да пачатку траўня прайшлі «Дэман» Рубінштэйна, «Яўген Анегін» Чайкоўскага, «Кароль Рогер» Шымановіча і інш. А ў «Opera Comique» пьвіком сэзону былі «Казкі Гофмана» Афэнбаха.

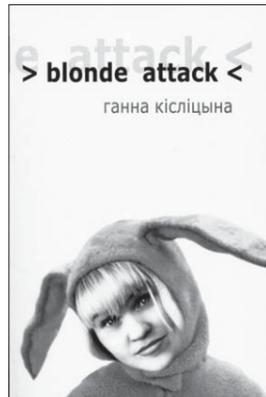
У рымскім «Teatro dell'Opera» і флярэнтыйскім «Teatro Comunale», пра якія таксама згадаў беларускі прэзыдэнт, жыцьцё па-ранейшаму кіпіць. У рымскай Опэры рознага кшталту імпрэзы адбываюцца амаль штодня. Спэтаклі, сольныя канцэрты выдатных сьпевакоў (Марчэла Альварэс, Марыэла Дэвія, Алена Абразцова), сымфанічныя вечары. У флярэнтыйскім «Teatro Comunale» бесьпераньна адбываецца фэст «Флярэнтыйскі музычны травень». Ад назваў на афішах стракаецца ўваччу. А Флярэнцыя ж ніколі, па-за кароткім пэрыядам на пачатку XVII ст., не была опэрнай сталіцай, і толькі ў апошнія дзесяцігодзьдзі, дзякуючы намаганьням энтузіястаў, стала прыцягваць увагу «опэрных турыстаў».

Калі б адзін з згаданых А.Лукашэнкам гарадоў зьявіўся ў Гаспадарчы суд, кіраўніку дзяржавы цяжка было б даказаць справядлівасьць сваіх словаў. Эўрапейскай культуры да заняпаду далёка.

Юлія Андрэева

Крытыка як жаночая справа

Кісьліцына Ганна.
<blonde attack>. —
Менск, 2003. — 143 с.

Кніга Ганны Кісьліцынай сталася для мяне чакальнай цукеркай, знойдзенай у мяшэчку з прыкрымі ірыскамі.

На белым фоне вокладкі зьмешчаны фотакаляж: Кісьліцына ў ружовым касцюме зайчыка. Упрыгожаная заечымі вушкамі, яна выклікае пэўны асацыяцыі з гульлівай playmate з імперыі дзядулькі Х'ю Гефнера (каханьне, сэкс, супрацьстаяньне полаў у беларускай літаратуры — асноўныя тэмы кнігі; ружовы колер касцюму — ня проста так), аднак чаму гэтак журботна апушчаныя долу тва мяккія вушкі? Ці не ў прадчуваньні вялікіх цяжкасьцяў на шляху заплываванага пераўтварэньня жыцьця й літаратуры? Канцэптуальная і арыгінальная вокладка.

Зборнік складаецца з трох частак («Эсэ, артыкулы», «Партрэты, рэцэнзіі», «Інтэрвію»). Ён укладзены з

тэкстаў, напісаных цягам апошняга дзесяцігодзьдзя. Шкада толькі, што ў першых дзьвюх частках пад імі няма шака датаў. Крытыка ўсё-такі пішацца не для «вечнасьці», а адлюстроўвае хуткаплыннае літаратурнае жыцьцё (гэта асабліва тычыцца рэцэнзіі).

Кісьліцына не імкнецца прываваць свае літаратурныя прыхільнасьці і карпаратыўную прыналежнасьць. Яна шмат піша пра дарагіх сэрцу Разанава і Глёбуса, адкрыта сымпатызуе «бумбамлітаўцам» і «тэвэлаўцам». Аднак, калі апошнія дапускаюць мастацкія пралікі, Кісьліцына рэагуе імгненна. Дый сама аўтарка можа ствараць як узоры літаратурнай крытыкі («Апошні цывілізацый», так і нуднавата распавядаць у інтэрвію пра беларускі постмадэрнізм альбо казаць банальнасьці: «Як і кожная сапраўдная кніга, «Апошнія вершы» Леаніда Галубовіча выклікае

думкі ня толькі аб асаблівасьцях таленту паэта, але і аб сутнасьці самой паэзіі, чарговы раз ставячы пытаньне пра яе месца і ролю ў сучасным сьвеце». Кісьліцына — жывы чалавек, які перажывае творчыя ўзлёты й падзеньні. Яе артыкулы маюць характэрныя для крытыкі аднакі рэцэнзійныя, канвэрзійныя. Нарэшце, супярэчлівасьці.

Кісьліцына любіць ствараць літаратурныя міты (артыкулы «Раіса Баравікова як сэкс-сымбаль беларускай літаратуры», «Іван Шамякін — апостал мадэрнізму»). Але колькі ні ўчытайся ў бэлетрыстыку Шамякіна, акром «добрага» і «дрэннага» сакратароў райкаму дый іншых камуністыч з іх думкамі і жыцьцём навідавоку, дарэмна шукаць там мадэрновасьці, патаемных намёкаў і алюзій, як заклікае да таго крытык. А наконт сэксу... Наша літаратура апошнімі гадамі значна памаладзела,

папрыгажэла і пагарачэла. Цнатлівасьць, прыстойнасьць і традыцыйны сэксуальны пазыцыі цяпер шукайма ў туркменскім слоўным мастацтве.

Гэтая кніга перадусім створана жанчынай, якая жадае, каб беларускія літаратары-мужчыны выразна заявілі аб сваёй полавой прыналежнасьці. Яшчэ Кісьліцына спрабуе зразумець, чаму ў беларускай літаратуры багата разумных і таленавітых пісьменьніц, але «храніцца адсутнічае больш-менш цікавая любоўная гісторыя». Погляд на беларускую літаратуру праз гэндэрную «прызму» дужа эфэктывы: ён пазбаўляе крытыку адарванасьці ад жыцьця, культуры паводзін у літаратуры надае цывілізаваны выгляд, а адносіны ў трохкутніку «пісьменьнік — крытык — чытач» робіць больш інтымнымі.

Павал Абрамовіч

Гісторыя яго вачыма

Пройдзеныя шляхі-пуцявіны. Запіскі, успаміны, аўтабіяграфія. — Горадня, 2003.

Кніга 93-гадовага Апанаса Цыхуна мае назву «Пройдзеныя шляхі-пуцявіны».

У новым зборніку ён пазначае асноўныя вехі свайго жыцьця. Пачынае апавяд з роднай вёскі Кунцаўшчына, дае гістарычную рэтраспэктыву. Адзначае, што ў гэтых мясцінах бывала Элаіза Ажэшка і на падставе тамтэйшых падзеяў напісала апавесць «Джурдзі».

Апанас Цыхун ведае свой радавод да чацьвёртага калена. Гісторыя ягонай сям'і мае свае драмы. Ягоны стрыечны брат Казімер Рагачэўскі быў пры Польшчы вядомым у Заходняй Беларусі падпольшчыкам. І, каб ня трапіць у рукі паліцыянтаў, знайшоў мужнасьць застрэліцца...

З такіх успамінаў і запісак складзены ўвесь зборнік. Уласная біяграфія шчодрна населеная ня толькі людзьмі роднымі і блізкімі, але й незнаёмымі, якія пакінулі сьлед у памяці Апанаса Пятровіча. У Лашанскай пачатковай польскай школе ўпершыню даведаўся, што тут калісьці працаваў настаўнікам бацька акадэміка Яўхіма Карскага.

Спадар Апанас — добры апавадальнік. Яго памяць выдатна захавала імёны і прозьвішчы, драбніцы падзеі. Аўтар распавядае пра выступленьне ў мястэчку Алексшыцы лідэра БСРГ Браніслава Тарашкевіча, якога сяляне не далі арыштаваць паліцыянтам. Кірмаш у мястэчку Лунна — яшчэ адна жывая карцінка «з натуры». Цікава, што прадавалі і як таргаваліся пакупнікі, якія тавары

карысталіся попыткам...

Апанас Цыхун удзельнічаў у нямецка-польскай вайне 1939 г., бараніў Варшаву, трапіў у палон да гітлераўцаў. Паводле савецка-нямецкага пагадненьня польскіх салдат, якія нарадзіліся на далучанай да СССР тэрыторыі, вярталі саветам. Калі Цыхун пачуў, што вязуць зноў у лягер, цяпер ужо савецкі, то ўцёк з эшалёну. Басэ-вартавы не страляў.

Як настаўніка, на вайну сп. Апанаса не ўзялі. А вось брат Іван вярнуўся з-пад Кёнігсбэргу без нагі, зусім слабы. Але не было спакою і Апанасу. Спецслужбисты Шаляпін і Іваноў арыштавалі яго як шпіёна, якога нібыта скінулі на парашуце. У 1967 г. Апанаса Пятровіча зноў наведлі работнікі КДБ. Ён, бачыць, на курсах падвышэньня кваліфікацыі ў Менску запатрабаваў выкладаць па-беларуску. Нехта хуценька зрабіў данос у «кампэтэнтныя органы».

Апанасу Цыхуну шанцавала на знаёмства з добрымі людзьмі. Гэта пісьменьнікі Васіль Быкаў і Юрка Голуб, мастак Аляксандар Ліпень, навуковец Аляксей Пяткевіч. Янка Брыль дагэтуль лістуецца з гарадзенскім дасьледчыкам мінуўшчыны.

Калі перагорнута апошняя старонка кнігі, адчуваеш, што дакрануўся да мінулага, уважліва пачытай тое, аб чым піша Апанас Цыхун — чалавек таленавіты і назіральны, які добра ведае патрабаваньне мэмуарнай літаратуры: толькі праўда праз уласнае «я».

Антон Лабовіч, Горадня

НОВАЕ КІНО

Філязофія «Перазагрузкі»

Аднойчы, па дамоўленасьці з мясцовымі ўладамі, у Сыднэі на чатыры гадзіны быў перакрыты даражны рух. Неўзабаве ў небе над горадам зьявіўся гелікоптар. Пад пільнай увагай кінакамэраў ён на вельмі малой вышыні зрабіў колькі віражоў паміж сыднэйскімі хмарачосамі (зь якіх, вядома ж, былі эвакуаваны людзі). Абышлося без здарэньняў.

Так прайшоў яшчэ адзін ардынарны здымачны дзень стужкі «Матрыца-2: Перазагрузка». Чарговы матэрыял адправілі ў мантаж.

...Перазагрузка Матрыцы доў-

жыцца толькі трое сутак. Акурат столькі, паводле падлікаў падземных партызанаў, спатрэбіцца ўсёмагутнаму кампутару, каб дасягнуць апошняй апоры чалавечтва, Зэону.

Але змагары за волю Нэо, Трыніці ды Морфіюс працягваюць кіраваць паўстаньнем людзей супраць кампутараў. Каб зьнішчыць сыстэму прынэты й эксплуатацыі плянэтарнай біямасы, яны вымушаны карыстацца ня толькі неабсяжым арсэналам фантастычнай зброі, але й уласнымі звычкамі. Удзел у місіі па выратаваньні людзей ад зьнішчэньня прыносіць ім больш глыбокае разуменьне канструкцыі Матрыцы і ўсьведамленьне цэнтральнай ролі Нэо ў лёсе чалавечтва, і... to be continued!

Керы-Эн Мос, 35-гадовая канадзкая акторка, у жыцьці зусім не падобная да сваёй гераіні — нязломнай Трыніці, лічыць «Матрыцу» самым філязофскім фільмам апошніх гадоў. «Шмат хто бачыць у «Матрыцах» толькі круты звыштэхналягічны баявік, але гэтыя стужкі шмат глыбейшыя, — гаворыць яна. — Гэта сапраўды духоўнае кіно. Наколькі рэчаісна тое, што адбываецца з намі ў жыцьці? Ці ёсьць хто-небудзь, хто кантралюе нашыя думкі? Сёньня мы практычна вольныя фізычна. Але ўнутраная свабода —

гэта іншая рэч. Яна не пасьпявае за вонкавай. І фільм пранікае менавіта ў гэтую шчылінку».

Падыход да спэцэфектаў, за якія, уласна, і паважаюць «Матрыцу» ва ўсім сьвеце, таксама філязофскі. Паводле словаў Джона Гаэты, адказнага за спэцэфекты, іх віртуальныя здымкі адштурхоўваюцца ад сапраўднасьці: «Мы выкарыстоўвалі пяць лічбавых камэраў, якія дазвалялі браць у кадар нават самыя дробныя дэталі абліччаў актораў. Потым уся запісаная камэрамі інфармацыя загнялася ў кампутар, дзе складаны альгарытм вылічваў выгляд актораў з усіх астатніх вуглоў. Вынікам такой апрацоўкі было стварэньне віртуальнай копіі, якую мы маглі прымусяць рабіць усё, што заўгодна. Напрыклад, біцца».

Якіх конікаў выкідаюць віртуальныя копіі Кіану Рыўза, Керы-Эн Мос і Лоўрэнса Фішбарна, вы пачынаеце ў кінаэкран. Усе ўжо чакаюць трэцюю частку фільму, сусьветная прэмера якой павінна адбыцца ў лістападзе 2003 г. Застаецца толькі спадзявацца, што падшукваючы кінафэстываль для чарговай прэм'еры, маркетэлягі з «Warner Bros.» спыняцца на нашым «Лістападзе». Гэта была б сапраўдная «Рэвалюцыя».

Павал Сьвярдлоў

Конкурс выдавецкіх праектаў

Беларускі рэспубліканскі фонд фундамэнтальных дасьледаваньняў абвешчае конкурс выдавецкіх праектаў з мэтай фінансавай падтрымкі выданьня манаграфіяў на актуальныя праблемы сусьветнай і айчыннай навукі ды падставовыя пытаньні эканамічнага і культурнага разьвіцьця Беларусі. На спабор прымаюцца заявы на выданьне: кнігаў у беларускай або расейскай мовах (перавядзеныя не фінансуюцца); манаграфіяў навукоўцаў — грамадзя-

наў Беларусі (а таксама іх праца, зробленых у суаўтарстве з навукоўцамі-замежнікамі).

Заява павінна зьмяшчаць: ліст-абгрунтаваньне арганізацыі, што зьяўляецца ініцыятаркай выданьня, з адзначэньнем памеру патрэбных сродкаў; рукапіс манаграфіі; выпіску з пратаколу паседжаньня навуковае рады арганізацыі, у якой было выкананае дасьледаваньне (мусіць зьмяшчаць хадзінцаў аб падтрымцы выданьня); водгукі рэцэнзэнтаў.

Падчас разгляду праектаў будзе ўлічвацца актуальнасьць і арыгінальнасьць тэматыкі выданьня, навуковая кваліфікацыя аўтара, навуковая і практычная значнасьць вынікаў дасьледаваньня. Заявы на конкурс разглядаюцца штоквартал цягам усяго году.

Матэрыялы прымаюцца па адрасе: пр.Скарыны, 66-414, 220072, Менск.

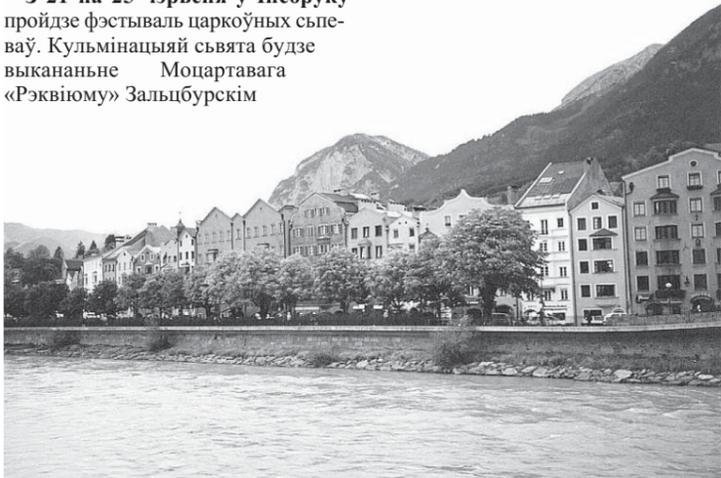
Падрабязная інфармацыя на сайце <http://fond.bas-net.by/>.

Эўрапейская афіша

Улетку ўся Эўропа выходзіць на вуліцы. Нямецчына прымае вулічных музыкаў, Чэхія — вулічныя тэатры, Францыя аддаецца эпасе Рэнэсансу, Гішпанія аб'яжджае коней... Куды паехаць адпачываць?

Аўстрыя

З 21 па 25 чэрвеня ў **Інсбруку** пройдзе фестываль царкоўных спеваў. Кульмінацый сьвята будзе выкананьне **Моцартавага «Рэквіюму»** Зальцбургскім

Інсбрук ляжыць у маляўнічых гарах

аркестрам. А 23 чэрвеня ў тым самым Інсбруку, відаць, каб разбавіць сур'ёзную атмасфэру, пачнецца летні фестываль танцаў, які працягнецца да сярэдзіны ліпеня. Танчыць будуць самыя вядомыя калектывы сьвету, чакаюцца майстар-клясы знакамітых харэографіў і дзіцячая праграма. Вы зможаце ўбачыць амаль усё: ад расейскага балету (фэстываль распачнецца «Гамлетам» Барыса Эйфмана) да шалёных танцаў Бразыліі.

Вялікая Брытанія

Каралеўскія скачкі ў **Аскоце**, што пройдуць з 17 па 20 чэрвеня, — гэта ня толькі спартовае спаборніцтва, але і падзея ў сьвеце высокай моды. Аскот дае велікабрытанцы пані рэдкую магчымасьць прадэманстраваць вытанчаныя строй, у першую чаргу — капелюшы. І невядома яшчэ, што больш прыцягвае ўвагу публікі: ці тыя ўборы, ці скакуны, што спаборнічаюць у бегу без перашкодаў і стыль-чэйзе.

У **Вімбарне** (паўднёвая Англія, графства Дарсэт) 13—15 чэрвеня адбудзецца галоўны фолк-фэст краіны. Штогод у засені тамтэйшае катэдры пачынаецца гэтая кульмінацыйная сустрэча танцораў і актораў. Задача фэсту — сабраць найлепшых выканаўцаў традыцыйнай музыкі. Асабліва ўвага надаецца кельцкім

матывам з абодвух берагоў Ірляндзкага мора.

А ў шатляндзікім **Тарбэрце** да 7 чэрвеня будзе доўжыцца фэстываль морапрадуктаў. Яшчэ можна па-сьпець! Карнавал, жывая музыка і марскія стравы, якія ў дні фэстывалу можна ня толькі паспытаць проста на вуліцы, але й навучыцца самому гатаваць. Адначасова з фэстывалем у маляўнічай Тарбэрцкай бухце адбываюцца лодачныя спаборніцтвы.

Галяндцыя

12 чэрвеня адкрываецца выстава **«Гагская скульптура-2003»**. Тама сёлета — «Ідэальная жанчына». Спэктар інтэрпрэтацыяў вобразу шырокі: маці, абраз, хатняя гаспадыня, алегорыя Славы... На выставе будуць працы як знакамітых (Сэзара, Сальвадора Далі), так і маладых аўтараў. Адбудзецца і конкурс, натхнёны мітам пра Пігмаліёна: скульптары будуць ляпіць свае творы проста на месцы, ствараючы ідэальны вобраз жанчыны XXI ст. Пераможцу абвесьцяць на балі скульптураў 29 жніўня, а закрыецца выстава 7 верасня.

5 чэрвеня ў **Амстэрдаме** пачнецца вялікі Галяндзкі фэст, які працягнецца да 29-га. Ад 1947 г. фэстываль культывуе наватарскія дасягненьні ў драматычным мастацтве, музыцы, опэры, харэаграфіі, спалучаючы традыцыю з экспэрымэнтам. Гледачы будуць здзіўленыя нябачанымі раней камбінацыямі розных мастацтваў. Фэстываль імкнецца таксама зламаць штучную мяжу паміж «высокай» і «нізкай» культурамі, таму праграма ўключае, сярод іншага, поп-музыку ды эстраду.

А ў **Наардэне** да 22 чэрвеня працуе фотафэстываль — адзін з найбуйнейшых у Эўропе.

Гішпанія

У горадзе **Пантэвэдра** (Галісія) першыя тры тыдні чэрвеня аб'яжджаюць коней. Гэта сапраўдная дэманстрацыя «мачызму»: на ўзгорку Ля-Гроба натоўп сьвішча і пляскае рызыкантам, якія змагаюцца зь дзікімі жывёлінамі: голямі рукамі ваяць на зямлю, таўруюць, абразваюць грывы ды хвасты і нарэшце вядуць у пастаўнік. Гэты фэст з больш чым двухсотгадовай гісторыяй прысьвечаны мясцоваму патрону — сьвятому Ляўрэнэ. Той, згодна зь легендай, клапаціўся аб жывёлах, калі Галісію спусташала чума.

Санар — міжнародны фэстываль

сучаснай музыкі і мультымэдыйных мастацтваў — пройдзе ў **Барсэлёне** з 12 да 14 чэрвеня. Тры дні і тры ночы будуць доўжыцца канцэрты, выступы ды-дэяў, кінапаказы, канфэрэнцыі. У праграме — каля шасьцідзясяці твораў ва ўсіх мультымэдыйных фармаатах. Госьці фэсту маюць магчымасьць адкрыць для сябе самыя наватарскія і дзіўныя ўзоры электроннай музыкі розных краінаў.

Італія

Міжнародны фэст камэдыі і кірмашовых тэатраў **Дэль Артэ** адбудзецца 5—9 чэрвеня ў **Равэне**. Наведнікі пабачаць традыцыйныя тэатральныя і музычныя выступы, спэктаклі, імпрывізацыі, кірмаш на плошчы Каціньёлы.

А ў **Пэзара**, на беразе Адрыятыкі, 20—28 чэрвеня пройдзе кінафэстываль, які з моманту заснаваньня быў акном у новае кіно. Некалі ён сабраў фільмы «новай хвалі», што ахапіла ў 60-я і 70-я ўвесь сьвет. Фэстываль вывёў у людзі многіх рэжысэраў, быў месцам сустрэчаў і дыскусіяў з знакамітымі гасьцямі, сярод якіх — Ралян Барт, Умбэрта Эка. Сёлета ў цэнтры ўвагі будзе сучаснае францускае кіно. Прэзэнтуюцца аж сорок стужак, створаных за апошнія пяць гадоў. У сэкцыі андэрграўнднага й экспэрымэнтальнага кіно — працы маладых рэжысэраў-постсюррэлістаў. Кіно будуць паказваць вечарамі проста на галоўнай плошчы Пэзара, і гледачы галасаваньнем абяруць найлепшы фільм.

Мальта

1, 8 і 22 чэрвеня ў форце Сьвятога Эльма, што ў **Валеце**, адбудзецца традыцыйны касцюмаваны вайсковы парад «На варце». 90 афіцэраў і салдатаў у гістарычных касцюмах прадэманструюць на пляцы зьмену каравулу, ружэйныя прыёмы, страйвы парад, гарматны салют.

З 2 па 7 чэрвеня на Мальце адбудуцца **10-я гульні** малых эўрапейскіх дзяржаў. Спартоўцы з Андоры, Кіпру, Ісьляндыі, Ліхтэнштэйну, Манака, Сан-Марына і Мальты будуць спаборнічаць у атлетыцы, баскетболе, дзюдо, плаваньні, пінг-понгу, тэнісе, яхт-спорце і інш.

Фэст сьвятых Пятра і Паўла завецца на Мальце **Мнар'я** — ад слова «люмінарыя», г.зн. ілюмінацыя. Бо некалі Мдына, сярэднявечная сталіца Мальты, асьвятлялася вогнішчамі ў сьвятых. Увечары 28 чэрвеня на яе вуліцах пачынаюцца фолк-канцэрты, выставы дасягненьняў народнай гаспадаркі й традыцыйных рамэстваў. Назаўтра пад вечар — скачкі на конях.

Нарвэгія

Міжнародны тэатральны фэстываль пройдзе ў **Порсруне** 13—21 чэрвеня. За дзевяць гадоў існаваньня ён пашырыў сваю аўдыторыю ад дзевяці да трыццаці тысяч чалавек. У праграме — паказы ў тэатрах і на вуліцах, майстар-клясы, дзіцячыя спэктаклі... Сёлета споўнілася 175 гадоў з дня нараджэньня Генрыка Ібсэна. І на фэстывалі пакажуць аж чатыры вэрсіі ягонага «Пэра Гюнта». Аднастайнасьці ня будзе: тэатар — мастацтва вялікіх магчымасьцяў, а тэкст твору дае надзвычайную прастору для інтэрпрэтацыі.

Нямецчына

Міжнародны фэстываль вулічных музыкаў пройдзе 6—8 чэрвеня ў **Людвігсбургу** (Бадэн-Вюртэмбэрг). 50 вулічных музыкаў выступаць у парках барочнага гарадка. Музыка — ад фолку і клясыкі да року і попу, часам нават з элемэнтамі клаўнады. Пераможца атрымае залаты капялюш.

Ад 14 да 21 чэрвеня ў **Ляйпцыгу** абвешчаны Габрэйскі тыдзень. Чакаецца вялікая колькасць канцэртаў, выставаў, кінапаказаў, публічных лекцыяў і сэмінараў.

Аматараў року зацікавіць грандэзны фэст «Гарыкайн», што пройдзе ў **Шэсэлі** — між Гамбургам, Брэмэнам і Гановэрам. З 20 па 22 чэрвеня пablзу места разьбіваецца намэтавы гарадок, дзе трое сутак не пера-

прысьвечаны мастацтву анімацыі. У праграме, сярод іншага, — «Маленькі чараўнік» Хаяа Мізаякі. Гэты фільм выйшаў на экраны ў 1989 г. і ніколі не дэманстраваўся за межамі Японіі. А «цвіком» будуць эратычныя мультыкі, якія летась карысталіся ў Ансі гучным посьпехам.

У Брэтані, у гарадку **Сэн-Брыёк**, 6—8 чэрвеня пройдзе фэстываль «Арт-Рок». На тры дні горад на беразе Ля-Маншу ператворыцца ў экспэрымэнтальную лябараторыю авангарднага мастацтва. Фэстываль зьмешчае розныя музычныя (рок, рэп, фанк...) і мастацкія жанры: мультымэдыя, танец, цырк.

25 чэрвеня «пры двары караля Францыска», у замку **Амбуаз**, пачынаюцца прадстаўленьні. Усё лета —

кожную сераду і суботу — у гэтай гістарычнай рэзыдэнцыі францускіх каралёў будуць праходзіць маляўнічыя спэктаклі, гучачы музыка эпохі Адраджэньня, страляць фаервэркі, нагадваючы пра часы, калі краіна, залячыўшы раны Стогадовай вайны, аддалася атмасфэры раскошы і вечнага сьвята. Кароль Францыск запрасіў на службу літаратараў і мастакоў, у іх ліку й Леанарда да Вінчы, які дажыў у замку век. Спэтакль, прыдуманы і ўвасоблены жыхарамі Амбуаз, які граюць сваіх продкаў з энтузіязмам аматараў, карыстаецца нязьменным посьпехам.

Чэхія

Міжнародны інстытут марыянэтак запрашае лялечныя тэатры і гледачоў з усяго сьвету на фэстываль лялек, які пройдзе ў **Праге** 2—8 чэрвеня. У праграме — паказы на любы густ: для дзяцей і дарослых, традыцыйныя і наватарскія. Журы прысудзіць узнагароды віртуозным лялькаводам, найлепшым спэктаклю, мастаку-лялечніку, сцэнару, музычнаму суправаджэньню і г.д.

Прага сустракае лета і Міжнародным фэстывалем сучаснага танцу. Ад 9 да 28 чэрвеня там будуць выступаць ансамблі і танцоры-салісты. Праграма разнастайная: танец як такі й тэатралізаваныя прадстаўленьні, танец у дыялёгу зь іншымі відамі мастацтва, з аўдыторыяй, з рознымі эпохамі.

Швэцыя

Рок-фэстываль у **Хульцефрэдзе**, які праходзіць 12—14 чэрвеня, — найбуйнейшая музычная падзея Швэцыі. Яго гасьцямі былі «Black Sabbath», Б'ёрк, Нік Кейв, «The Prodigy», «Garbage», Мэрылін Мэнсан... Сёлета ў праграме — пад сто сорок выканаўцаў. А гедлайнэрамі будзе гурт «Radiohead».

Як мы назавём абласных начальнікаў

«Я даўно чытаю Вашу газету і паважаю Вашу пазыцыю. Але мне няўцям, чаму Вы кіраўнікоў абласных адміністрацый называеце губэрнатарамі. Ці ўжо Беларусь увайшла сваімі шасццю абласцямі ў «саюз»? Вы ж не «Беларусь сегодня», а «Наша Ніва»! Давайце лепей тады называць абласных начальнікаў ваяводамі, чым расейскім тытулам, што вяртае Беларусь у часы Паўночна-Заходняга краю. З павагай, сталы чытач «НН» Уладзіслаў Грабавы, tut.by». Такія самыя заўвагі нам робяць Алесь К. зь Вільні, Зінаіда Паўлючык зь Менску.

Сапраўды, слова на старонцы 13 №17 ад 12 траўня ўжытае нягожа. Тым больш што ў 2001 г. сама «НН» ужо зьвярталася ўвагу на недарэчнасьць такога каляніяльнага назву.

У Расеі ёсць вобласці й губэрнатары, ва Украіне — вобласці й кіраўнікі аблдержадміністрацый, у Польшчы — ваяводзтва і ваяводы, у Літве — сянюні і старосты, а ў гарадох — мэры. Нават афіцыйныя СМІ адчуваюць, што тытул «старшыня аблвыканкаму» гучыць анахронічна, дый сам «выканкам» ужо даўно не падпарадкоўваецца «савету народных дэпутатаў». От і

калькуюць непрымальнае для беларусаў расейскае «губэрнатар», паціху прывучаючы да яго ўсіх. На пачатку 90-х у Беларусі апазыцыя прапаноўвала адміністрацыйную рэформу, пры якой вобласці былі б падзеленыя на драбнейшыя паветы. У Вялікім Княстве паветамі кіравалі старосты. Карыстаючыся нагодай памылкі, задаём пытаньне нашым чытачам: а як, па-Вашаму, мусілі б называцца кіраўнікі мясцовых адміністрацый у краіне? Вобласцям, раёнам, эвэнтualных паветаў?

Рэдактар

СЛОЎНІЧАК

Койданаўскі слоўнічак

Апараніца — рана ўстаць;
Аглянаваць — сплянаваць;
Базэрства — сэкс, любошчы, наагул марнатраўства;
Веснаваць — выяўляць полавую актыўнасьць (пра жывёл асабліва);
Выперадак — выскачка;
Выплываны — першыя грыбы, каласавікі;
Гнуцца як сьвіны татка — заціскацца, тушавацца;
Ездаль — паездкі;
Збэраць — раскідаць, парушыць парадак;
Згінуць, як маскалі пад Воршай — у дзяржаўных навучальных установах расказваюць пра швэдаў пад Палтавай;
Здрабантаваць — здратаваць;
Злосьнік — той, хто злуецца (на дзіця наравістае кажуць);
Зьбяглець — уцякаць;
Зьяда — зьедлівы, грызотны чалавек;

Кулёма — капуха, марудлівая жанчына;
Лусьпіны — лушпайкі, шалупіныне;
Любовае (мяса) — нятулае;
Панская лустачка — таносенькая лустачка хлеба, бо мужыкі кроілі тоўстыя лусты, каб наесціся;
Палькаць — глытаць;
Раструханец — абы-як, у лахманы апрануты;
Рэўцень — той, хто плача;
Самасейка — хораша называюць у нашым народзе дзіця, народжанае бяз бацькі;
Сьлепанда — кажуць на таго, хто ня бачыць ці не знаходзіць нечага;
Сьлявенда — разява;
У дзьве рэдзі (складаць) — у дзьве столкі;
Усходы — прыступы болю, колікі.
«Жылот усходамі баліць».

Склала Ганна Матусэвіч, Койданава

Ня час глядзець адным вокам

Рубрыка «Правым вокам — левым вокам», як я зразумеў, закліканая паказаць наяўнасьць уласнай, нацыянальнай палітычнай разнастайнасьці са сваімі фракцыямі, альянсамі, блёкамі і спэктрам. Гэта бачна з таго, што ўсе рознагалосы аб'яднаньня рамкам неасымільаваных. Калісьці яно так і будзе, але цяпер гэта заўчасна і гэта ілюзія. Па-за рамкамі ж застаюцца такія ж беларускія палітыкі, для

якіх нашыя каштоўнасьці непрынцыповыя ці наагул варожыя. Адносна іх мы якраз мусім быць аб'яднанымі. А так адбываецца засяроджаньне на ўнутраных супярэчнасьцях, самаізаляцыя і варка ва ўласным соку. Гэтая праблема ў палітыцы перасьледуе нас даўно. Ня час, бо нам пакуль трэба замацаваць у Беларусі тое, у чым мы адныя.

Віталь Станішэўскі, Менск

Без сцэнару ня могуць

Нядаўна ў Слуцку ладзіўся конкурс на званьне найлепшага настаўніка году. Аўдыторыя сабралася даволі шматлюдная, вяла рэй на стаўніца беларускай мовы і літаратуры з СШ №10. Але размаўляла яна... па-расейску. Ня дзіва, што і бальшыня выступоўцаў падладжвалася пад «тамаду». Калі прысутны на конкурсе журналіст з райгазеты заўважыў чыноўніцы з аддзелу адукацыі, што нягожа вядучай, якая выкладае беларускую мову, весці рэй на чужой, тая адказала: «У яе не было пад рукамі падрыхтаванага сцэнару». Можна ўявіць узровень ведаў, павагі да роднай мовы той настаўніцы, калі без паперкі яна двух словаў ня можа

зьяваць па-беларуску. Невыпадкова пераможцай конкурсу стала настаўніца расейскай мовы і літаратуры з той жа 10-й школы, дзе ўжо два гады як няма ніводнай беларускамоўнай клясы, хоць раней яны былі. Мне ж прыгадалася выказваньне Язэпа Лёсіка пра 1-ы зьезд настаўнікаў Меншчыны ў траўні 1917 г.: «Сыны народу, сьветачы вясковай цемры, адракліся ад бацькаўшчыны сваёй, адцураліся мовы бацькоў сваіх і на ўсё сьвет выславлі, што яны ненавідзяць усё роднае, беларускае і рады і надалей цягнуць ярмо маскоўшчыны і нацыянальнага ўціску. Рабы былі і рабамі засталіся».

Міхась Кутнявецкі, Слуцк

Навагодні зварот ад Старшынькі

Да надыходу Новага году яшчэ задалёка, але хацелася б вось што сказаць.

Апошнімі дзевяццю гадамі мы вымушаныя (тут хто як, у залежнасьці ад трываласці нэрвовай сыстэмы альбо ад ступені нажытага за гэтыя дні цыннізму) глядзець або не глядзець навагодняе віншаваньне ад кіраўніка дзяржавы праз нацыянальную тэлевізію. Сустрэкаючы 2003 год, я цыннічна падумаў: «Дзякуй Богу, што хоць гэты, а не які маскоўскі дзядзька». (Пасьля мінулага лета, мяркую, так думаў не адзін я!)

Гімн у рэжыме «караоке» патаніў мяне ў роспачы.

Нараніцу да галавы прыйшло: як было б файна, каб вельмішаноўная старшынька Рады БНР спадарыня Івонка Сурвілла зьявілася да суродзічаў празь відэазапіс! Гэта ж ня цяжка і, напэўна, ня дорага — вырабіць пяці-сяміхвілінны відэакасет ды распаўсюдзіць сярод тых, каму гэта трэба. Цяпер жа відэа амаль ва ўсіх ёсьць.

Перапрашаю за наіўнае пражэктарства. Ці яшчэ ня час парупіцца? Siaržuk, Бабруйск

Міхалеўскаму — 80 гадоў

18 траўня нарадзіўся наш знакаміты зямляк, навуковец Серафін Міхалеўскі. Раньняе дзяцінства і маладосьць правёў ён у Росахах на Пружаншчыне. Там скончыў пачатковую школу, а ў 1939 г. — гімназію імя А. Міцкевіча ў Пружане. У 1941 г. вывезены з бацькамі ў Сібір. Там ён вучыўся ў Новасібірскім пэдагэгічным інстытуце, мабілізаваўся ў Войска Польскае. Да Бэрліна дайшоў камандзірам батарэі 44-мілімэтровак. Тры разы быў цяжка паранены.

У мірны час працягнуў сваё навучаньне, працаваў у Нацыянальнай бібліятэцы ў Варшаве, у Інстытуце матэматычных вылічальных машынаў і Бібліятэцы Польскай Акадэміі навук. Усё сваё жыцьцё Серафін Міхалеўскі займаецца дасьледчай працай. Абсяг яго зацікаўленьняў — ад кітайскага іераргічнага пісьма да караіскіх кніжак і ёгі. Піша вершы, выдаў некалькі зборнікаў уласных афарызмаў па-польску. Ён зьбірае матэрыялы па гісторыі Пружаншчыны, перапісваецца з многімі культурнымі дзеячамі краіны. Хацелася б пажадаць Серафіну Міхалеўскаму далейшых творчых посьпехаў, плённу і здароўя.

Юрась Зялёвіч, Пружана

ПАД СПОДАМ Плястыкавыя патрыёты

Прайшло няшмат часу з тае пары, як дзьве праўрадавыя моладзевыя арганізацыі зьліліся ў адзіную структуру пад супольным назвам БРСМ. Не пасьпелі актыўнасьці новага СэМу ачوماцца пасья пасьпешлівага аб'яднаньня, як «камавольскія» правадыры і правадырчыкі распачалі актыўныя захады па вэрбоўцы ў свае шэрагі недасьведчаных юнакоў. Нельга было чакаць, што моладзь масава праявіць «грамадзянскую сьвядомасьць» і кінецца штурмаваць мясцовыя гаркамы БРСМ, усёй душой прагнуць займець адмысловы плястыкавы білет, які б пераканаўча сьведчыў пра твой патрыятызм і шчырую любоў да ўлады. Таму кіраўнікі мазырскага камітэту вышэйзгаданай арганізацыі адрозьнілі быка за рогі і, карыстаючыся падтрымкай мясцовае вэртыкалі, пачалі ціснуць на гарадзкія навучальныя ўстановы. Схema дастаткова простая:

адміністрацыі школ, атрымаўшы загалі зьверху, ва ўльтыматываўнай форме заяўляюць вучням пра жыццёвую неабходнасьць запісацца ў БРСМ. Распавесьці, што гэта такое і з чым яго ядуць, абяцаюць пасья ўступленьня. Маўляў, ты спачатку запішыся, а там усё патлумачаць.

Ня ў лепшым становішчы апынуліся і студэнты Мазырскага пэдунаі-вэрсытэту, адзінай у горадзе ВНУ. БРСМ маўляў навала не абышла і іх. Асабліва не пашэнціла тым, хто жыве ў студэнцкім інтэрнаце: за адмову далучыцца да агульнай масы «патрыётаў» з крывава-зялёнымі пасьведчаньнямі пагражаюць высяленьнем. Калі ўлічыць, што ў правілах пражываньня замацаваны суровы, амаль казарменны рэжым, дастаткова любога нязначнага парувеньня, каб страціць дах над галавой. То бок знайсці падставу для выгнаньня непаслухмянага студэнта

зусім няцяжка.

Агіткампанія праходзіць у найлепшых традыцыях савецкага часу. БРСМаўскія кіраўнікі пляскаюць у ладкі ад захапленьня, марачы пра прасоўваньне па службовай лесьвіцы за «рэзультатывую работу з маладзёжу». Хоць вынікі іхнай працы даволі сумнеўныя. БРСМ папаўняецца абсалютна безьдэйнай моладзёжню, якая ў выпадку чаго й пальцам не варухне ў падтрымку сучаснага рэжыму.

Абурае нахабства, зь якім улада цьсьне на моладзь. Вядома, што глум з чалавечае асобы — даволі тыповая для нашай рэчаіснасьці зьява. Але што замінае маладым людзям праігнараваць захады рэжыму, накіраваныя на ўсталяваньне татальнага кантролю над навучэнцамі, і не ісьці паслухмяна, як тыя авечкі, на БРСМаўскім павадку?

Янка Мазырскі

Палітычны расклад—2003 і пэрспэктывы—2006

Працяг са старонкі 7.

Дарма што прыход да ўлады апазыцыі найбольш імаверна акурат у выбарах «без Лукашэнка», якраз такія выбары найхутчэй справакуюць імкненьне асобных плыняў у яе лагера да выкананьня вузкапартыйнага мінімуму. Вырашыўшы, што галоўная мэта (скіданьне Лукашэнка) ужо дасягнутая, апазыцыя можа адрозьніць дэзінтэгравацца, спрабуючы прыстасаваньне з максымальнай выгадай да новых палітычных рэаліяў. Замест барацьбы за ўладу — зоймуцца барацьбой за ўдзел у ёй. Максымум, што тады чакае Беларусь, — яшчэ больш зьверодлівая вэрсія расейскай ці ўкраінскай «кіраванай дэмакратыі».

Нарэшце, выбары з удзелам Лукашэнка ў 2006 г. — найдраматычнейшы сцэнар разьвіцьця падзеяў. У ім ня будзе месца намэнклятуры: як паказалі выбары-2001, любы апаратчык, які насмеліцца кінуць выклік галоўнаму і адзінаму кандыдату ад улады, аўтаматычна пераходзіць у шэраг бьлых. Удзел у выбарах адзінак, якія спрабуюць за-

мяніць сваімі амбіцыямі адсутнасьць палітычных і арганізацыйных рэсурсаў, беспэрспэктыўны, і гэта, як і ўлетку 2001 г., хутчэй за ўсё скончыцца ўжо на стадыі рэгістрацыі кандыдатаў. А значыць, такія выбары найхутчэй пройдуць па мадэлі супрацьстаяньня «ўлада—апазыцыя». Барацьба пойдзе на выжываньне, а стаўкай будзе не прэзыдэнцкі фатэль, а лёс палітычнага рэжыму.

Ці абгрунтаваны спадзевы, што выбары ў фармаце «Лукашэнка супраць апазыцыі» прывядуць да кардынальнай зьмены палітычнага раскладу ў краіне? У сацыяльным кантэксьце, што складаецца ў Беларусі, такое разьвіцьцё падзеяў цалкам магчыма. Аднак такая магчымасьць будзе рэалізаваная толькі тады, калі апанэнты ўлады канчаткова зразумеюць: выбары, што адбываюцца пад патранажам рэжыму, не выконваюць ролі рэкрутаваньня і зьмены палітычных элітаў, што пазбаўляе сэнсу вузкапартыйны ці пэрсанальны фармат удзелу ў іх.

Апазыцыя можа дзейсна выкарыстаць выбары паводле лукашэнкаў-

скіх правілаў толькі ў двух выпадках: калі падчас удзелу ў іх робіцца акцэнт на інфармацыйнай кампаніі дзеля пашырэння ўплыву ў грамадзтве або калі выбары выкарыстоўваюцца як першапачатковая стадыя мабілізацыі грамадства дзеля актыўнага вулічнага палітычнага ўзьдзяньня (як у Сэрбіі ў 2000 г.). Апанэнты ўладаў ня здолеюць дасягнуць ніводнай мэты кампаніі ў выпадку, калі іх удзел у выбарах будзе суправаджацца ўнутрыапазыцыйнай канкурэнцыяй. На жаль, кіраўніцтва асобных партыяў пакуль схіляецца акурат да такога фармату ўдзелу ў будучых парламэнцкіх ды прэзыдэнцкіх выбарах. Гэта нясе пагрозу таго, што і наступныя выбарчыя кампаніі стануць чарговым практыкаваньнем правінцыйнага аўтарытарызму, якому апанэнты ўлады ня здолеюць супрацьстаяць. Альтэрнатывай такому самагабнаму для апазыцыі варыянту паводзінаў можа быць толькі рэанімацыя брэнду «дэмакратычна апазыцыя» як увасабленьня рэальнай альтэрнатывы аўтарытарнай уладзе.

Сяргей Астравец

«Фантамас» на мяне адзначна зрабіў уплыў. Днямі глядзеў крыху прызабытую стужку. Мне ўжо ў маленстве вельмі падабаўся журналіст. І ягоная бляндынка. Спрытны, моцны, фэйны журналіст. Які нічога не баіцца. Загарэлы і элганцікі. Праўда, пінжакоў і гальштукаў, як ён, я апошнімі часамі амаль не нашу. Адаю перавагу адзеньню і вопратцы крыху ў стылі military, крыху safari. Колеру хакі, розных адценняў зелянкавага, карацей green-mix. Хаця цьвідавыя рэчы ў ягоным стылі мне таксама па-ранейшаму падабаюцца.

Прыгожы несавецкі Парыж, Рым, Шатляндія, замак сапраўдны! Люблю замкі. Гэта таксама, між іншым, зрабіла ўражаньне. Неўзабаве я на свае вочы ўбачыў фэйны гарады і мястэчкі. Пастаяў насупраць Брандэнбургскай брамы, жыў у доме пад дахоўкай, сьцены якога зарасьлі плюшчом. І сёння жыў у нягоршым горадзе, найменей савецкім. Я стаў журналістам і ажаніўся з бляндынкой. Такія мае вынікі. Хоць нельга сказаць, што я ставіў сабе мэты ды імкнуўся іх дасягнуць. У жыцці гэта выглядае трохі інакш. Мэта, хутчэй нават мара, а дакладней — жаданьне, памкненне сьпеліцца ў табе, брыняе, як зерне ў прадчуваньні прадвесня, сяўбы.

Першую сваю газету я выпускаў у трэцій ці чацьвертай клясе. Тыя два гады наша кляса месцілася на першым паверсе, ад уваходу — налева, вокнамі ў двор. Гэта была старая нямецкая школа, якую калісьці наведвалі дзеткі будучых асаў люфтвафэ. Ад яе недалёка было да вайсковага аэрадрому. Пры адсутнасці ў мяне цягі да публічнасці я міжволі зрабіў першы крок менавіта ў гэтым напрамку. Першая мая газета была насыценная. Задума і ажыццяўленьне належалі асабіста мне. Ніхто не даручаў. Кляснай настаўніцы хапіла разуменьня і талерантасці, каб дазволіць мне прышпіліць да сьцяны нікі не плянаваны рукапісны орган.

Сядзячы на ўроках, я, павярнуўшы галаву, мог разглядаць свой твор. Не выключваю, што настаўніца магла параіцца з маёй мамай — яна таксама працавала ў школе і яе кабінэт быў у правым крыле. Мама навучала нас старажытнай гісторыі: Бабілён, Эгіпэт, паветраныя сады Сэміраміды, Хамурапі, піраміда Хэопса, сьфінксы. Гліняныя таблічкі зь пісьмёнамі, папірусы. Нас перавялі на другі паверх у правае крыло. Глядзець на вуліцу, ды яшчэ зверху, цікавей, чым на задворкі. Я працягваў рабіць сваю газетку, настаўнік маляваньня ставіў мне пяцёркі.

Затым мы пераехалі. Новы дом, новая школа, кляса. Мая новая газета была пра паштовыя маркі. Яна

Друкарка

таксама вісела на сьцяне ў клясе, якая была выцягнутая, як кішка, парты стаялі толькі ў два шэрагі. У мястэчку не было самалётаў, у ім месцілася калісьці сухаземная стаўка вэрмахту. На ўроках мы перасылалі адзін аднаму лісты з васковым пячаткам. Адбывалася гульня ў часы, калі яшчэ не існавала газэт. Але ў мястэчку выходзіла газетка «Воздушный часовой», рэдакцыя — побач з школай. Сын рэдактара быў маім аднаклясьнікам. Запомніўся маленькім, прышчавым, шпэтным малдаванінам. Даволі га...істы, вельмі ганарыўся сваім бацькам, любіў выхваляцца. Даўся мне ў знакі. Я аднойчы яму з злосьцю сказаў: што мне твой бацька, я, можа, сам стану рэдактарам, калі захачу. Хоць я ім ужо быў.

Савецкі кінафільм «Журналіст» на мяне асаблівага ўражаньня не

зрабіў. Глядзеў яго, сядзячы на ровары, каб не стаяць. Лавак на ўсіх не хапала. Цёмны-цёмны і вельмі цёплы жнівеньскі вечар, у чорным небе малочны прастанутнік экрану, жоўты конус дрыготкага сьвятла з кузуркамі, пылам і тытунёвым дымам. Рэзкія мэталёвыя галасы, якія далёка чутно ўначы. Неабмежаваныя сьценамі залі эмоцыі гледачоў. Асабліва калі журналісту пашанцавала трапіць некуды ў Стакгольм і ў закусачнай, жуочы стэйк, ён кідаў манэтку ў шчыліну аўтамата з стрыптызэркай.

Мы зноўку зьмянілі месца жыхарства. Горад зь іншай мовай, з гатычным касьцёлам з высознай званіцай. Вельмі падобны да Фары Вітаўта. Адрозна ад яе, ён захаваўся. Людзі захавалі. Назва мясцовай газэты гучала па-загранічнаму, але ў перакладзе была звычайнай савецкай. Сваю газетку я назваў інакш. Мы рабілі яе зь сябрам, які меў мянушку Белы. Дакладней, сталай назвы не было. Мне падабалася зьмяняць шылды. «Стальное вымя» і ў гэтым жа духу. Мы сядалі ззаду і рабілі газетку на ўроках, а затым пусквалі яе на партах. Пазьней я даведаўся, што нашыя дзяўчаты адразу вырашылі: быць мне журналістам.

Хаця сам я тады ня ведаў, што мне болей падабаецца. Я слухаў музычныя праграмы радыё «Люксембург» і некаторыя іншыя. Я хацеў быць дыск-жакеем, як Майк. Стачытваць лісты з усяе Эўропы і ставіць «Far far away» і «Bohemian rhapsody». Гэта было немагчыма. Я пісаў свае, абавязкова сьмешныя тэксты і запісаў на магнітафонную стужку ўласныя радыёпраграмы, як і належыць — з музычнымі ўрыўкамі. І я заўсёды марыў аб друкарцы. Нічога іншага я не хацеў так, як толькі мець яе. Прачытаў з зайздрасьцю ў Агаты Крысьці пра ейную друкарку.

У войску быў выбар наконт сувязі — нэрваў арміі. Выбраў тэлеграф,

каб навучыцца друкаваць. Цяжкія няўклонныя гаргары з клявіятурай і шпуляй з папяровай стужкай пры баку. У падземным бункеры адбівалі радкі лічбаў, наклеіваючы на тэлеграфныя блянкі. Паведамлялі пра рух паветраных цэляў. Разам з прыяцелем пачалі выпускаць ротную насьценную газету. Стаў друкавацца ў армейскай. Паступіў на журналістыку ва ўнівэрсытэт. Маленькі выкладчык з захапленнем тлумачыў, што лінатып — нагэтулькі разумная машына, што, каб трапіла да афрыканскіх тубыльцаў, яны б конча маліліся ёй, як боству.

Купляў розныя газэты — ад югаслаўскіх «Борбы» і «Палітыкі», польскіх «Жыця Варшавы», «Трыбуны Люду» да «Дэйлі Ёкер» і «Юманітэ-Дыманш». «Прафэсія: рэпарцёр» Антаніні, якую мы праходзілі, уразіла. Часова меў антыкварны рэмінгтон. Пры канцы набыў югаслаўскую друкарку. Якая, на жаль, цяпер на пэнсіі. Напісаў дэплёмную пра няўлоўную газету «Свабода». Марыць пра якую не выпадала. Адно ў далёкай вёсцы адшукаў дом, дзе яе маглі нават не надрукаваць — адбіць на шапірографе. На вайсковых зборах выпускаў па-беларуску ўзводны баявы лісток, пачаў з яго накладам таямніча зьнік з казармы.

Трапіў у горад, дзе калісьці, яшчэ ў каралеўскія часы выходзіла першая газета. «Газета Гродзенская» на тагачаснай дзяржаўнай мове. Я прыглядаўся, прыслухоўваўся да старых мураў. З друкарнай таямніцаў не было, яна месцілася за высокім, сёння турэмным мурам. Саму газету ўявіць было цяжэй. Знаёмства з навінамі, чытаньне свежага нумару — з гэтым, наадварот, прасцей. Я ўяўляў магнату з газэтным паасобнікам за ранішняй кавай, газету ў аўстэрыі, абмеркаваньне сьвецкіх і палітычных навінаў у салёнае за картамі. Сам кароль даваў

парады рэдактару — пра што лепей не пісаць.

У мяне ў суседнім пакоі сядзеў сапраўдны цэнзар. Яны зьмяняліся, але мелі аднолькавае аблічча бульдогаў. Жыцьцё і праца складаліся з абмежаваньняў. Часьцей негалосных. Хоць самі цэнзары мелі зашмальцованыя грасбухі з пералікам забаронаў — пра што не пісаць. Бяз цэнзарскай пячаткі ніякі рэдактар ня здолеў бы падпісаць да друку нумар. Ніякі друкар ня ўзяўся б яго матрыцаваць і друкаваць. Што там каралеўскія часы! Газэта ганарліва выводзіла свой радавод ад «Освободжэннаго Белостока». У друкарні па-ранейшаму надзейна працавала машына з даваеннай эпохі, з лічбамі выпуску, здаецца, «1935».

Каралеўская газэта, ды «Мужыцкая праўда», ды «Свабода» — думкі аб іх выклікалі рамантычны настрой. Неспадзявана надыйшоў час Пагоні і бел-чырвона-белага сьцяга. І рашчэньня зьмяняць газэтную шылду. І мастак намалюваў яе, прыбраўшы савецкі ордэн. Атрымалася ў стылі брытанскіх штотдзеньнікаў. А-я-яй, зьямантаваў вялікі працавінік, «Праўда» — вышэй за ўсё, без яе нельга! А менавіта гэце здэвальваванае слова з шылды хацелі выкінуць, вярнуўшы назву каралеўскіх часоў. Не атрымалася. А начальнік потым загінуў. Абараніўшы «праўду».

Час «Свабоды», «Пагоні» з конным рыцарам ды іншых маіх газэт. Усе яны ў архіве, усе забароненыя. Мой газэты канвэр спынены. Свабода слова зноўку стала падазронным словазлучэньнем. Засталася адно нібы-«праўда». Ты марыў стаць журналістам, каб увесь «Парыж» зачытваўся тваімі паведамленьнямі, ты марыў аб газэтным канвэры абавязкова з каларовымі выданьнямі, бяз чорна-белых і шэрых. Вазьмі паглядзі яшчэ раз «Фантамаса».

Газэта Тызэнгаўза

Сябры Гарадзенскай філіі Беларускай асацыяцыі журналістаў адзначылі свой Дзень друку. 23 траўня 1776 г. у Горадні пачало выдавацца першае друкаванае выданьне на тэрыторыі Беларусі — «Gazeta Grodzińska».

Выходзіла яна па-польску раз на тыдзень (у чацьвер) на дзвюх старонках памерам 20x15 см. Кароль Станіслаў Аўгуст Панятоўскі нават даслаў з нагоды газэты незадаволеннае пісьмо тагачаснаму гарадзенскаму старосту Антонію Тызэнгаўзу. Заўважыў, што трэба пазьбягаць «дрэннага пісаньня», і рэкамендаваў

вызначыць асобу, «якая мела б абавязак складаць кожны нумар і потым паказваць газету Вяльможнаму Пану перад друкам». Бюлетэнь пераказваў палітычныя навіны з усяго сьвету, паведамляў пра жыцьцё каралеўскага двара ў Варшаве, зьмяшчаў урадавыя аб'явы, адлюстроўваў мясцовыя падзеі.

Пра гэта, а таксама пра справы журналісткія згадвалі 23 траўня на паседжаньні Павал Мажэйка, Анджэй Пісальнік, Мікола Маркевіч, Валеры Задала, Ніна Палуцкая, Сяргей Астраўцоў.

Антон Лабовіч, Горадня

Ні абвестак, ні жартаў...

...ня будзе, калі Вы не падпішацеся на «Нашу Ніву». бо «Наша Ніва» — незалежная газета, Ваша газета — выходзіць толькі на Вашы грошы. Кошт падпіскі не павялічыўся. Гэта 2043 рублі на месяц звыклым чынам і 1360 рублёў пры падпісцы на шапік «Белсаюздруку» для менчукоў. Сярод падпісчыкаў на 2-е паўгодзьдзе праводзіцца розыгрыш каштоўных прызоў. Галоўны приз — падарожжа на Балтыйскае мора. Дасылайце копіі сваіх падпісных абанэмэнтаў (на ўсё паўгодзьдзе). Наш адрас: а/с 537, 220050, Менск. Апошні дзень падпіскі — 20 чэрвеня. Розыгрыш прызоў — 1 ліпеня. Падпісны індэкс **63125**. Дык падпісвайся!

Адказы на пытанні крыжаванкі, зьмешчанай у №19.

ПА ГАРЫЗАНТАЛІ: 9. Парадокс. 10. Курапаты. 11. Партыя. 12. Пуп. 13. Гідрыд. 14. Парк. 15. Барытон. 17. Кіно. 18. Нафталін. 20. Рызыконт. 22. Пазытрон. 25. Гарэлава. 27. Шарм. 29. Сусвет. 30. Мыта. 31. Уганда. 33. Дар. 34. Бэнзын. 35. Прысмакі. 36. Эстэтыка.

ПА ВЭРТЫКАЛІ: 1. «Панарама». 2. «Тартак». 3. Доля. 4. Асыпірын. 5. Скіпэтар. 6. Круг. 7. Сподак. 8. Стрыхнін. 15. «Беларус». 16. Назарэт. 19. Тры. 21. Кол. 23. Авангард. 24. Наседкін. 25. Гувэрнэр. 26. Вытрымка. 30. Манэта. 32. Апал. 34. Бэта.

СТАРАЖЫТНЫ ГУМАР

***

У антычнай Грэцыі Сакрат быў вядомы як чалавек, што вельмі паважае веды, навуку. Адночы спаткаўся яму знаёмы і сказаў:

— Сакрат, маю паведамць нешта пра твайго сябра.

— Пачакай, — адказвае Сакрат, — перш ты мусіш прайсьці Трайны фільтравальны тэст.

— Трайны фільтравальны тэст?...

— Так, — працягвае Сакрат. — Першы фільтар завецца Ісьціна. Ці ты абсалютна ўпэўнены, што тваё паведамленьне ёсьць ісьціна?

— Не, — адказвае знаёмы. — Я толькі чуў пра гэта і...

— Дык ты дакладна ня ведаеш, ці гэта ісьціна, ці не. Тады возьмем другі фільтар пад назваю Дабро. Ці ёсьць тое, што ты хочаш распавесці пра майго сябра, добрым?

— Не, наадварот...

— Ага, — працягвае Сакрат, — ты хочаш сказаць мне нешта благое пра яго, але ня ўпэўнены, ці праўда гэта. Трэці фільтар завецца Карыснасьць. Тое, што ты зьбіраешся мне сказаць, зьяўляецца карысным?

— Ды не.

— Ну і нашто мне тады гэта ведаць? — падсумаваў Сакрат.

Гэта паказвае, чаму Сакрат быў гэтакім вы-

датным філэзафам. Гэта паказвае таксама, чаму Сакрат гэтак ніколі і не даведаўся, што ягоная жонка здраджвае яму з найбліжэйшым сябрам.

***

Адночы да мудрага цара Салямона прыйшлі дзьве кабеты, цягнучы з сабою хлопца. Адна кажа: «Вось гэты маладзён абяцаў ажаніцца з маёй дачкою». Другая: «Не! Ён абяцаў маёй дачцэ!»

Яны пачалі сварыцца, цягнучы хлопца кожная да сябе, аж пакуль цар не запатрабаваў цішыні: «Прынясеце мне найвастрэйшы меч, і я расьсяжу яго на дзьве паловы. Кожная з вас атрымае сваё». — «Так, гэта будзе справядліва», — кажа адна з жанчын. Але другая папрасіла: «О, Ваша Наймудрэйшая Мосьць! Ня дайце праліцца нявіннай крыві! Хай бярэ яго дачка той жанчыны».

Мудры цар Салямон не вагаўся ні хвіліны. «Хлопец павінен ажаніцца з дачкою першай кабеты!» — абвесьціў ён. «Але ж гэтая жанчына пагадзілася, каб яго пасеклі на кавалкі!» — закрычалі прыдворныя.

«Дакладна, — пагадзіўся мудры Салямон. — Гэта даказвае, што яна — выдатная цешча!»

Пераклаў з эспэранта Зьміцер Лапцёнак

Наша Ніва КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНАЙ АБВЕСТКІ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукуем Вашу абвестку (ня больш за 15 словаў) бясплатна. А/с 537, 220050, Менск.

Тэкст _____

Імя і прозьвішча _____

Адрас, тэлефон _____

ПРИВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ЛЕТНІК

Запрашаем летам у найлепшы археалагічны летнік «Палытыда». Незабыўны адпачынак. Т.: 8-029-646-90-99. E-mail: palatida@mail.ru

Шукаю паважае таварыства на вандроўку ў канцы чэрвеня па паўночна-заходняй Беларусі. Т.: 8-029-626-59-96

Маладафронтаўцы! Заяўкі на ліпенскі летнік можна дасылаць у Менск праз www.mfront.org

ВІТАНЬНІ

Любую жонку і ласкавую матулю Галінку Кулікоўскую віншую з Днём народзінаў! Зычым моцнага здароўя і выдатнага настрою! Ты ў нас самая лепшая! Сяргей, Якіма і Кастусік

Зьміцер Дашкевіч, ты сапраўдны маладафронтавец! 14 траўня — гэта было крута. Горад наш! МФ

КАНТАКТЫ

Мянюк (41/170/55) з в/а, бяз шк/зв, пазнаёмлюся з жанчынай бяз шк/зв для стварэньня беларускамоўнай сям'і. А/с 6, 220012, Менск

Навуковая канфэрэнцыя БГТ «Праблемы тэрміналогіі беларускай навуцы» адбудзецца 31.05—1.06 на гістфаку БДУ

30 траўня, у чацьвертую гадавіну катастрофы на Нямізе, а 19-й адбудзецца імша ў Чырвоным касцёле — у памяць аб ахвярах. Калі ласка, прыходзьце крыху раней

Бацькі, якія хочаць павесці сваіх дзяцей у беларускамоўную пачатковую клясу, тэлефануйце. Т.: 288-23-52 (з 12.00 да 18.00), 288-68-91 (Ігар), 215-84-09 (Альсё, пасьяла 20.00)

Кожны дзень у 17.30 і кожную нядзелю а 15-й у Горадні ў Фарным касцёле адбываецца беларуская імша

Уніяцкае набажэнства ў Горадні — кожную нядзелю а 10.00 на вул.Кірава, 32а (каля Кірава, 10)

Увага! Месца збору Менскага Маладога Фронту мяняец-

ца. Т.: 239-65-26 (Павал, Аляксей), 232-54-58 (Зьміцер)

Ці плянуе «НRM» наведаць Слуцка? Піт, мы цябе чакаем на Радзіме. Случаі

Стварайма беларускі сайт заўзятараў «AC Milan». Найлепшы клуб у сьвеце павінен мець найлепшы сайт у сьвеце. Дзе вы, вэб-майстры-аднадумцы? Ужо даўно трэба нешта рабіць. E-mail: baradzied@tut.by

Запрашаем да супрацоўніцтва. Сябры Кансэрватыўна-Хрысьціянскай партыі — БНФ. А/с 15, Горадня, 230006

Адкрыў спосаб дзяленьня на нуль. Аматараў матэматыкі прашу адгукнуцца. Буду рады абмяняцца думкамі. Т.: 245-57-62

КНИГІ, МУЗЫКА

Уся гарадзенская сцэна, касэты і кампакты беларускіх гуртоў на сайце <http://michelson.by.ru>. Замова ў Горадні: а/с 62, 230003, Горадня-3. Т.: 8-029-640-46-36, пэйдж. (у Горадні): 73-00-00, аб. 127302

Беларускія кнігі, часопісы, аўдыёкасы, CD у Наваполацку. Т.: 52-93-57

Навіны Гарадзенскай музыкі, касэты і кампакты, кашулькі і кніжкі. Гэта <http://michelson.by.ru>. Замаўляй і чытай! У Горадні: а/с 62, Горадня-3, 230003. Пэйдж. 273-00-00, аб. 127302

Беларускія кнігі, CD, аўдыё і відэа можна набыць у Гомелі на пл.Паўстаньня штодзеньна да 13.00

Куплю кнігу Дж.Бэрдшоў «Эканоміка. Ч.1. Мікраэканоміка» (беларускі варыянт). Т.: (01515) 21-3-43

Pradam «Narodny Albom». Т. (у Мадзілёве): 45-54-50

ПРАДАМ

Яксыныя жаночыя туфлі 36-га памеру, б/к, чорныя, закрытыя, абкас 9 см. Нядога. Т.: 8-029-689-87-65

Новую пральную машыну «МАРА СМ-25». Т.: 236-43-08 (вечар), 8-029-636-43-08. Вольга

Клей для пліткі, кіт, тынкоўку, рубэройд. Т.: 224-75-21, 8-029-756-45-78

НОВЫЯ КНИГІ, ДАСЛАНЫЯ Ў РЕДАКЦЫЮ

Ажэшка Э. Над Нёманам: Раман / Пераклад з польск., камэнт. А.Бутэвіча; Прадм. У.Казьберука. — Менск: Мастацкая літаратура, 2003. — 444 с.: іл.

У рамана, напісаным Элісай Ажэшкай у 1887 г. у Горадні, гучыць водгулле паўстаньня Каліноўскага. На беларускую мову твор перакладзены ўпершыню. Цана выданьня — 2850 руб.

Арлоў У. Ордэн Белай Мышы: Аповесці, апавяданьні. — Менск: Мастацкая літаратура, 2003. — 301 с.: іл. Наклад — 2500 ас.

Зборнічак прозы Ўладзімера Арлова склалі новыя й ужо вядомыя чытачу творы з цыклу «Полацкія апавяданьні», а таксама «Сібірская аповесць», «Маша й мядзведзі», «Краявід з мэнталавым пахам», «Genius loci» ды вострасюжэтны «Ордэн Белай Мышы», паводле якога названая кніга. У афармленьні выданьня скарыстаныя працы Аляксея Марачкіна.

Выбары ў мясцовыя саветы дэпутатаў Рэспублікі Беларусі 24 скліканьня: Факты й камэнтары / Аўт.-склад. А.Бяляцкі, В.Стэфановіч, У.Лабковіч. — Менск, 2003. — 140 с.: іл. Наклад — 299 ас.

Гэтае выданьне створана на падставе матэрыялаў, што сабралі назіральнікі з рэгіянальных аддзяленьняў Праваабарончага цэнтру «Вясна».

Жывапіс барока Беларусі: Альбом / Аўт.-склад. Н.Высоцкая. — Менск: Беларуская энцыклапедыя, 2003. — 304 с.: іл.

Выдатна аформленае вялікафарматнае выданьне знаёміць з творами беларускага барочнага жывапісу — карцінамі ды іконамі, што заховаюцца сёньня ў музэях Беларусі й іншых краінаў. Як стылістычны кірунак барока праіснавала на беларускіх землях з канца XVI да канца XVIII ст. і сталася адным з найбольш яркіх этапаў у разьвіцьці нацыянальнага жывапісу. Менавіта з пэрыядам барока звязанае фармаваньне самабытнай школы беларускага іканавіду. На кожны з пададзеных у кнізе твораў прыводзяцца каталёжныя звесткі, дзе-нідзе з кароткімі гісторыка-мастацтвазнаўчымі заўвагамі. Выданьне зьмяшчае слоўнік жывапісцаў XVI—XVIII ст., слоўнік тэрмінаў ды сыліс выставаў старажытнага мастацтва Беларусі 1919—2003 г. Прыдаць альбом можна ў «Цэнтральнай кнігарні», «Сьветачы», «Кнігарні пісьменьніка», «Акадэмікнізе». Цана — 50 тыс. руб.

Запісы-26 / Беларускі інстытут навукі й мастацтва. — New York—Менск, 2003.

БініМаўскі пэрыядык існуе ўжо болей за паўстагодзьдзе. З гэтае нагоды 26-ы выпуск выданьня друкуе поўны зьмест «Запісаў» за 1955—2001 г., з дапамогай якога можна прасачыць кірункі дзейнасьці Інстытуту і праблематыку ўзьнятых за 50 гадоў беларусазнаўчых пытанняў. У рубрыцы «Тэксты» публікуюцца даследчыя матэрыялы Віржыні Шыманец, прысьвечаныя драматургі Францішка Аляхновіча, ды артыкул Лявона Юрэвіча «Сьмерць у люстэрку беларускай літаратуры». Гістарычна-аналітычная частка часопісу пададзена публікацыямі пра беларускае школьніцтва на Віленшчыне (Анатоль Трафімчык), дзейнасьць Лява Акіншэвіча па вучэньні беларускага казацтва (Генадзь Сагановіч) і інш. У рубрыцы «Літаратура» — апавя-

даньне Янкі Юхнаўца «Летні адпачынак».

Синчук И. Клады Беларусі: Законодавельства і практика. — Менск: РУП «Менсктыппраект», 2003. — 56 с.

Аўтар брашуры разглядае прававую базу ды існае ў краіне становішча з паступленьнем скарбаў на дзяржаўнае захаваньне. Асобныя старонкі выданьня прысьвечаныя «юрыдычна-прававой» гісторыі скарбаў, знойдзеных на тэрыторыі Беларусі ў XIX—XX ст. У дадатку зьмяшчаюцца вытрымкі з асноўных заканадаўчых дакумэнтаў, датычных адносінаў паміж шчаслівым скарбазнаходнікам ды прадстаўніцкамі дзяржавы. Наклад выданьня — 500 ас.

Шульман А. Остров Релеса. Віцебск: УПП «Віцебская абласная друкарня», 2003. — 96 с. Наклад 116 ас.

Нарысы рэдактара віцебскага часопісу «Мішпоха» выданыя да 90-гадовага юбілею най-

старэйшага габрэйскага паэта Беларусі Гірта Рэlesa. Там зьмешчаныя таксама вершы Г.Рэlesa ў перакладах Р.Барадуліна, Д.Сімановіча і інш. У кнізе багата здымкаў і памылак друку. Паэт Генах Шведзік названы «Генрыхам» і г.д.

Ryszard Radzik. Kim są Białorusini? — Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2002. — 244 s.

Люблінскі прафэсар-беларусіст сабраў пад адной (чырвонова-зялёнай з арнамэнтам) вокладкай тэксты, пісаньня ў 1995—2002 г. Пераважна яны датычаць Беларусі, беларускасьці й беларусаў у XX ст. і разьбіраюць праблемы беларускай нацыянальнай і дзяржаўнай сьвядомасьці, культурных арыентацыяў.

Тацяна Вабішчэвіч

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:
З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч,
У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі	Наста Бахшанская
галоўны рэдактар	Андрэй Дынько
выпускны рэдактар	Сяргей Ерш
карэктар	Сяргей Петрыкевіч
карэктарка	Галіна Рабянкова
нам. галоўнага рэдактара	Андрэй Скурко
тэхнічны рэдактар	Андрэй Чык
выдавец і заснавальнік	Фонд выданьня газэты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:
220050, Менск, а/с 537
Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32.
E-mail: nn@promedia.by
On-line: www.nn.by

© НАША НИВА. Спасьлілка на «Нашу Ніву» абавязковая. 8 палос фарматам А2. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Скарыны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасьці за зьмест рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Пасьвечаныя аб рэгістрацыі прыяўдзенага выданьня № 581 ад 4 ліпеня 2002 г., выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусі. Юрыдычны адрас: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 2а.

Наклад 3514.

Нумар падпісаны ў друку 28.05.2003.

Замова № 2752.

Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а